



STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 66 • 7. april
Sesjonen 2021–2022

Møte torsdag den 7. april 2022 kl. 10

President: Nils T. Bjørke

Dagsorden (nr. 66):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om uavhengig behandling av søknader om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap (Innst. 233 S (2021–2022), jf. Dokument 8:90 S (2021–2022))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om brev fra Nobelinstituttet, datert 8. september 2021, om Svar på anmodning fra Stortingets presidentskap om informasjon vedrørende driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitut, og Redegjørelse for driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitut (Innst. 204 S (2021–2022))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mimir Kristjánsson om å overlevere rapporten «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 til Stortinget, slik at Stortinget kan vurdere hva som skal gjøres for å sikre at Nav-skandalens ofre får nødvendig informasjon til å vurdere krav om oppreisningserstatning og full informasjon om hvordan Nav-skandalen kunne skje (Innst. 205 S (2021–2022), jf. Dokument 8:32 S (2021–2022))
4. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Seher Aydar, Marian Hussein og Grete Wold om foreldelsesfrist for tilbakekallelse av statsborgerskap (Innst. 228 S (2021–2022), jf. Dokument 8:75 S (2021–2022))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Mahmoud Farahmand og Anne Kristine Linnestad om hjemmel til å rutinemessig gjennomføre visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistreringen (Innst. 230 S (2021–2022), jf. Dokument 8:82 S (2021–2022))
6. Interpellasjon fra representanten Abid Raja til justis- og beredskapsministeren:
«Skuddene mot William Nygaard i 1993 var et attentat mot det frie ord. En rekke forleggere, oversettere og bokhandlere ble angrepet etter at regimet i Iran oppfordret til drap på alle som var i befatning med Salman Rushdies bok Sataniske vers. Saken er av stor prinsipiell betydning også i dag fordi den berører vår mest grunnleggende frihet – ytringsfriheten. 29 år etter drapsforsøket er saken fortsatt uløst og ingen stilt til ansvar. Saken er formelt under etterforskning, men berører direkte vårt forhold til andre land, internasjonal rettsorden og mulighet for etterlysning, samt vår evne til å ta opp angrep på ytringsfriheten med regimer som undertrykker den.
Er statsråden villig til å innlede dialog med involverte land, løfte spørsmålet i internasjonale fora og ta utenriktjenesten aktivt i bruk slik at denne saken kan få den avslutningen som er et demokrati verdig?»
7. Debatt om utviklingsministerens redegjørelse om nordisk samarbeid (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 31. mars 2022)
8. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2021 (Innst. 227 S (2021–2022), jf. Dokument 17 (2021–2022))
9. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Margret Hagerup, Jan Tore Sanner, Kari-Anne Jønnes, Himanshu Gulati, Abid Raja og Kjell Ingolf Ropstad om å oppheve frysvedtaket for behandling av søknader om godkjenning som friskole med særskilt profil eller videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogrammer (Innst. 226 S (2021–2022), jf. Dokument 8:93 S (2021–2022))
10. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantane Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle om ein visjon om at ingen fiskarar skal omkome på havet i framtida (Innst. 224 S (2021–2022), jf. Dokument 8:86 S (2021–2022))
11. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingrid Fiskaa, Christian Torset og Torgeir Knag Fylkesnes om å stramme inn praktiseringen av anskaffelsesregelverket når det gjelder næringslivets overholdelse av folkeretten (Innst. 223 S (2021–2022), jf. Dokument 8:84 S (2021–2022))
12. Referat

*Minnetale over tidlegare stortingsrepresentant
Eli Sollied Øveraas*

Presidenten: Vyrde medrepresentantar! Tidlegare stortingsrepresentant Eli Sollied Øveraas frå Møre og Romsdal gjekk bort 15. november 2020.

Trebarnsmora og læraren var frå Ørskog på Sunnmøre, men gjorde romsdaling av seg og arbeidde i mange år som lærar i Vestnes. Ho var ei svært engasjert dame som alltid greidde å engasjera andre – taleglad og med ein open veremåte.

Ho gjekk tidleg inn i partipolitikken og vart aktiv i Senterpartiet. Ho var engasjert i både utdanningspolitikken, familierpolitikken og kulturpolitikken. Ho var òg svært engasjert i transportfeltet.

Det er all grunn til å skyta inn at ho, som så mange andre folkevalde, hadde eit engasjement som gjekk utover partiet, og som lokalsamfunnet hadde stor nytte av. Ho var aktiv i både helselaget og barne- og ungdomsfotballen og minst like engasjert når ho heia på barn og ungdom som spelte fotball, som når ho arbeidde med politiske saker og fekk politisk gjennomslag.

Frå kommunevalet i 1983 og fram til stortingsvalet i 2009 var ho engasjert i både kommunen, fylket og rikspolitikken. Var det ikkje kommunestyret eller formannskapet, var det fylkestinget og samferdsleutvalet i Møre og Romsdal.

Ho hadde òg tre periodar på Stortinget: fyrst frå 1993, så ein periode som første vararepresentant og deretter to periodar frå 2001. Dei to fyrste periodane sine sat ho i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen. Den siste perioden var ho talskvinne for Senterpartiet i transportkomiteen.

Det er særleg som kultur- og familierpolitikar me vil hugsa Eli Sollied Øveraas. Ho var til dømes med på dei tverrpolitiske forhandlingane som leidde fram til barnehageforliket i 2003, som var eit vasskilje av ei reform på barne- og familiefeltet.

Eli var lun og positiv, og smilet og latteren sat laust, sjølv når ho arbeidde hardt. Men ho kunne definitivt seia klart ifrå når det var naudsynt. Det fekk ikkje minst Senterpartiet sin statsråd i Samferdsledepartementet merkja då ho var transportpolitisk talskvinne i sin siste periode. Ho vågde å kritisera regjeringa når ho var redd for at vegløyvingane skulle verta for små, og ho visste godt at ho hadde distrikta i ryggen når ho gjorde det.

Det var både ryggrad og engasjement i Eli Sollied Øveraas, men ho var fyrst og fremst eit kunnskapsrikt, venleg og varmt menneske, med eit smil ein ikkje gløymde når ein fyrst hadde opplevd det.

Vi lyser fred over hennar gode minne.

Representantane høyrde ståande på presidentens minnetale.

Presidenten: Representanten Tellef Inge Mørland, som har vore permittert, har igjen teke sete.

Representanten Torgeir Knag Fylkesnes vil setja fram to representantforslag.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:04:26]: På vegner av stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og meg sjølv vil eg framsetje eit representantforslag om hurtigspor for flytande havvind.

På vegner av meg sjølv ønskjer eg å framsetje eit representantforslag om å avgrense maktkonsentrasjonen i norsk daglegvare.

Presidenten: Representanten Sivert Bjørnstad vil setja fram eit representantforslag.

Sivert Bjørnstad (FrP) [10:05:00]: På vegne av stortingsrepresentantane Hans Andreas Limi, May Helen Hetland Ervik, Terje Hansen, Himanshu Gulati, Frank Edvard Sve, Helge Andre Njåstad og meg selv har jeg gleden av framsette et forslag om å fjerne forskjellsbehandling som favoriserer utenlandsk eierskap i norsk næringsliv.

Presidenten: Representanten Silje Hjemdal vil setja fram eit representantforslag.

Silje Hjemdal (FrP) [10:05:33]: På vegne av representantane Himanshu Gulati, Per-Willy Amundsen, Sylvi Listhaug, May Helen Hetland Ervik og meg selv har jeg gleden av å framsette et forslag om trygge fritidsaktiviteter.

Presidenten: Representanten Mona Fagerås vil setja fram to representantforslag.

Mona Fagerås (SV) [10:06:07]: På vegne av stortingsrepresentantane Kari Elisabeth Kaski, Lars Haltbrekken, Ingrid Fiskaa, Audun Lysbakken og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om mer og bedre kollektivtransport.

På vegne av stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om at de som flyr mest, skal betale mest.

Presidenten: Representanten Grete Wold vil setja fram to representantforslag.

Grete Wold (SV) [10:06:51]: På vegne av representantane Kari Elisabeth Kaski, Andreas Sjalg Unneland, Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Freddy André Øvstegård, Kathy Lie, Mona Fagerås og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om en rettferdig boligpolitikk.

Videre vil jeg framsette et representantforslag på vegne av representantane Kari Elisabeth Kaski, Marian

Hussein, Kathy Lie, Torgeir Knag Fylkesnes og meg selv om en helhetlig aldersfastsettelse for enslige mindreårige asylsøkere.

Presidenten: Representanten Grunde Almeland vil setja fram eit representantforslag.

Grunde Almeland (V) [10:07:31]: På vegne av representantene Sveinung Rotevatn, Guri Melby og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om å styrke tegnspråkets stilling og tolketjenesten for døve, døvblinde og hørselshemmede for å sikre likestilt kommunikasjon.

Presidenten: Representanten Kathy Lie vil setja fram eit representantforslag.

Kathy Lie (SV) [10:08:00]: På vegne av representantene Kari Elisabeth Kaski, Kirsti Bergstø og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om å lukke gjeldsfeller.

Presidenten: Representanten Seher Aydar vil setja fram to representantforslag.

Seher Aydar (R) [10:08:25]: På vegne av representantene Bjørnar Moxnes, Sofie Marhaug, Geir Jørgensen og meg selv fremmer jeg et forslag om å prosjektere Furuset-lokk på E6.

På vegne av representanten Tobias Drevland Lund og meg selv fremmer jeg et forslag om kutt i lederlønnene i helseforetakene.

Presidenten: Representanten Turid Kristensen vil setja fram eit representantforslag.

Turid Kristensen (H) [10:09:06]: På vegne av stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Tage Petersen, Helge Orten, Tore Vamraak og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om å ta sosialt ansvar og hjelpe folk med gjeldsproblemer gjennom en styrking og utvidelse av gjeldsregisteret.

Presidenten: Representanten Ingvild Wetrhus Thorsvik vil setja fram eit representantforslag.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [10:09:35]: På vegne av representantene Abid Raja, Guri Melby, Grunde Almeland og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om et mer fleksibelt barnehagetilbud, bedre tilpasset familienes behov.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson vil setja fram tre representantforslag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:10:07]: På vegne av representanten Lan Marie Nguyen Berg og meg selv vil

jeg framsette et forslag om betydelige kostnadsbesparelser i arbeidet med nytt regjeringskvartal i Oslo sentrum gjennom nedskalering av Hammersborgtunnelprosjektet på Ring 1.

På vegne av representantene Une Bastholm, Lan Marie Nguyen Berg og meg selv vil jeg framsette et forslag om opprettelse av et solidaritetsfond for hjelp, gjenoppbygging og motvirking av matvare- og energikrisen som følge av Russlands invasjon av Ukraina.

På vegne av meg selv vil jeg framsette et forslag om en helhetlig plan for å beskytte norsk kystnatur mot nitrogenforurensing.

Presidenten: Representanten Anna Molberg vil setja fram eit representantforslag.

Anna Molberg (H) [10:11:05]: På vegne av representantene Henrik Asheim, Aleksander Stokkebø, Margret Hagerup, Sveinung Rotevatn, Dag-Inge Ulstein og meg selv vil jeg framsette et representantforslag om å fjerne plikten til å gå av med særaldersgrense i Forsvaret.

Presidenten: Representanten Freddy André Øvstegård vil setja fram eit representantforslag.

Freddy André Øvstegård (SV) [10:11:36]: På vegne av representantene Andreas Sjalg Unneland, Grete Wold og meg selv vil jeg framsette et forslag om å utvikle alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamen i ungdomsskole og videregående opplæring.

Presidenten: Representanten Kirsti Bergstø vil setja fram eit representantforslag.

Kirsti Bergstø (SV) [10:12:07]: På vegne av representantene Ingrid Fiskaa, Torgeir Knag Fylkesnes, Freddy André Øvstegård, Marian Hussein, Andreas Sjalg Unneland og meg selv fremmer jeg et representantforslag om et bedre arbeidsliv for ansatte i varehandelen.

Presidenten: Representanten Erlend Larsen vil setja fram eit representantforslag.

Erlend Larsen (H) [10:12:41]: På vegne av representantene Trond Helleland, Charlotte Spurkeland, Erlend Svardal Bøe og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om godkjenning av behandlersete i ambulanse.

Presidenten: Representanten Frank Edvard Sve vil setja fram eit representantforslag.

Frank Edvard Sve (FrP) [10:13:08]: Eg har gleden av å fremje eit representantforslag på vegner av represen-

tantane Morten Stordalen, Tor André Johnsen og meg sjølv om fornuftsbasert regulering av campingbilar.

Presidenten: Representanten Aleksander Stokkebø vil setja fram eit representantforslag.

Aleksander Stokkebø (H) [10:13:34]: På vegne av representantene Henrik Asheim, Anna Molberg, Sveinung Rotevatn, Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland, Margret Hagerup og undertegnede har jeg gleden av framsette et representantforslag om å ta alle gode krefter i bruk for å få folk i jobb.

Presidenten: Representanten Per-Willy Amundsen vil setja fram eit representantforslag.

Per-Willy Amundsen (FrP) [10:14:14]: På vegne av stortingsrepresentantene Tor André Johnsen, Silje Hjemdal, Himanshu Gulati og meg selv har jeg æren av å fremsette et forslag om styrking av den sivile beredskapen.

Presidenten: Forslaga vert handsama etter reglementet.

Før sakene på møtekartet vert tekne opp til handsaming, vil presidenten opplysa om at møtet i dag held fram utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:14:41]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om uavhengig behandling av søknader om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap (Innst. 233 S (2021–2022), jf. Dokument 8:90 S (2021–2022))

Presidenten: Presidenten vil ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe.

Vidare vert det ikkje gjeve anledning til replikkar, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Stortingspresident Masud Gharahkhani [10:15:13]: La meg først få takke for dette initiativet og dette representantforslaget. Stortingets presidentskap har lagt fram Innst. 233 S for 2021–2022 om representantforslag om uavhengig behandling av søknader om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap. I representantforslaget fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap nedsette et uavhengig utvalg som skal utrede og komme med forslag til opprettelse av en uavhengig klageinstans i saker om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap.»

Stortingets presidentskap viser til at det snart er 13 år siden de nåværende innsynsreglene ble vedtatt. Tiden kan derfor være inne for å gjennomgå disse og vurdere hvordan reglene fungerer i dagens samfunn. Presidentskapet varsler derfor i innstillingen at det vil ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av Stortingets dokumentoffentlighetsregler. Det anses riktig at de pågående utredningsarbeidene og gjennomgangene som Stortinget har tatt initiativ til, sluttføres først. Det vises her særlig til at det er en sammenheng mellom utformingen av reglene for representantenes økonomiske ordninger – som er en sentral del av representantordningsutvalgets mandat – og behovet for åpenhet og innsyn på dette området. Presidentskapet vil derfor komme tilbake til en gjennomgang av innsynsreglene når disse arbeidene er sluttført. Det kan være riktig å nedsette et utredningsutvalg for en slik gjennomgang. Stortingets presidentskap mener at klagereglerne bør bli en del av en slik helhetlig gjennomgang av innsynsreglene.

Oppsummert vil vi takke for dette initiativet. Presidentskapet vil ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av innsyn og klage. Vi mener at det er ryddig og riktig at vi gjør ting i riktig rekkefølge. Når vi kommer så langt at vi skal ha denne gjennomgangen av dette, vil det også være nødvendig at vi har en god involvering av de ulike aktørene, slik at alle lyttes til, fordi åpenhet og tillit er en viktig del av Stortingets arbeid.

Bjørnar Moxnes (R) [10:17:43]: Jeg får et snev av déjà vu i denne behandlingen, for det begynner å bli et slags mønster. Det kommer et forslag i Stortinget; det er vanskelig å komme utenom at forslaget har noe for seg, men så finner man altså et påskudd for ikke å vedta eller gjøre noe med det – i hvert fall ikke akkurat nå.

I dag behandles Rødts forslag om at presidentskapet skal nedsette et uavhengig utvalg som skal utrede og komme med forslag om en uavhengig klageinstans i saker om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap. I dag er det sånn at Stortinget forvalter fellesskapets midler og selv potensielt kan nekte fellesskapet nødvendig innsyn i hvordan dette gjøres. Det utløser noen viktige prinsipielle problemstillinger, som bl.a. jusprofessor Eirik Holmøyvik har uttalt seg om til Aftenposten:

«I lys av de siste sakene om pendlerboligene, må Stortinget spørre seg om de av hensyn til tilliten til Stortinget bør opprette en uavhengig klageinstans i saker om dokumentinnsyn hos Stortingets administrasjon eller regulere habilitet i Stortingets reglement.»

Innstillingen fra presidentskapet i dag er å ikke vedta Rødts forslag. Som vi alle vet, har spørsmålene om de økonomiske ordningene for stortingsrepresentanter –

både pendlerboliger, reiseregninger og godtgjørelser – fått mye oppmerksomhet de siste årene. Dette har vært dårlig PR, men det har også vært nødvendig og riktig fordi ordninger både har blitt misbrukt og vært feil utformet. Derfor er det satt i gang en større gjennomgang, men i innstillingen fra presidentskapet brukes det som begrunnelse for ikke å begynne et arbeid som Rødt etterlyser om innsynsreglene, før gjennomgangen er gjennomført. Det betyr – etter hva jeg kan forstå – først om et års tid.

Selv om vårt forslag er aktualisert av pendlerboliger og de økonomiske ordningene, bør ikke arbeidet med å sikre nødvendig innsyn i dokumentene i Stortinget avhenge av den igangsatte gjennomgangen. For det er et prinsipielt spørsmål, og svaret må holde vann helt uavhengig av de løpende endringene i de ulike ordningene. Reglene må til enhver tid sikre nødvendig åpenhet om ulike sider av Stortingets arbeid og bruken av fellesskapets midler, enten det er snakk om pendlerboliger, reiseregninger, etterlønn eller andre saker. Derfor mener Rødt fortsatt at arbeidet kan begynne nå, ved at presidentskapet lager et utvalg som må få jobbe uavhengig av dagens system, og som legger fram et forslag om en uavhengig klageinstans i innsynssaker.

Samtidig vil jeg understreke at det er bra at presidentskapet ser behovet for en gjennomgang av innsynsreglene ved at presidentskapet i sin behandling av Rødts initiativ kommer med – eller varsler – en helhetlig gjennomgang av Stortingets dokumentoffentlighetsregler og også bemerker at det er nærliggende med et utvalg til å utrede dette. Det tar vi som et første gjennomslag for offentlighetens interesser. Vi ser fram til den videre prosessen og skal følge nøye med på hvordan dette blir fulgt opp etter hvert som vi får noe håndfast ut av gjennomgangen som kan sikre nødvendig innsyn og at systemet dermed også har legitimitet. Med det tar jeg opp Rødts forslag i saken.

Presidenten: Då har representanten Bjørnar Moxnes teke opp det forslaget han refererte til.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:21:27]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om brev fra Nobelinstituttet, datert 8. september 2021, om Svar på anmodning fra Stortingets presidentskap om informasjon vedrørende driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt, og Redegjørelse for driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt (Innst. 204 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ynske frå kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe.

Vidare vil det ikkje verta gjeve anledning til replikk-ar, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Peter Frølich (H) [10:22:04] (komiteens leder og ordfører for saken): Denne litt uvanlige saken startet med et brev fra Det Norske Nobelinstitutt til Stortinget som beskrev en økonomisk driftssituasjon for instituttet som var utfordrende. Spørsmålet om økonomisk støtte til Nobelinstituttet er helt åpenbart et komplisert og vanskelig spørsmål for oss. Jeg tror ikke det er noen tvil om at hele det norske folk ser verdien av Nobelinstituttets arbeid og betydningen som prisen har, både for oss og for verden for øvrig, men hvorvidt det skal få politisk, økonomisk støtte, er et helt annet spørsmål.

Jeg har respekt for dem som mener at det må være helt vanntette skott mellom Stortinget og instituttet, også økonomisk. Flertallet i komiteen og i Stortinget ser spørsmålet litt annerledes, i den forstand at man kan si ja til en engangsstøtte, men forutsatt at det da gjøres på en måte som er tillitvekkende, og som beholder og sikrer Nobelinstituttets uavhengighet og integritet hundre prosent. Det tror jeg skal være mulig å få til, men det betyr at Nobelinstituttet har litt arbeid foran seg.

De må sette opp et fond, som vi foreslår i innstillingen. Så lenge det er gjort på en tilfredsstillende måte, åpner flertallet av partiene i denne salen for at det kan bli aktuelt med en engangsstøtte for å sikre en bærekraftig økonomi framover. Dette er en løsning som gjør at man slipper permanente økonomiske bindinger, noe jeg tror ville vært veldig uheldig. Det hadde åpnet opp for at man kunne øke eller redusere støtten ut fra politisk opportuniste, og det ville vært helt uholdbart.

Dette gir oss også mulighet til å rydde opp i noe av den støtten som har vært gitt til Nobelinstituttet. Det gis en årlig bevilgning til bibliotekvirksomheten der. Det kan være at den kan tas vekk og erstattes av denne engangsstøtten, så dette kan også være en mulighet for å rydde opp i noe av det som har vært gjort tidligere. Et viktig premiss for saken er også at Oslo kommune har meldt støtte og interesse for å være med på denne løsningen. Det er veldig gledelig og helt nødvendig for at dette skal kunne komme i mål.

Jeg ser fram til å jobbe videre med saken etter vedtaket i dag – møte aktørene, sette oss sammen og finne en god løsning. Når vi har et system som er tilfredsstillende, på plass, har partiene i denne salen forpliktet seg til å ta neste steg, nemlig å komme med en engangsbevilgning. Det håper og tror jeg skal kunne skje innen rimelig tid.

Carl I. Hagen (FrP) [10:25:39]: La meg først få lov til å ta opp forslag nr. 1, som er omdelt, og som lyder slik:

«Stortinget avviser å gi direkte økonomisk støtte til Nobelinstituttet for å sikre Nobelkomiteens

uavhengighet av de politiske myndigheter og henviser til de gode muligheter hos sponsorer som private stiftelser og bedrifter for faste sponsoravtaler.»

Vi skisserer altså her en annen løsning enn det som flertallet i komiteen gjør, og det tror jeg er fornuftig hvis vi skal prøve å sikre den reelle uavhengighet for Nobelkomiteen. Flertallet i denne sal har tidligere vært veldig sterkt opptatt av å sikre denne uavhengigheten – opptatt av at en skarve vararepresentant til Stortinget ikke kunne velges inn i Nobelkomiteen. På en måte synes jeg egentlig at det for undertegnede kanskje var en god løsning, for hadde jeg vært valgt inn da jeg var kandidat til Nobelkomiteen, ville jeg jo ikke stått her i dag. Jeg må tolke det dit hen at stortingsflertallet heller ønsket Carl I. Hagen i Stortinget enn i Nobelkomiteen. Når jeg går igjennom og tenker på dette, er jeg egentlig takknemlig, for nå har jeg jo veldig mye å gjøre på mine eldre dager. Jeg har meningsfylt arbeid og ikke bare møter av og til i Nobelkomiteen, som hadde vært alternativet. Jeg håper selvsagt også at flertallet i denne sal er fornøyd med resultatet fra den votering som var for noen år siden.

Jeg tror at hvis Nobelinstituttet og særlig Nobelkomiteen hadde bedt om og undersøkt muligheter for faste sponsoravtaler – jeg nevner i min særmerknad f.eks. Fritt Ord, som ikke er forespurt, Sparebankstiftelsen, Equinor og andre store bedrifter – ville sannsynligvis ganske mange, når vi ser på alle de sponsorene som nå er på fjernsynsskjermen også for NRK, svært gjerne vært interessert i å yte et fast tilskudd til Nobelinstituttet, for slik å være en stolt sponsor for Nobelkomiteen, som utdeler den internasjonalt kjente fredsprisen. Nobelinstituttet er også blitt ganske stort når hovedarbeidet egentlig er å plukke ut en vinner av fredsprisen. Det burde egentlig vært noe som tre-fire mennesker kunne greid, uten å ha det store instituttet.

Flertallet skriver, synes jeg, en litt merkelig merknad. Den står på side 3 i innstillingen:

«Flertallet er kjent med at Stortinget finansierer annen uavhengig virksomhet, som domstolene, gjennom årlige bevilgninger, uten at det vurderes som problematisk for deres uavhengighet.»

Domstolenes uavhengighet er grunnlovssikret. Det står i Grunnloven. Det er vel ingen som mener at man skal putte inn i Grunnloven at Nobelkomiteen er uavhengig, så at domstolene, som er en del av statens maktapparat, den tredje statsmakt, sammenlignes med Nobelkomiteen, synes jeg er litt merkelig.

Jeg skjønner komiteens leder og saksordfører som sier at dette er et engangsbeløp, men det er et veldig stort engangsbeløp som antydes. I og med at det ennå ikke er foreslått noen bevilgning i denne sammenheng, må det være et stort engangsbeløp for å dekke årlige, faste utgifter for instituttet, som har en appetitt på å vokse,

og som har følelsen av at når de nå er sikret økonomisk, istedenfor å prøve å finne noen andre løsninger, vil det enkleste være å gå til staten og be om bevilgning fra skattebetalerne fra velvillige politikere. Der har de altså lyktes. Jeg synes det er litt trist for den uavhengigheten. Etter min oppfatning nytter det ikke å hevde den i tiden som kommer. Den er i realiteten ikke lenger til stede. De er avhengig av staten og storting og regjering.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Carl I. Hagen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:30:48]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mimir Kristjánsson om å overlevere rapporten «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 til Stortinget, slik at Stortinget kan vurdere hva som skal gjøres for å sikre at Nav-skandalens ofre får nødvendig informasjon til å vurdere krav om oppreisningserstatning og full informasjon om hvordan Nav-skandalen kunne skje (Innst. 205 S (2021–2022), jf. Dokument 8:32 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [10:31:53] (ordfører for saken): Innledningsvis ønsker jeg å takke komiteens medlemmer for en god og ryddig behandling av denne saken. Selv om jeg opplever at det er reelle meningsforskjeller mellom ulike mindretall og ulike flertall i saken, setter jeg som saksordfører pris på at vi har kunnet behandle saken med den respekten den fortjener.

Jeg vil også benytte anledningen nå til å uttrykke min dypeste medfølelse med dem som har blitt offer for Navs feilpraktisering av oppholds krav knyttet til reiser i EØS-området. Dette er en feilpraktisering som strekker seg over flere år, og som er ødeleggende for friheten til å reise, arbeide og oppholde seg i hele EØS-området. Som en overbevist europeer og forsvarer av EUs fire friheter tar jeg klart avstand fra all form for feilpraktisering som gjør at disse rettighetene blir svekket.

Forslagsstillerne begrunner forslaget sitt med at det er viktig å sikre at ofrene for Nav-skandalen får den dokumentasjonen de trenger for å vurdere om de har krav som er verdt å forfølge rettslig. Selv om jeg har forståelse for forslagsstillerens ønske om dette, vil jeg understreke at Stortinget på nåværende tidspunkt ikke har en kontrollsak til behandling, og at Stortinget derfor ikke har grunnlag for å be om innsyn i rapporten forslagsstillerne ber om å få utlevert. Som et tilleggsmoment vil jeg vektlegge at en samlet komité har uttrykt at de mener at Stortinget bør være varsomme med å be om innsyn i dokumenter som inneholder interne drøftinger i regjeringen. Ettersom lederen av Nav-granskingen har konkludert med at utredningen om eksport av velferdsytelser ikke omhandler saker om feilpraktisering, har jeg og Venstre konkludert med at terskelen for innsyn ikke er møtt, selv om Stortinget skulle ha opprettet en ny kontrollsak.

Videre mener jeg at det er på sin plass å påpeke at det dokumentet som ønskes utlevert, ikke forvaltes av Støre-regjeringen, men forvaltes av tidligere statsminister Erna Solberg. Dermed blir det heller ikke riktig å anmode sittende regjering om å overlevere det.

Utover det prinsipielle spørsmålet om hvorvidt dette er en rapport kontrollkomiteen kan be om innsyn i, og hvem som i så fall må overlevere den, er det også andre grunner til at dette dokumentet ikke vil gi ofrene etter Nav-skandalen noen ny kunnskap som kan hjelpe dem med mulige erstatningssaker. Denne delrapporten har nemlig blitt lest av lederen for utvalget som forfattet den i innstillingen mye omtalte NOU 2020: 9 Blindsonen – Gransking av feilpraktiseringen av folketrygdlovens oppholds krav ved reiser i EØS-området. Professor Finn Arnesen har tidligere uttalt at alt ofrene trenger å vite om innholdet i delrapporten, er nevnt i denne NOU-en. Han pekte også på at den interne rapporten var rettet mot tilfeller der trygdemottakerne er bosatt i utlandet, og ikke tilfeller som gjelder saken om feilpraktiseringen. Jeg skulle ønske at representanter fra alle partier tok utvalgslederens uttalelser på større alvor.

Jeg ønsker å framheve dette fordi det er en feilslutning å tro at denne delrapporten vil gi ofrene etter Nav-skandalen noe nytt som ikke allerede er belyst i den omtalte NOU-en. Det er lite annet enn å gi falske forhåpninger å kreve innsyn i en rapport som det ikke finnes noen grunn til å tro vil kaste nytt lys over disse sakene, og da hjelper det heller ingen. Jeg håper dagens sak vil sette en sluttstrek for diskusjonen om denne rapporten, at alle politiske partier i denne sal bruker sin energi på å sikre at en skandale som denne aldri får skje igjen, og at de som har blitt ofre for feilpraktiseringen, sikres rettferdig erstatning i sine individuelle saker.

Lubna Bobby Jaffery (A) [10:36:48]: Jeg ønsker å ta ordet for å understreke et sentralt poeng i noen av flertallsmerknadene i saken.

For Arbeiderpartiet er det viktig å understreke at vi under behandlingen av kontrollsaken, sammen med Senterpartiet, SV og Rødt, ba om å få oversendt rapporten «Eksport av velferdsytelser» fra 2014. Flertallet merket seg at den daværende statsråden avsto forespørselen med den begrunnelse at rapporten var et internt dokument, og at praksis var at slike dokumenter ikke oversendes. Departementet hadde også tidligere, i kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av saken, avslått å oversende to andre dokumenter i forbindelse med komiteens sak om redegjørelse fra arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Flertallet, altså det flertallet som behandlet den saken, er uenig i daværende statsråds beskrivelse av hva som var praksis. I sitt svar til komiteen av 23. november 2020 advarer de mot det som kunne framstå som en ny praksis, som snevrer inn hvilke dokumenter som kan oversendes Stortinget. Både Harberg-utvalget og Grunnloven § 75 f gir Stortinget anledning gjennom plenumsvedtak til å få innsyn i alle dokumenter som forvaltningen besitter.

Forslagsstillerne skriver i representantforslaget:

«Stortinget skal ikke selv behandle ofrenes krav, men Stortinget kan sørge for at ofrene får den dokumentasjonen de trenger for å vurdere om de har krav det er verdt å forfølge rettslig. Et første skritt er at rapporten overleveres til Stortinget, slik at Stortinget selv kan vurdere om det er behov for å fatte ytterligere vedtak i salen for å sikre at ofrene får nødvendig dokumentasjon.»

Flertallet i komiteen mener at denne saken skiller seg fra da Stortinget behandlet kontrollsaken. Flertallet mener det er en prinsipielt viktig forskjell på at Stortinget ber om innsyn til bruk for sin kontrollvirksomhet, og at Stortinget ber om innsyn for å bidra til offentliggjøring av dokumentet til bruk i en pågående rettsprosess, slik forslagsstillerne tar til orde for her. Stortingets innsynsrett i kontrollsaker skal ikke benyttes til å be regjeringen framlegge dokumentasjon som er relevant i pågående saker. Derfor mener Arbeiderpartiet at det ikke vil være riktig å offentliggjøre det aktuelle dokumentet i denne saken.

Peter Frølich (H) [10:39:35] (komiteens leder): Jeg skal være kort, men bare melde fra Høyres side at vi slutter oss til de foregående talerne og det standpunktet som de har fremmet fra talerstolen.

Jeg vil også slutte meg til saksordførers veldig gode presisering av at dette ikke handler om Nav-saken

og vårt syn på den og alvor i den – det er en sak med stort, stort alvor. Dette er et mer prinsipielt saksbehandlingsspørsmål, litt på siden av Nav-saken.

Kort oppsummert slutter vi oss altså til begrunnelsen. Stortingets innsynsrett er knyttet til vårt kontrollarbeid. Per dags dato foregår det ikke noe systematisk kontrollarbeid knyttet til denne saken, og spørsmålet må i så fall reises i den forbindelse.

Vi må også kunne si at om det hadde vært en kontrollsak, kan jeg – slik saken står nå – heller ikke se at den terskelen som vi har snakket om tidligere, er oversteget. Innholdet i rapporten er kjent gjennom en tidligere NOU. Vi fester lit til den forklaringen som tidligere statsråd Tajik ga på det punktet. Det er også kjent at rapporten gjelder trygdemottakere som er fast permanent bosatt i utlandet, og dette havner dermed på siden av det som Nav-saken primært handlet om.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:41:11]: Det er berre tre veker sidan me handsama Harberg-utvalet si utgreiing om Stortingets kontrollfunksjon og Stortingets innsynsrett etter Grunnlova § 75 f. Då slo me fast at Stortingets innsynsrett i kontroll saker, slik den har vore sidan 1814, gjeld alle offentlege dokument i forvaltninga.

I handsaminga av trygdeskandalen var me opptekne av å få sjå rapporten frå den interdepartementale arbeidsgruppa frå 2014. Der står det at EØS-avtala gjev løyve til å opphalda seg i andre EØS-land så langt kravet til aktivitet og kontakt med etaten er oppfylt. Rapporten synte at regjeringa allereie då visste at folketrygdlova var feil, og at regjeringa hadde brote opplysningsplikta til Stortinget ved å fremja lovframlegg med krav til opphald i Noreg i strid med EØS-retten.

Rapporten frå arbeidsgruppa er faglege vurderingar frå embetsverket. Rapporten er ikkje omfatta av dei særlege omsyna som gjeld Stortingets innsyn i dokument som inneheld drøftingar som er ein del av regjeringsskollegiet sine interne drøftingar. Difor var regjeringa Solbergs grunngeving for ikkje å senda rapporten til komiteen i 2020 feil.

Stortingets innsynsrett i kontroll saker gjeld når Stortinget handsamar ei kontroll sak. No har ikkje Stortinget noka kontroll sak til handsaming. Difor er det ikkje noko grunnlag for å be om innsyn i rapporten no.

Sist fredag fekk Stortinget eit lovframlegg frå regjeringa om å endra folketrygdlova, slik at opphald i Noreg og andre EØS-land vert likestilt for dei som mottek sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og pleiepengar. Slik har det vorte klart at trygdeskandalen ikkje var ei feilpraktisering av lova – det var lova som var feil.

Carl I. Hagen (FrP) [10:43:29]: La meg først få lov til å ta opp forslaget fra mindretallet, som det vel er første

gang jeg gjør på vegne av Rødt, Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet, og forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge for Stortinget den interdepartementale utredningen «Ekspert av velferdsytelser» fra 2014 med vedlegg.»

Jeg vil hevde at det at Stortinget bør få anledning til å gå gjennom disse dokumentene, absolutt er en del av Stortingets kontrollarbeid. Det vil kontrollere og avdekke om det har vært slik at staten faktisk har visst og hatt kunnskap om at praksisen som ble brukt når det gjelder krav om at mottagere av støtte fra Nav som var bosatt i utlandet eller midlertidig oppholdt seg i utlandet, ikke skulle utbetales, var lovstridig. Det er da avdekket senere.

Spørsmålet er når det gjelder erstatningen: Visste i realiteten staten at det de gjorde, var ulovlig? Det kan være et sentralt poeng. Vi vet ikke om denne rapporten klargjør noe om dette. Flertallet hevder at utvalget som laget rapporten om blindsonen, har hatt full tilgang til det, men det betyr ikke nødvendigvis at de i sin vurdering av det erstatningsmessige spørsmålet og hva som der står i rapporten, har oppfattet det på rett måte.

Derfor er det vi i mindretallet ønsker at Stortinget skal få tilgang til å se den og i realiteten kontrollere staten og den utøvende makt. Det er ikke snakk om offentliggjøring. Det er snakk om at Stortinget skal få innsyn i den, og hvis det innsynet viser at flertallet har rett, at det ikke har noen betydning for noen saker, skjer det ikke noe mer. Hvis det imidlertid viser seg at det kan ha en betydning, vil det være mulig å fremme andre forslag for Stortinget, eventuelt i forbindelse med at den kan brukes i de saker som skal føres for retten. Det er noe man kommer tilbake til på et senere tidspunkt, etter at Stortinget har hatt innsyn.

Jeg synes det er trist at ikke flertallet ble med på å be om å få innsyn. Det er veldig lenge siden Grunnloven § 75 f, som gir Stortinget i plenum rett til alle dokumenter hos regjeringen, har vært benyttet. Her er det en stor forskjell at det er Stortinget gjennom vedtak i plenum som har rett til alle dokumenter. I andre saker skal vi diskutere i hvilken grad dette skal delegeres til andre, men i denne saken dreier det seg altså om at Stortingets flertall i plenum gjennom vedtak kunne ha bedt om å få avgjørende dokumentasjon for å utøve Stortingets kontrollvirksomhet.

La meg si at jeg er uenig med komiteens leder, som sier at dette ikke dreier seg om Nav-sakene. Det er nettopp det det gjør. Det dreier seg om innsyn i nødvendige dokumenter for å se om den behandlingen som skjer med disse sakene, er korrekt, eller om det er holdt tilbake viktig informasjon for dem som nå i realiteten fører rettssaker.

Presidenten: Representanten Carl I. Hagen har tatt opp det forslaget han refererte.

Så kan vi fundere over om det er spennende at en med så lang fartstid gjør noe for første gang på Stortinget.

Audun Lysbakken (SV) [10:47:58]: Dette er en sak som har vært diskutert før, i forrige periode, og som hadde et alvorlig bakteppe på to vis. For det første handler det om den største rettsskandalen i moderne norsk historie, som har ført til store lidelser, stor urett og mennesker som er dømt og straffet på feilaktig grunnlag. Svært mange er på ulikt vis berørt, de har tapt inntekt, lidd overlast og slitt helsemessig. Det at det har vært så vanskelig å få klargjort grunnlaget for oppreisning, har gjort situasjonen enda vanskeligere for mange.

Så hadde saken en side til, nemlig at flertallet i forrige periode – mener vi, og vi mener også i lys av den klargjøring av praksis Stortinget nylig har gjort, at det må kunne slås fast – har holdt tilbake det dokumentet vi her snakker om, på uriktig grunnlag. Det er altså en interdepartemental utredning som ikke kan sies å være beskyttet av den vanlige forståelsen av interne arbeidsdokumenter i en regjering. Det er et dokument som burde vært utlevert til kontrollkomiteen i forrige periode. Betydningen av dette dokumentet er at mange tror det kan stå ting der som vil gjøre det lettere for ofrene for Nav-skandalen å kunne reise sak for å kunne prøve sin rett til erstatning for de breiere økonomiske, sosiale og helsemessige konsekvensene av skandalen. Det vil altså bety erstatning utover det man har fått til nå, som er en dekning av de direkte økonomiske tapene.

Jeg har ikke sett dette dokumentet, så jeg kan ikke avgjøre om den informasjonen finnes der eller ikke, men usikkerheten rundt dette gjør at behovet for åpenhet rundt det fortsatt er presserende stort. Jeg mener at flertallet når de nå sier at dette ikke kan gjøres fordi det ikke er en kontrollsak til behandling, gjemmer seg bak det som blir en veldig firkantet tolkning av formalitetene. Det er politisk mulig å gjøre dette i en ekstraordinær sak, og jeg tror det er frustrerende for mange av dem som er opptatt av dette, å se at skiftende flertall gjør at åpenheten ikke kommer på plass. I forrige periode bidro høyrepartiene og Fremskrittspartiet til at dokumentet ikke ble utlevert. Nå er det Arbeiderpartiet og Senterpartiet som bidrar til at dokumentet ikke blir utlevert.

SV mener at dette må ses på som en ekstraordinær sak. Jeg er helt uenig i at dette ikke handler om Nav-skandalen. Det handler i aller høyeste grad om Nav-skandalen og vårt syn på dens ekstraordinære karakter, dens ekstraordinære alvor. Da mener jeg det er grunn til å advare mot ikke å snu hver eneste mulige stein for å kunne skape den ro som rettferdighet gir. Rettferdighet

handler ikke bare om de pengene som hver enkelt får i erstatning. Rettferdighet handler også om å vite, om å få den informasjonen en trenger, om åpenheten og om opplevelsen av å bli møtt av myndighetene med det alvor og den respekten som alvorsgraden i denne skandalen krever. Det mener jeg Stortinget hadde gjort på en mye bedre måte hvis vi nå hadde gjort det som mindretallet foreslår, og sagt: Greit, dette er ikke vanlig, men denne saken er også så uvanlig at det er rimelig at vi nå sørger for at disse dokumentene blir tilgjengelige, at vi får avklart om det er et grunnlag som mennesker kan føre erstatningssak på grunnlag av – få avklart hva som står der om hva myndigheter og regjering visste. Jeg synes det er leit at det vi ser på som diskuterte tolkninger av formalitetene, nå brukes til å hindre den avklaringen. La oss huske på det, for Nav-skandalen er ikke over, og åpenheten, det å vise så stor åpenhet vi kan, er et veldig viktig bidrag for at folk skal oppleve at det kommer nødvendig rettferdighet.

Seher Aydar (R) [10:53:08]: I dag skal vi avgjøre om vi skal få sannheten om det mest omfattende justismordet siden krigen på bordet. Det er det det handler om. Nav-skandalen handler om at Nav over flere år urettmessig nektet mange tusen mennesker ytelser. Nav krevde tilbake ytelser fra flere hundre av dem, og minst 40 pst. av sakene endte med fengsling og ødelagt liv for dem som ble rammet.

Jeg kan ikke skjønne at vi som folkevalgte skal gjøre noe annet enn å sørge for å snu hver eneste stein for å få alle fakta på bordet. Det er vår jobb. Mange av disse menneskene har stått uten mulighet til å skaffe seg inntekt. I tillegg kommer den enorme belastningen for alle dem som urettmessig ble anmeldt og har måttet sone. Det er mye som tyder på at hemmelighold av rapporten fra 2014 hindrer ofrene for trygdeskandalen å vurdere sin rettsstilling. I tillegg forhindrer hemmelighold ofrenes rett til å få vite om de feil de ble rammet av, kunne vært unngått.

Staten har tatt ansvar for å dekke ofrenes økonomiske tap, det er riktig, men det betyr bare at folk skal få tilbake midlene som Nav tok fra dem. Oppreisning for at staten ødela ofrenes psykiske helse, rev familien deres fra hverandre eller fratok dem et verdig liv, skal de ikke få. For å ha krav på oppreisning må det fastslås grov uaktsomhet på ledernivå, altså at etaten eller noen over etaten handlet mot bedre vitende. Det kan ikke vi vite før vi har fått alle fakta og all informasjon på bordet. Rapporten Eksport av velferdsytelser kan fastslå dette. Sånn sett er dette en faglig rapport som daværende arbeidsminister Robert Eriksson bestilte i 2014, og som, ifølge Arnesen-utvalget, sa at «krav om faktisk opphold i Norge ikke kan gjøres gjeldende i EØS».

Når Nav fortsatte å bryte reglene, kan det jo hende at departementet visste bedre. I 2020 ba dagens regjeringspartier, Arbeiderpartiet og Senterpartiet pluss SV, daværende arbeidsminister Høyres Henrik Asheim sende den til kontrollkomiteen, noe han – som vi vet – nektet.

Hadde alle gjort som de mente før valget, ville vi i dag fått den rapporten. Derfor har Rødt fremmet forslag om å få rapporten framlagt for Stortinget, og vi er glad for at flere partier – fra høyresiden til venstresiden – er med på dette. Forslaget ble møtt med motforestillinger som ikke holder vann, fra tidligere statsråd Hadia Tajik. Hun hevdet for det første at Erna Solberg forvaltet sin regjerings dokumenter. Det stemmer egentlig ikke, for dette er en faglig rapport fra embetsverket og ikke et regjeringsnotat. Så hevdet hun at når Arnesen-utvalget fikk se rapporten, vet Stortinget alt vi trenger å vite. Det er også feil, for det er bare Stortinget som kan avgjøre hva vi trenger innsyn i. Til sist anfører hun at eksport av velferdsytelser kun rettet seg mot mottakere som var bostatt i utlandet. Det er egentlig irrelevant, de relevante EØS-reglene skiller ikke mellom korte og langvarige opphold.

Problemet er at ikke alle gjør som de mente før valget. Regjeringspartiene har funnet på en ny grunn til ikke å frigi rapporten nå som de sitter i posisjon til å gjøre det, altså at deres eget krav om innsyn i 2020, var riktig og viktig, mens vårt forslag nå som Arbeiderpartiet har arbeidsministeren og de kan sikre flertall for dette, ikke kan tas til følge. Nå heter det seg at Stortingets innsynsrett etter Grunnloven § 75 kun skal brukes «når Stortinget har en kontrollsak til behandling». Da vil jeg egentlig spørre representantene fra flertallspartiene: Hvor i all verdens navn står det? Det står ikke i Grunnloven § 75 f, heller ikke i Stortingets forretningsorden. Selvfølgelig kan vi be om innsyn i denne rapporten.

Vi er valgt av folket og har fått vide fullmakter til å forvalte folkeviljen. At staten på løpende bånd nekter ofrene oppreisning, vil jeg si er et argument for at Stortinget benytter sin innsynsrett, ikke imot. Stortinget må spørre seg: Hvis ikke vi i dag sikrer klarhet i hva departementet visste, hvem skal da gjøre det, og når skal man gjøre det?

Så vil jeg helt til slutt si at saksordføreren nevnte at det er en feilslutning å tro at denne rapporten vil kaste lys over sakene. Hvordan vet man det – egentlig? Vi har ikke sett rapporten. Jeg vet ikke, jeg vil gjerne vite, og jeg synes vi skal kreve å få vite det.

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:58:27]: Jeg møter her i dag fordi Stortinget har til behandling en sak om utlevering av et dokument som i 2014 ble utarbeidet av bl.a. det departementet som jeg i dag bestyrer.

Det aktuelle dokumentet ble til før jeg ble medlem av dagens regjering, og før jeg fikk ansvaret for bestyrelsen av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Jeg har ikke lest dette dokumentet, og jeg har heller ikke tilgang til det. Det er selvfølgelig opp til dem som skal votere her i dag, å ta stilling til denne saken som er til behandling.

Forslaget som diskuteres her i dag, har sitt utspring i en svært alvorlig sak. Uskyldige har blitt rammet, med store konsekvenser for de enkelte og for deres familier. Det er viktig at de som er berørt, får ryddet opp i sakene sine. Alle som opplever at de er berørt, skal føle at terskelen for å ta kontakt med Nav er lav. Jeg legger til grunn at de enkelte sakene har blitt – og blir – håndtert innenfor de ordningene som er etablert.

Mitt ansvar som statsråd i dag omfatter bl.a. regelverket om internasjonal trygdekoordinering. Jeg nevner derfor – helt kort – at regjeringen forrige fredag la fram forslag til lovendringer i Prop. 71 L for 2021–2022. Forslagene er en oppfølging av de tiltakene som ble foreslått av Trygdekoordineringsutvalget i NOU 2021: 8 Trygd over landegrensene. Lovforslagene skal bidra til å øke synligheten av og bevisstheten om de folkerettslige forpliktelsene som gjelder med hensyn til trygdekoordinering. Forslagene får nå sin grundige behandling i arbeids- og sosialkomiteen, og dette vil danne grunnlag for gode diskusjoner her i salen.

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til replikk.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Lubna Bobby Jaffery (A) [11:00:24]: Siden regjeringspartiene blir utfordret direkte, tenker jeg at da skal jeg ta den utfordringen.

Saken handler absolutt om trygdeskandalen. Det handler om dem som ble urettmessig behandlet gjennom et lovverk som ikke ble forvaltet riktig. Representantforslaget handler om å få ut et dokument, men ikke i forbindelse med en kontrollsak.

Vi i Arbeiderpartiet står fast på åpenhet. Jeg mener at argumentene som ble framført her, er ganske urimelige. Vi har vært opptatt av å skape et stort, bredt og enstemmig flertall rundt Harberg-utvalget, og det er jeg faktisk stolt av. Vi skal senere også behandle en sak om Sivilombudet. Jeg er stolt av at vi står fast på vår åpenhetslinje. Også i Hurdalsplattformen er vi opptatt av dette.

Skyldspørsmålet som er avgjørende for oppreisning, er ikke en sak Stortinget eller vi skal behandle gjennom kontrollinstituttet. Dette er et spørsmål for domstolen. Det aktuelle dokumentet kan det hende at blir aktuelt i en eventuell rettssak, og da kan man eventuelt også bruke det i en rettssak. Domstolen har sikkert anledning til også å be om det.

Det er interessant at Fremskrittspartiet er høye og mørke, for da vi hadde kontrollsaken til behandling, ønsket ikke Fremskrittspartiet engang å være med på brevet man sendte fra kontrollkomiteen den gangen. Da var det SV, Senterpartiet, Rødt og Arbeiderpartiet som ønsket å be om at vi skulle sende dette brevet. Fremskrittspartiet var ikke med i det flertallet. Så kan man diskutere hvem det er som har skiftet standpunkt i denne saken, og hvem det er som står fast ved at dette var et viktig dokument da Stortinget behandlet kontrollsaken tilbake i 2020.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:02:41]: Det er ingen tvil om at dette er ei alvorleg sak, men ein må sjå på kva som er grunnen til at ein vil ha ut dokumentet. Det er heilt rett at Stortinget i plenum kan be om slike dokument, og me burde ha fått det då me behandla det sist, men med hjelp av Framstegspartiet vart det altså ikkje fleirtal for å få ut dokumentet då ein hadde saka til handsaming, og då kontrollkomiteen kunne ha gjort seg nytte av denne saka. Utfordringa i dag er at me kan be om dokument, men me kan ikkje be om offentliggjerding av dokument. Om det skal vera unnateke offentlegheit eller ikkje, er det dokumenteigaren som avgjer.

Me kan heller ikkje ta ut eit dokument for at andre skal bruke det; me skal ha ut dokument for vårt kontrollarbeid. No har me ikkje kontrollarbeid i denne saka, og då er det faktisk slik at me ikkje kan gjera oss nytte av det. Det står ikkje noko i dette forslaget om korleis me skal bruke dette dokumentet om me får det ut, så det må vera i samband med ei konkret sak om me skal kunna behandla slike ting og kan ha nytte av eit slikt dokument.

Difor meiner eg det er feil å gjera det på denne måten. Det var synd me ikkje fekk det ut då me hadde rapporten til behandling. Eg vil seia at forslaget til ny lov viser at lova har vore feil, og det må ein ta omsyn til. Så er det ei rettsak som må vurderast korleis dette skal handsamast.

Carl I. Hagen (FrP) [11:04:35]: Fra Arbeiderpartiet ble det nå stilt spørsmål om hvem som har snudd i denne saken. Det er helt klart at Fremskrittspartiets nåværende stortingsgruppe har et annet syn enn den foregående stortingsgruppen fra Fremskrittspartiet. Der vil jeg vise til påskeregelen: Det er ingen skam å snu, når man gjør det. Men det er en skam å snu hvis man går bort fra det som er det fornuftige for å gjøre det annet, det som Arbeiderpartiet nå gjør i denne saken. Der har Arbeiderpartiet dessverre snudd.

Det blir også interessant når domstolene nå av Arbeiderpartiets talsperson på en måte ble anmodet om å prøve å få innsyn i de nødvendige dokumenter. Det vil bli et interessant konstitusjonelt spørsmål hvis en domstol henvender seg til regjeringen for å få utlevert denne interdepartementale arbeidsgruppens rapport, som alt-

så nå to regjeringer hevder har noe med regjeringsnotater og forarbeidet til et regjeringsnotat å gjøre. Dette er en faglig arbeidsgruppe fra departementene, og det er noe helt annet enn det som er ment å være beskyttet av innsyn når det gjelder regjeringsnotater.

Det blir interessant hvis en domstol ber om å få denne rapporten for å få klarhet i det. Jeg går ut fra at advokatene til Nav-ofrene i realiteten legger frem krav for domstolen om å be om å få innsyn. Så blir det en interessant problemstilling. Stortingets flertall vet at gjennom plenumsvedtak har vi innsyn, etter Grunnloven § 75 f. Det står ikke noe tilsvarende for domstoler, så det å få vite om domstolene kan kreve det, slik Arbeiderpartiets talsperson nå mente, blir interessant å se. Da får vi kanskje denne saken tilbake i en litt annen sammenheng, f.eks. dersom en domstol ber om å få innsyn og det blir avslått. Da kan vi jo lage en ny kontrollsak og forvente å få Arbeiderpartiets støtte til å bruke Grunnloven § 75 f.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:07:27]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Seher Aydar, Marian Hussein og Grete Wold om foreldelsesfrist for tilbakekallelse av statsborgerskap (Innst. 228 S (2021–2022), jf. Dokument 8:75 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Mari Holm Lønseth (H) [11:08:18] (ordfører for saken): La meg først få takke komiteen for samarbeidet.

SV og Rødt fremmer i innstillingen tre forslag, og de har også et løst forslag, som jeg regner med at de tar opp selv. Forslagene omhandler

- å utrede og fremme forslag om foreldelsesfrist for å tilbakekalle et statsborgerskap, med noen unntak
- å be regjeringen om å utrede en frist for behandling av saker om tilbakekall
- å innføre et krav om dobbelt statsborgerskap for å tilbakekalle et statsborgerskap

For Høyre er det viktig at det å bli norsk statsborger henger høyt. For oss er det endepunktet i integreringen.

Det betyr at man skal kunne norsk og ha forståelse og kunnskap om det norske samfunnet. Og når man først har blitt norsk statsborger, skal det selvfølgelig også mye til for å trekke det tilbake. Det tror jeg også alle som sitter i denne salen, er helt enige om.

Derfor vedtok også Stortinget, etter forslag fra Solberg-regjeringen, å innføre en forholdsmessighetsvurdering som nettopp skulle sikre at statsborgerskap ikke skulle trekkes tilbake der det ga urimelige utslag. Dersom en person har bodd lenge i Norge, skal det mer til for å tilbakekalle et statsborgerskap enn om de har bodd kort tid i Norge. Tilsvarende er det også hvis feilen som ligger til grunn, er av mindre betydning, og personen samarbeider aktivt med norske myndigheter for å klarlegge egen identitet – da skal det også mer til for å trekke tilbake statsborgerskapet. Det var også viktig for Solberg-regjeringen å sikre at barn og barnebarn som en klar hovedregel ikke skal måtte ta konsekvensene av feil som deres foreldre eller besteforeldre har gjort.

Selv om det er en høy terskel for tilbakekall, mener Høyre at det må være mulig for norske myndigheter å tilbakekalle et statsborgerskap, også uavhengig av hvor lenge personen har oppholdt seg og hatt statsborgerskap i Norge. Personer som aktivt flere ganger har gitt uriktige opplysninger til norske myndigheter om hvem de er, og mennesker som opererer med ulike identiteter i ulike land eller bruker ulike identiteter til å begå kriminalitet, må også kunne bli fratatt sitt statsborgerskap i Norge. Dersom norske myndigheter ikke har muligheten til å gripe inn når man vet at det er en uriktig identitet, mener jeg også at det vil svekke notoriteten til norske dokumenter.

Avslutningsvis vil jeg – for å være ærlig – si at jeg egentlig ikke forstår hvordan forslaget fra SV og Rødt legger opp til en foreldelsesfrist når det skal gjøres så mange unntak, noe nettopp den nevnte forholdsmessighetsvurderingen i dag tar høyde for. Dersom det skal være en foreldelsesfrist, skulle man tro at det betydde at det var et tidspunkt da man ikke lenger kunne tilbakekalle statsborgerskapet. Det forslaget fra SV og Rødt i dag legger opp til, er i utgangspunktet at det fortsatt skal kunne tilbakekalles, også etter at fristen er gått ut.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [11:11:29]: Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det var viktig å lovfeste forholdsmessighetsvurderingen knyttet til tilbakekall av statsborgerskap, slik et enstemmig storting vedtok i 2019.

I 2019 lovfestet Stortinget at statsborgerskap ikke skal tilbakekalles dersom det ut fra sakens alvorsgrad og tilknytningen personen har til Norge, vil være et uforholdsmessig inngrep overfor vedkommende selv eller de nærmeste familiemedlemmene. Lovens forarbeider

presiserer at oppholdstid og graden av integrering skal vektlegges i denne forholdsmessighetsvurderingen.

Dersom det er gitt grovt uriktige opplysninger, f.eks. om nasjonalitet, skal det mer til for å vurdere tilbakekall som uforholdsmessig enn om det er gitt mindre alvorlig uriktige opplysninger.

Forarbeidene viser videre til to tilfeller der det skal svært mye til for at et vedtak om tilbakekall kan vurderes å være uforholdsmessig. Dette gjelder tilfeller der en person bevisst og aktivt har benyttet seg av mer enn én identitet eller gjort seg skyldig i alvorlig kriminalitet i Norge. Tilbakekall av statsborgerskap etter § 26 andre ledd kan gjøres selv om personen blir statsløs. Dette er ikke i strid med Norges internasjonale forpliktelser. Dersom langvarig statsløshet vil være en konsekvens av tilbakekallet, skal imidlertid dette være et moment i vurderingen av om tilbakekall er forholdsmessig.

Det ble også lovfestet at statsborgerskap som er ervervet av personer under 18 år på bakgrunn av uriktige eller ufullstendige opplysninger gitt av foreldre eller besteforeldre, som hovedregel ikke skal tilbakekalles.

Regjeringen har nylig innhentet en orientering fra Utlendingsdirektoratet om praksis i saker om tilbakekall av statsborgerskap for barn. I orienteringen ble det bekreftet at regelverket praktiseres på en sånn måte at barn som hovedregel ikke fratas statsborgerskap på grunn av foreldrenes eller besteforeldrenes feilgrep. Når tilbakekall av statsborgerskap likevel skjer, er det fordi barnet ikke har sterk tilknytning til Norge. UDI har opplyst i orienteringen at dette skjer unntaksvis og etter en konkret vurdering i tilfeller der barnet aldri har bodd i Norge, har flyttet fra Norge eller er i barnehagealder eller yngre og uten selvstendig tilknytning til Norge.

Vi mener regjeringen bør vurdere en tilsvarende gjennomgang av praksis når det gjelder forholdsmessighetsvurderingene ved tilbakekall av statsborgerskap for å sikre at lovgivers intensjon med lovendringen fra 2019 blir ivaretatt.

Erlend Wiborg (FrP) [11:14:28]: Jeg vil begynne med å takke saksordføreren for godt arbeid i komiteens behandling av denne saken, og jeg kan også slutte meg til saksordføreren innlegg, i all hovedsak.

Hvis man løfter blikket litt, er det norske samfunnet i det store og hele basert på tillit. Vi lærer fra vi er små, til vi blir gamle, at det skal lønne seg å opptre ærlig og redelig. Denne verdien er videreført som en rød tråd i våre statlige prosesser, og gjensidig tillit mellom stat og borgere har vært helt essensielt i utformingen av systemer, lover og sedvaner.

På den andre siden skal det aldri lønne seg å opptre ureddelig og uærlig. Vi belønner aldri dem som prøver å ta snarveier i våre systemer. Vi har også egne straffeløp

for dem som prøver å svindle staten – ikke bare fordi det er ulovlig, uredelig og uærlig, men også fordi det rammer andre mennesker hvis ikke vi slår ned på slikt. Å kunne bli norsk statsborger er noe av det mest verdifulle vi kan gi noen – uten at jeg skal gå nevneverdig inn på det, da alle vi i denne salen nyter godt av godene statsborgerskapet faktisk gir. I disse urolige tider vises også verdien av norsk statsborgerskap, noe som betyr et liv i fred, ro og trygghet, et relativt bekymringsfritt liv med utallige muligheter sammenlignet med andre land.

Dersom en som søker om statsborgerskap i Norge, i praksis har opptrådt uredelig og uærlig ved å oppgi uriktige opplysninger til myndighetene, er det etter Fremskrittspartiets syn ikke bare et brudd på loven, men også et brudd på den tillitsbaserte verdien vi har jobbet frem over generasjoner. Når en søker statsborgerskap og får dette innvilget basert på informasjonen søkeren selv har oppgitt, må også søkeren ta konsekvensen av de uriktige opplysningene den oppgir. Dette skjer ikke bare én gang, vi ser også ofte at løgnen gjentas flere ganger gjennom hele asylprosessen. Dersom søkeren har oppgitt uriktige opplysninger eller holdt tilbake avgjørende opplysninger, bør hovedregelen være at man får tilbakekalt statsborgerskapet. Ingenting annet er mer riktig og rettferdig enn nettopp dette. Statsborgerskapet tilbakekalles og gis til noen som faktisk har rett på det.

Grete Wold (SV) [11:17:24]: Dette forslaget har Rødt og SV fremmet fordi vi ser en åpenbar urimelighet. Når vi som politikere ser det, plikter vi faktisk å agere.

Det er som det ble sagt: I 2019 vedtok Stortinget endringer i statsborgerloven ved å lovfeste at det skal tas en forholdsmessighetsvurdering ved tilbakekall av statsborgerskap. Det ble også vedtatt at tilbakekall av statsborgerskap skal behandles i et nemndsmøte med personlig frammøte.

Intensjonene med lovendringen var selvfølgelig å styrke rettssikkerheten for å sikre at barn ikke mister norsk statsborgerskap fordi foreldre eller besteforeldre har gitt uriktige eller udokumenterte opplysninger. Deretter lovfestet man at norsk statsborgerskap ikke skal tilbakekalles der man har sterk tilknytning til riket, nettopp fordi det vil være et uforholdsmessig inngrep både for den enkelte og for deres familier.

Både daværende statsråd og andre politikere var klare på at det må utvises stor grad av skjønn, og det må vektlegges meget tungt hvor lenge man har bodd i og hvilken tilknytning man har til riket. Det ble understreket at det skal mye til å tilbakekalle – ja, betydelig mer enn det å ha avgitt feil opplysninger. Vi snakker om kriminalitet, aktivt ha brukt to identiteter eller ha utgjort

en sikkerhetsrisiko for landet. Kun ID-tvil var ikke grunnlaget.

Praksis fram til nå har vist noe annet. Vi ser i media flere saker hvor dette ikke er nivået man legger seg på i skjønnsutøvelsen. Vi får oversendt saker fra advokater, vi får telefoner fra fortvilte barn og barnebarn. Dette oppleves ikke rimelig eller forholdsmessig. Det viser at vi har behov for en frist.

Så kan man tenke seg at det å legge seg på en praksis andre land har, kan være en god eller mindre god idé, men vi ville trolig uansett med vår frist blitt et av de strengeste land på dette området – i den grad det er noe poeng å være det. Om man la seg på ti år, som også er det samme som for grovt bedrageri, ville det uansett være en lengre frist enn de aller fleste andre land har. Det burde ikke være urimelig.

Når det gjelder at man ikke kan frata barn statsborgerskap, kun der man vurderer at de ikke har sterk tilknytning til Norge, så uttaler UDI at det kun skjer unntaksvis. Det er helt riktig. Så vil jeg hevde at det er ikke antall barn som skal være utslagsgivende for en lovendring. Det er et prinsipp om likebehandling. Det er rimelighet og forholdsmessighet, og for de barna det gjelder, får det alvorlige konsekvenser, noe som i seg selv må vektlegges. Barnets beste bør gis tyngre vekt.

SV mener derfor det er på tide å endre lovverket slik at vi får en frist, med de unntak som allerede er omtalt. Vi bør også utrede en frist for varsel og et lovforslag om å innføre krav om dobbelt statsborgerskap ved tilbakekall.

Jeg tar med det opp de forslag SV er en del av, inkludert vårt løse forslag om ressursbruk i UDI i vår situasjon nå.

Presidenten: Representanten Grete Wold har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [11:20:33]: I 2019 ble det gjort endringer i statsborgerloven som bl.a. lovfestet at det skal foretas en forholdsmessighetsvurdering ved tilbakekall av statsborgerskap. Det er vel og bra. Intensjonen med å innføre denne forholdsmessighetsvurderingen var å styrke rettssikkerheten til personer som står i fare for å få sitt statsborgerskap inndratt. Denne endringen i loven skulle sikre at folk med lang botid og sterk tilknytning til Norge – enten gjennom familie, jobb, venner eller nettverk – ikke skulle bli fratatt statsborgerskapet sitt selv om de hadde gitt uriktige opplysninger.

Det er bare det at lang botid og sterk tilknytning til riket ikke veier tungt nok for hvorvidt en person får inndratt statsborgerskapet sitt eller ikke. Det framstår som at såkalte innvandringsregulerende hensyn igjen er de hensynene som vektlegges tyngst, der straffen er å miste

statsborgerskapet i landet man bor i, og i verste fall i tillegg bli utvist.

I svært mange saker har dette gått ut over barn, og igjen ser vi at barns beste ikke vies nok oppmerksomhet. De siste to årene har UDI tilbakekalt statsborgerskapet til 44 barn til tross for at vi vet at dette ikke skal være hovedregelen. Som hovedregel skal man ikke få statsborgerskapet sitt inndratt, eller tilbakekalt, hvis man er barn.

I andre saker er det foreldre som får sitt statsborgerskap tilbakekalt, og som også risikerer å bli kastet ut av landet. Som Omar Sayedahmad, som etter 14 år i Norge måtte forlate sin norske kone og sine to barn fordi han hadde gitt uriktige opplysninger da han kom hit. Men hvem er det som taper mest her? Familien og barna, som ikke får vokse opp med pappa nær seg. Saker som dette hører ikke hjemme i Norge.

Jeg kan ikke skjønne at det skal være så stor forskjell mellom brudd på straffeloven og brudd på utlendingsloven. Foreldelsesfrist er noe som brukes i strafferetten og flere andre sammenhenger. Hvis jeg f.eks. hadde begått et ran, ville det over tid blitt foreldet, men hvis jeg hadde gitt uriktige opplysninger ved ankomst og i en asylbehandling, ville det aldri blitt glemt.

Derfor fremmer Rødt og SV dette forslaget, et forslag om å utrede en foreldelsesfrist for tilbakekallelse av statsborgerskap. I likhet med både Tyskland og Finland, som begge har fem års frist for tilbakekallelse av statsborgerskap etter at det er innvilget, mener vi at også Norge burde innføre en liknende frist. Det er skuffende at det politiske flertallet her i dag kommer til å stemme ned dette forslaget. Med dette svikter flertallet mennesker som har sterk tilknytning til Norge. Flertallet svikter barn som ikke kjenner noe annet hjemland enn Norge. Flertallet svikter familier som har livet sitt her, og som har jobben sin her, og det er leit. Med det viser jeg til de forslagene Rødt er en del av.

Grunde Almeland (V) [11:23:43]: Venstre har levert merknader i denne saken som underbygger et annet syn enn flertallet har knyttet til statsborgerskap.

Statsråden er i sitt brev til komiteen bl.a. opptatt av at en foreldelsesfrist kan medføre at søkeren som har oppgitt feil opplysninger, kan fortsette å beholde en uriktig identitet. Dette vil jeg gripe litt fatt i. Jeg vil si at statsborgerloven gir enhver rett til statsborgerskap etter søknad dersom søkeren har klarlagt sin identitet. Identiteten er klarlagt dersom det er åpenbart at de framlagte dokumentene viser søkerens rette identitet.

Venstre legger til grunn at Utlendingsdirektoratet gjør en grundig jobb med å vurdere søknader om statsborgerskap og tar i betraktning alle de forhold som loven krever. Når direktoratet kommer til at identiteten

åpenbart er klarlagt – ja, så bør også terskelen for å tilbakekalle et slikt vedtak være svært høy. Utgangspunktet er rett og slett at vi må stole på det direktoratet faktisk gjør.

Det var også Stortingets intensjon da vi, som flere har vist til her i salen i dag, vedtok regelen om en forholdsmessighetsvurdering, for vi så at i de veldig få unn-takene der det skulle være mulig å tilbakekalle, skulle man likevel ta hensyn til også andre forhold i en slik vurdering. Hovedregelen må være at identiteten er klarlagt når statsborgerskap innvilges. Da er det også rimelig at det settes en grense for hvor lang tid etterpå et slikt vedtak kan tilbakekalles, og forholdsmessighetsvurderingen skulle ta hensyn til den tiden. Men når vi nå etter hvert får flere og flere eksempler på at den forholdsmessighetsvurderingen kanskje ikke virker etter det som var denne salens samlede intensjon, mener jeg at det er riktig å gjøre en grundig utredning av om intensjonen vår den gangen ble ivarettatt, og se på om man nå bør innføre en faktisk frist.

Til Høyre, som mener at dette vil svekke notoriteten: Det er ingen grunn til å si at lovverk med et klart utgangspunkt og et utredet, snevert unntak, som vi har på veldig mange andre områder, og som andre land har, vil svekke notoriteten. Det har jeg ingen tro på. Derfor vil Venstre stemme for forslagene nr. 1, 2 og 3. I tillegg vil vi stemme for forslag nr. 4, med bakgrunn i den ressurs-situasjonen vi står i, med alt som skjer i verden.

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:27:07]: Tilbakekall av statsborgerskap er et inngripende vedtak som kan ha store konsekvenser for den det gjelder. Et enstemmig storting vedtok derfor i 2019 å lovfeste en vurdering av forholdsmessighet i sakene.

I vurdering av forholdsmessighet veies statsborgerens tilknytning til Norge mot forholdets alvor. Det skal være et rimelig forhold mellom inngrepet og den byrde som personen og den nærmeste familie påføres ved at statsborgerskapet tilbakekalles.

Botid og tid siden statsborgerskapet ble innvilget, skal tillegges vekt i vurderingen av forholdsmessighet, men er ikke alene tilstrekkelig til å forhindre tilbakekall. Også andre momenter vil ha betydning, som graden av integrering og forholdets alvor. Alle relevante hensyn skal veies mot hverandre.

Hensyn som taler mot en foreldelsesfrist, knytter seg særlig til tilfeller der det er gitt uriktige opplysninger om identitet til norske myndigheter. Dette kan være tilfeller der en person bevisst og aktivt bruker ulike identiteter eller har begått grov kriminalitet. I slike tilfeller skal det svært mye til før tilbakekall av statsborgerskap kan anses å være uforholdsmessig. Det kan også være tilfeller der personer holder fast en uriktig identitet over-

for myndighetene, og aktivt motarbeider avklaring av egen identitet.

En foreldelsesfrist vil kunne medføre at en rekke personer får beholde norsk statsborgerskap og norsk pass med uriktig identitet. Det er uheldig. Sakene bør vurderes individuelt og konkret.

Jeg mener at en vurdering av forholdsmessighet er bedre egnet til å forhindre urimelige utfall av tilbakekall enn en foreldelsesfrist.

Saker om tilbakekall av statsborgerskap er svært ressurskrevende å behandle. Forvaltningen har etter forvaltningsloven en plikt til å opplyse saker så godt som mulig før vedtak treffes. Selv om det kan ha negative konsekvenser for en person at saken trekker ut i tid, taler kontrollhensyn og hensynet til personens rettssikkerhet mot at det innføres en saksbehandlingsfrist. Personene vil ha alle rettigheter som norsk statsborger i behold i perioden fram mot vedtak. En saksbehandlingsfrist vil kunne føre til at flere blir boende i Norge med uriktig identitet.

Statsløshet som konsekvens av tilbakekall inngår som et moment i vurderingen av forholdsmessighet. Langvarig statsløshet kan tilsi at det er uforholdsmessig å tilbakekalle statsborgerskapet.

UDI opplyser at statsløshet sjelden er et tema i sakene, fordi de aller fleste har dobbelt statsborgerskap. Det har vært tilfeller der personer har løst seg fra sitt opprinnelige statsborgerskap for å regnes som statsløse. Innføring av krav om dobbelt statsborgerskap for tilbakekall vil kunne øke forekomsten av dette. Det taler mot å innføre et slikt krav.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Mari Holm Lønseth (H) [11:30:03]: Takk til statsråden for et godt innlegg, som jeg i det store og hele kan slutte meg til. Mitt spørsmål handler om saksbehandlingstid.

I overgangen til en ny lov kan det noen ganger være utfordringer knyttet til å tilpasse seg en ny lov. Noen av tilbakemeldingene vi får, er at saksbehandlingstiden i denne typen saker noen ganger er ganske lang. Har statsråden noen planer om å sette i verk tiltak for å redusere saksbehandlingstiden framover?

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:30:39]: Først vil jeg presisere at med de momentene som har kommet fram i løpet av debatten, vurderer jeg å foreta en gjennomgang av hvordan forholdsmessigheten praktiseres for å sikre at lovgivers intensjon med forslaget blir ivaretatt, i tråd med det som står i Arbeiderpartiet og Senterpartiets merknad.

UDI er helt avhengig av at søkere gir riktige opplysninger. Systemet er i veldig stor grad basert på tillit. Om

en person ikke oppgir riktig identitet, kan det ta lang tid før det oppdages. Det er uheldig at saker ikke blir avklart.

Jeg vil også presisere at selv om denne loven ligger til mitt ansvarsområde, er UDI en etat som ligger under jus- og beredskapsministerens ansvarsområde.

Grete Wold (SV) [11:31:50]: Vi ser at lovverket blir praktisert strengt, og det kan synes som om det også bryter med lovgivers intensjoner om forholdsmessighet og lang botid. Vi får henvendelser fra fortvilte mennesker, fra foreldre og besteforeldre som har levd i Norge i mange år, de har arbeidet og betalt sin skatt, de har fått barn, sågar barnebarn. Så får de, kanskje mange tiår etter at de kom til landet, sitt statsborgerskap tilbakekalt. Det oppleves åpenbart urimelig for dem og deres nærmeste.

SVs forslag blir ikke vedtatt her i dag, men vil statsråden allikevel jobbe for en grundig gjennomgang av praksis, slik at vi sikrer at intensjonen fra lovgiver følges godt opp?

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:32:32]: Som jeg svarte i sted, vil jeg selvsagt vurdere å foreta en gjennomgang av hvordan forholdsmessighetsvurderingen praktiseres, for å sikre at lovgivers intensjon i forslaget til lovendring er ivaretatt.

Tobias Drevland Lund (R) [11:33:03]: NOAS, Norsk organisasjon for asylsøkere, har blitt gjort kjent med eksempler på saker der UDI tilbakekaller statsborgerskap etter 30 års botid i Norge. Personene jeg refererer til i dette eksemplet, har tilknytning til Norge gjennom lang botid, de har voksne barn, de har voksne barnebarn og har hatt norsk statsborgerskap i 20 år. De har heller ikke begått kriminelle handlinger i det tidsrommet de har vært her.

Arbeiderpartiet gikk til valg på at det skulle være vanlige folks tur. Man kan spørre seg om det i forbindelse med dette tilfellet er vanlige folks tur til å bli sendt hjem til et land de ikke har bodd i på over 20 år.

Mener statsråden at dette er i tråd med Stortingets intensjon om at man skal foreta en forholdsmessighetsvurdering som bl.a. skal vektlegge lang botid og sterk tilknytning til riket?

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:33:50]: Ved søknad om statsborgerskap er hovedregelen at søkeren skal dokumentere sin identitet med pass, og at man skal ha en forholdsmessighet i dette. Som jeg sa, ønsker jeg å vurdere å foreta en gjennomgang av hvordan forholdsmessigheten praktiseres, men etter mine opplysninger praktiserer UDI og UNE regelverket i samsvar med de rammene som er gitt i lovproposisjonen som lå til

grunn for Stortingets vedtak. Her er det fastsatt at lang botid alene ikke er tilstrekkelig til å forhindre tilbakekallelse. Lang botid må veies mot andre forhold – hvor alvorlig forholdet er, og graden av integrering. Dersom en person motarbeider avklaring av egen identitet, taler det for tilbakekallelse. Det er i de mest alvorlige sakene statsborgerskap tilbakekalles til tross for svært lang botid.

Tobias Drevland Lund (R) [11:34:43]: Når noen personer har vært 30 år i Norge, har barn og voksne barnebarn, har fått en sterk tilknytning til riket gjennom lang botid og ikke har begått kriminelle handlinger, kan jeg ikke helt skjønne hvilke andre hensyn som er viktigere enn såkalt innvandringsregulerende hensyn. Er det slik at statsråden mener at innvandringsregulerende hensyn er viktigere enn å la familier få lov til å bli i Norge når de har vært her i over 30 år og har sterk tilknytning til riket?

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:35:09]: Som jeg også sa til forrige replikk, står det i lovproposisjonen som lå til grunn for Stortingets vedtak, at lang botid alene ikke er tilstrekkelig for å forhindre tilbakekallelse, og at det må veies opp mot andre forhold. Jeg nevnte da bl.a. hvor alvorlig forholdet er, og graden av integrering, og at dersom personen motarbeider avklaring av egen identitet, taler det for tilbakekallelse. Det er i de fleste alvorlige sakene statsborgerskap tilbakekalles til tross for svært lang botid.

Grunde Almeland (V) [11:36:03]: Det er helt riktig, som statsråden sier, at lang botid alene ikke kan være grunnlag for at man ikke skal kunne tilbakekalle. Men i denne salen, og spesielt i diskusjonen om forholdsmissighet, var det et ganske tydelig samstemt storting som sa at svært lang botid skulle ha betydelig vekt. Det vi ser flere og flere eksempler på, er saker hvor det nettopp kan stilles spørsmål om den intensjonen følges.

Mitt spørsmål er: Når jeg opplever at statsråden nå varsler en gjennomgang, vil hun da også se på om dette med svært lang botid, altså når vi snakker om 15, 20, 30 år, også skal være en del av det som ses på?

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:36:58]: Når vi vurderer en gjennomgang av hvordan forholdsmessighetsvurderingen praktiseres, er det for å sikre lovgivers intensjon med lovendringen og at den er ivaretatt. Jeg opplever nok at dette med lang botid også er en del av det spørsmålet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om replikk.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Tobias Drevland Lund (R) [11:37:34]: Representanten Lønseth mente notoriteten til norske pass ville svekkes. Som også representanten Almeland var inne på, er svaret til det: Er det slik at f.eks. tyske eller finske pass har dårligere notoritet, selv om de har foreldelsesfrist? I Tyskland kan man ikke tilbakekalle statsborgerskap dersom det ikke gjøres innen fem år etter at statsborgerskapet er innvilget. I Finland gjelder også en foreldelsesfrist på fem år.

Rødt og SV ber regjeringen utrede hvordan en slik modell skulle vært i Norge. Det kan hende en slik modell fortsatt hadde vært strengere enn det både Finland og Tyskland har. Når det gjelder forslaget til Rødt og SV, har jeg behov for å presisere at vi også gjør unntak for dem som misbruker et norsk statsborgerskap som de har fått på feil premisser, eller aktivt benytter ulike identiteter til å begå kriminelle handlinger. Vi ønsker derfor en innføring av en foreldelsesfrist som hovedregel, men at det kan gjøres unntak i helt spesielle tilfeller. Da vil man ivareta hensynet til samfunnet samtidig som man ivaretar hensynet til enkeltmenneskene.

Den 18. juni 2021 opplyste Justis- og beredskapsdepartementet at det den gangen var nærmere 875 saker som hadde ventet lenger enn ett år på behandling, og at UDI brukte 18,5 årsverk på å arbeide med disse sakene. Median saksbehandlingstid per 1. tertial 2021 var på 499 dager.

Vi vet at kapasiteten til UDI nå er sprengt på grunn av flyktningene fra Ukraina. Derfor mener Rødt at utlendingsmyndighetene har langt viktigere ting å bruke tiden sin på enn å drive og grave i saker som omhandler mennesker som har bodd i Norge i flere tiår. Er det slik at vi skal bruke ressurser på å spore opp og frata statsborgerskapet til mennesker som har vært her over lang tid, som er – flere av dem – godt integrert, som har familie, barn og barnebarn, ektefelle og jobb? Eller er det slik at vi burde bruke disse ressursene på en bedre måte, nemlig på også å ivareta og imøtekomme flyktningene som nå kommer fra Ukraina? Rødt og SV mener det og håper derfor at vi får støtte til forslaget vårt, selv om det er lite som tyder på det. Likevel hadde det vært en bedre ressursbruk.

Avslutningsvis har jeg litt behov for å rette meg til representanten Wiborg. Jeg synes det er litt artig at hans tidligere partikollega i denne salen, forhenværende representant Jon Engen-Helgheim, var mye tydeligere i sin omtale den gangen forholdsmessighetsvurderingen ble diskutert. Da sa han:

«Forholdsmessighetsvurderingen skal ta hensyn til bl.a. forholdets alvor. Dersom man har bodd 20 år i Norge, begikk en feil da man fikk det, og er godt integrert i dag, vil det bli vektlagt tungt i en slik sak.»

Jeg registrerer at representanten Wiborg mener noe annet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:40:35]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Mahmoud Farahmand og Anne Kristine Linnestad om hjemmel til å rutinemessig gjennomføre visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistreringer (Innst. 230 S (2021–2022), jf. Dokument 8:82 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Grete Wold (SV) [11:41:40] (ordfører for saken): Først vil jeg si takk til komiteen for godt og effektivt samarbeid. Dette er kanskje ikke den aller mest omfattende saken, men allikevel en prinsipielt viktig sak som skal gis en grundig gjennomgang og behandling.

Forslagsstillerne fra Høyre har fremmet et forslag om endringer i utlendingsloven som vil gi hjemmel til visitasjon og undersøkelse av f.eks. mobiltelefoner under asylregistreringen, dette fordi man ønsker en effektivisering og å kvalitetssikre den enkeltes identitet, reiserute og eventuelle tilknytning til kriminalitet ved ankomst.

Mennesker som forlater sitt eget land av ulike årsaker, begir seg ut på en usikker og ofte farefull reise. Slett ikke alle man møter, har ærlige hensikter, og når man også har flyktet fra en situasjon preget av frykt og avmakt, er det kanskje viktig at vi møter de få som kommer til vårt lille land, med respekt, forståelse og omsorg. Så er det i alles interesse å ha en rask og effektiv asylregistrering og få all informasjon så tidlig som mulig – og så skånsomt som mulig. Ingen ønsker at personer som ikke har rettmessige grunner til å søke asyl, får det på feil grunnlag. Men å gå derfra til å legge til grunn at de som kommer, ikke har en legitim årsak og forteller sannheten – selv om mange ikke har tilstrekkelig med papirer – blir en mistenkeliggjøring. Det å rutinemessig, uten skjellig grunn til mistanke, visitere personer og gjennomgå elektroniske enheter som mobiler – som vi alle vet er meget personlig – ville være etisk uakseptabelt.

Vi har i dag hjemmel for å foreta nødvendige undersøkelser om det foreligger en mistanke eller holdepunkter for at noen skjuler opplysninger. Dette kan gjøres enten ved at personen samtykker, eller ved en domstolsbeslutning. Der det er behov, finnes det muligheter. Det er ikke nødvendig å gjøre dette overfor alle som kommer for å be om beskyttelse hos oss.

Høringsinstansene underbygger dette. NOAS og Rettspolitisk forening er sterkt kritiske. En seniorrådgiver i Datatilsynet sier at forslaget er for inngripende. Personvern og integritetsmessige standarder utfordres. Vi kan ikke ha én standard for våre egne innbyggere og en annen for dem som kommer til oss. Et likhetsprinsipp og grunnleggende rettspraksis må alltid ligge til grunn.

Så kan det avslutningsvis nevnes at dette vil ramme kanskje nettopp dem som har et begrunnet beskyttelsesbehov. De som søker til oss av andre årsaker, vil trolig ha fått med seg denne regelen, og trolig også ha kvittet seg med mobiltelefon og tilsvarende før de kommer til grensen. Ønsket effekt vil derfor bortfalle.

SV støtter derfor ikke forslaget. Vi har i dag hjemler til å avdekke det vi trenger, der det er mistanke om at man skjuler noe. Vi er også fornøyd med at regjeringen og justisministeren deler denne oppfatningen, og at dette følges opp i en varslet lovproposisjon i mai.

Terje Sørvik (A) [11:44:45]: Retten til å søke asyl og beskyttelse fra forfølgelse er en grunnleggende menneskerettighet. Norge skal vise solidaritet med og ta vår del av ansvaret for mennesker på flukt.

Gode systemer for å avdekke beskyttelsesbehovet og identiteten til asylsøkere er viktig for å beholde legitimiteten til asylsystemet på lang sikt – dette fordi befolkningen må ha tillit til at de som får opphold i Norge, faktisk har et beskyttelsesbehov. Dersom uriktige opplysninger brukes for å skaffe seg opphold i riket og myndighetene ikke klarer å avdekke dette, vil det undergrave at de som faktisk trenger beskyttelse, får det.

Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er flere særtrekk ved situasjonen ved asylregistrering som taler for at undersøkelser og beslag av elektroniske enheter kan være nødvendig og forholdsmessig. Samtidig er det klart at dette byr på personvernmessige og integritetsmessige utfordringer.

Den forrige regjeringen hadde dette forslaget på høring allerede i 2017, men det ble ikke fremmet noe lovforslag for Stortinget. Svarbrevet fra justis- og beredskapsministeren påpeker at den forrige regjeringen ikke ferdigstilte de nødvendige drøftingene for å kunne legge fram et endelig lovforslag, og at departementet derfor vil komme tilbake til Stortinget når det vil være mulig å forberede et tydelig og balansert lovforslag som ivaretar både myndighetenes behov og den enkeltes integritet.

Justis- og beredskapsministeren har tidligere denne uken meddelt at regjeringen tar sikte på å framlegge en lovproposisjon i første halvdel i mai i år om visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistrering m.m.

Vi står med bakgrunn i dette i lag med flertallet bak forslaget om at hjemmel til rutinemessig å gjennomføre visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistreringen ikke vedtas i dag.

Mari Holm Lønseth (H) [11:47:19]: Jeg må si jeg er glad for at Høyre i dag i praksis får fullt gjennomslag for vårt forslag om å innføre en hjemmel for rutinemessig å kunne visitere og undersøke asylsøkere og deres elektroniske lagringsenheter i forbindelse med asylregistreringen. Det er veldig positivt at statsråden har varslet oss at hun vil fremme en lovproposisjon om dette i mai, og den ser vi selvfølgelig fram til å få til behandling.

Det er viktig at vi har en rask og effektiv asylregistrering. De som kommer til Norge og søker beskyttelse her, skal få det om de har krav på beskyttelse. Politiet og utlendingsmyndighetene er nødt til å ha verktøy for raskt å kunne avklare identitet og oppholdsgrunnlag. Det er da flere forhold som kan være relevante å få oversikt over. Det kan handle om f.eks. reiserute, kontaktnett i hjemlandet og om man har hatt tilknytning til kriminell virksomhet, for å nevne noe.

Retten til å søke asyl sørger for at mennesker som er forfulgt, frykter forfølgelse eller umenneskelig behandling i hjemlandet, kan få opphold her. Det betyr at det i stor grad først og fremst er hvem man er, som avgjør om man får asyl i Norge eller ikke. Det er nettopp derfor ID-avklaring er viktig ved ankomst til Norge, for nettopp å bestemme om man skal få opphold eller ikke.

Det kan være veldig belastende for utlendingsmyndighetene hvis det over tid kommer veldig mange uten reisedokumenter som dokumenterer identiteten. Fra tidligere vet vi at det enkelte år er hele 90 pst. som kommer til Norge uten gyldige reisedokumenter, noe som gjør det vanskeligere og mer tidkrevende for utlendingsmyndighetene å avklare om søkeren skal få opphold eller ikke.

Dersom det er mange som kommer uten korrekte dokumenter, er det også enklere å gi falske opplysninger om egen identitet, og vi risikerer da at mennesker som ikke har krav på beskyttelse i Norge, får det. I de tilfellene der falske opplysninger etter hvert blir avslørt, er det også en risiko for at noen kanskje har vært her over mange år og har fått en tilknytning til Norge, noe som gjør det mer belastende å måtte forlate riket igjen.

Gode verktøy for å avklare identitet, som dette forslaget legger opp til, er derfor veldig viktig. Høringsrunnen da Solberg-regjeringen sendte dette forslaget ut på

høring, viste nettopp at tunge høringsinstanser som UDI, UNE og PST også gir tilslutning til at det er behov for denne typen forslag.

Med det har jeg lyst til å ta opp Høyre og Fremskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten: Representanten Mari Holm Lønseth har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Erlend Wiborg (FrP) [11:50:21]: Jeg vil takke saksordføreren i denne saken også.

Forslaget vi har til behandling, vil åpenbart kunne styrke utlendingsmyndighetenes adgang til informasjonsinnhenting på elektroniske enheter tilhørende den enkelte utlending. Dette vil styrke sannsynligheten for et mer korrekt beslutningsgrunnlag ved senere avgjørelser, og det vil lette arbeidsbyrden og ressursbruken ved at man slipper å innhente tilsvarende informasjon fra andre og mindre tilgjengelige kilder.

Fremskrittspartiet støtter dette forslaget, da det øker effektiviteten i utlendingsforvaltningen og tilgodeiser at de avgjørelser som treffes av utlendingsforvaltningen, bygger på riktig faktum. Det siste er særlig viktig ikke bare for den enkelte utlending, men også for Norge som nasjon, at vi vet hvem som oppholder seg i landet.

En annen positiv effekt av forslaget vil kunne være å lette noe av byrden i domstolene. Hvis man også ser litt på den saken vi behandlet i sted, viste den mange av dilemmaene man får hvis folk får opphold og etter hvert også statsborgerskap basert på feilaktig informasjon. Det er derfor Fremskrittspartiet mener vi bør støtte forslag som bidrar til at informasjonen blir korrekt.

Hadde det ikke vært uparlamentarisk, ville jeg sagt at enkelte partiers synspunkt i denne og flere asylsaker er naive. Heldigvis ser vi nå at regjeringen varsler at de kommer med en egen proposisjon til Stortinget om dette. Vi får se eksakt hva den inneholder, men når man ser på partiene som dagens regjering har valgt å lene seg på, ser man at de ikke nødvendigvis tar inn over seg at det finnes mennesker som ønsker å komme seg til Norge og har uærlige hensikter, personer som ønsker å oppgi feilaktige opplysninger for å slippe inn i Norge. Det er ikke noe vi kan ta lett på. Det handler helt åpenbart om sikkerheten til alle i Norge, men det handler også om hele asylsystemet. Man kan ha store debatter om hvor listen skal ligge når det gjelder hvem som skal kunne få opphold, men er det noe vi må sikre, er det at de som får opphold, faktisk får det i henhold til reglene, basert på korrekt informasjon. Det er derfor Fremskrittspartiet sammen med Høyre står bak dette forslaget.

Presidenten: Presidenten vil påpeke at når representanten vet at det er uparlamentarisk, bør man holde seg for god til å si det, tross forsøk på omskrivninger.

Tobias Drevland Lund (R) [11:53:48]: Forslaget fra Høyre om å innføre hjemmel til rutinemessig å visitere og undersøke asylsøkere i forbindelse med asylregistrering mener Rødt er unødvendig.

Jeg vil framheve FNs høykommissær for flyktninger, som tilbake i 2017 advarte mot å innføre slike rutinemessige undersøkelser, selv om det kan framstå som legitimt i enkelte tilfeller. Det er noe jeg mener vi burde lytte til. At noe kan være nødvendig i enkelte tilfeller, betyr ikke dermed at man bør gjøre det i alle tilfeller og gjøre det til en standardisert rutine, i hvert fall ikke når det er snakk om noe som er såpass inngripende som dette.

Norsk lov åpner allerede for visitasjon når det er konkrete holdepunkter for at utlendinger skjuler opplysninger. Som bl.a. NOAS påpeker, fungerer dagens system godt som det er. Det framstår derfor lite forholdsmessig å skulle innføre en rutinemessig visitasjon av asylsøkere.

Dette forslaget er svært inngripende. Enten man liker det eller ikke, er mobiltelefonene våre noe av det mest personlige vi har. De kan si mye om oss, men de kan også si veldig mye mer enn det, for det er gjennom mobiltelefonene våre vi kan holde kontakten med venner og familie på tvers av landegrenser, bygrenser, tidszoner og alt imellom. Jeg kan med hånda på hjertet si at dersom jeg plutselig måtte flykte fra alt jeg kjenner og alt jeg har, ville telefonen min vært en veldig, veldig viktig ting å holde fast ved, også for muligheten til å holde kontakt med de næreste og kjæreste jeg har. Et slikt inngrep i privatlivet må derfor være forholdsmessig ut fra den enkelte situasjon og må begrunnes som nødvendig, slik loven åpner for per nå.

Vi må møte dem som kommer hit, med medmenneskelighet og respekt, selv når de mangler relevant dokumentasjon. Vi som sitter her i salen, hadde ikke akseptert, tror jeg, at politiet beslaglegger våre telefoner som rutine hver gang vi er ute på utenlandsreise. Jeg spør meg derfor hvorfor vi skal utsette sårbare mennesker på flukt for en slik behandling. Svaret mitt er at det bør vi ikke. En sentral del av god integrering i Norge og ankomsten bør være å bygge tillit til det norske samfunnet og til norske myndigheter. Svært mange av dem som kommer hit, har lav tillit til myndighetene i de landene de drar fra, og det med god grunn, for mange av dem kommer fra undertrykkende og autoritære regimer. Da synes jeg at vi burde holde oss for gode til å møte dem med mistillit som det aller første de blir møtt med.

Dette tror jeg vil svekke arbeidet med en god integrering, og jeg tror det vil være en dårlig politikk for å ta imot mennesker som kommer til Norge. Derfor stemmer Rødt også imot forslaget.

Grunde Almeland (V) [11:56:47]: Jeg vil starte med å si at det å søke om asyl er en helt grunnleggende rettighet som også alle vi har. Det å være en asylsøker i seg selv kan ikke være et grunnlag for mistanke om å tilbakelholde informasjon eller potensielt å ha begått en kriminell handling.

Muligheten for å avdekke kriminalitet kan heller ikke begrunne en rutinemessig adgang til å beslaglegge elektroniske lagringsenheter uten at det er grunnlag for mistanke. Ved konkrete mistanker om at en asylsøker skjuler opplysninger, har man allerede i dagen hjemmel for å foreta undersøkelser som går lenger enn visitasjon, men det krever enten samtykke fra utlendingen eller domstolsbeslutning. Dette er viktige rettssikkerhets-skranker.

I disse dager er det mange ukrainske statsborgere som søker asyl i Norge på grunn av Russlands invasjon av landet. Mange av disse asylsøkerne kommer til Norge med biometriske pass eller visum og er i en ekstrem livssituasjon. Rutinemessig å visitere slike asylsøkere ville være både belastende og mistenkeliggjørende for en allerede sårbar gruppe og – kanskje mindre viktig, men dog – ufornuftig tidsbruk og ressursbruk av norske myndigheter.

Dessuten vil forslaget ha liten praktisk betydning, da mange bare vil kvitte seg med mobiltelefoner, dokumentasjon og annet før de søker asyl. De som unntaksvis har noe å skjule for politiet, vil antakeligvis lykkes med det, til tross for en slik videre undersøkelseshjemmel.

Jeg har merket meg at justisministeren sier hun vil legge fram et forslag om dette allerede i mai. Jeg håper justisministeren tar en ny vurdering av å legge fram et slikt forslag på så kort tid. Dette er en sak som fortjener grundig behandling og høring før den legges fram for Stortinget, spesielt når det handler om et saksområde og et lovmessig område hvor det har skjedd store og betydelige endringer den siste tiden.

Jeg merker meg også at Senterpartiet og Arbeiderpartiet i denne saken har tenkt til å gjennomføre den politikken Fremskrittspartiet og Høyre foreslo før Venstre gikk inn i regjering, i 2017–2018, og derav ble denne politikken ikke en realitet. Det viser bare hvor like disse fire partiene er i spørsmål om asylsøkere og innvandring generelt.

Statsråd Emilie Mehl [11:59:59]: Vi ser i disse dager hvor viktig asylretten er. Asylretten gir personer som blir drevet på flukt på grunn av krig og forfølgelse, en mulighet til å redde livet gjennom beskyttelse utenfor hjemlandet. Samtidig er asylretten under stort press, fordi det er mange som har sterke migrasjonsmotiver uten at de fyller retten til å ha internasjonal beskyttelse. Det er en forventning hos befolkningen i et mottaker-

land, slik som Norge, at myndighetene fører kontroll med hvem som gis beskyttelse til slutt, og at asylreglene vernes mot utnyttelse og misbruk. Dette er helt avgjørende for å kunne bevare tilliten til og oppslutningen om å ha asylsystemet, som i sin tur gir oss muligheter til å beskytte sårbare mennesker.

En god kontroll forutsetter at det raskt kan foretas grundige undersøkelser. Dersom det ikke gjennomføres en god kontroll innledningsvis, risikerer man at forklaringer og opplysninger tilpasses underveis, og at dokumentasjon o.l. skjules fra myndighetene.

Dagens praksis med visitasjon og undersøkelse bygger i første rekke på bestemmelser for tilfeller hvor det er tvil om utlendingens identitet, og på samtykke fra utlendingen selv, og jeg mener det er behov for å tydeliggjøre at undersøkelser kan foretas ut fra et bredere formål enn dette.

Det er viktig å kartlegge reiseruten, og det er viktig å kartlegge opplysninger som kan ha betydning for å vurdere troverdigheten av asylforklaringen, som senere skal bli avgjørende. Etter etableringen av Nasjonalt ankomstsenter, hvor søkerne innlosjeres i teltsaler, og i den situasjonen vi ser nå, hvor det er mange asylsøkere på samme sted, er det også viktige sikkerhetsgrunner til å ha god personkontroll.

Jeg ser et helt klart behov for en tydelig regulering av rammene for visitasjon og undersøkelse av elektroniske enheter, og departementet tar sikte på å fremme en lovproposisjon i første halvdel av mai. Grunnen til at det er viktig at vi jobber godt og nøye med dette, er at lovforslaget må være tydelig og balansert, slik at det ivaretar både myndighetenes behov for kontroll og den enkeltes integritet. Det må også tas hensyn til at det er nødvendig å ivareta personvernet, samtidig som myndighetene skal få de opplysningene vi trenger for å gjøre gode vurderinger. Jeg vil komme nærmere tilbake til de ulike problemstillingene og avveiningene i den varslede lovproposisjonen.

Nils T. Bjørke hadde her igjen teke over presidentplassen.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Mari Holm Lønseth (H) [12:03:13]: Takk til statsråden for et godt innlegg og god velvilje i behandlingen av saken.

I statsrådens svarbrev synes jeg hun gjør godt rede for – som hun også gjorde i innlegget sitt – at det må gjøres noen avveininger mellom personvern hensyn og hensynet til effektivitet og kontroll. Jeg mener i utgangspunktet at det lovforslaget som ble sendt på høring av Solberg-regjeringen, på en god måte avveier de dilemmaene som statsråden selv tar opp, men jeg har også

stor forståelse for at man etter høringsrunden vil ta med innspillene og skal ramme inn det på en god måte.

Mitt spørsmål er egentlig: Deler statsråden min vurdering om at det ikke er behov for å gjøre noen veldig store endringer etter høringsrunden?

Statsråd Emilie Mehl [12:03:59]: Som jeg sa i mitt innlegg, er regjeringen opptatt av å gjøre grundige og gode vurderinger, og det er et spørsmål jeg vil komme tilbake til når vi legger fram lovproposisjonen.

Tobias Drevland Lund (R) [12:04:26]: Jeg registrerer at statsråden kommer tilbake til Stortinget med en proposisjon, så vi gleder oss til å se nærmere på detaljene rundt det. Men en av bekymringene rundt forslaget som jeg og Rødt har, er at det vil virke mot sin hensikt hvis resultatet blir at asylsøkere som kommer til grensen, kvitter seg med mobilenhetene sine før de kommer hit. Dermed mister man også muligheten til å gjennomgå mobiltelefonene. Hva tenker statsråden om den problemstillingen?

Statsråd Emilie Mehl [12:04:56]: I denne saken og i vurderingen av hvilke kontrolltiltak vi skal ha, er det mange ulike hensyn, og regjeringen søker å finne den gode balansen mellom hensyn som taler for en mer inngående kontroll enn vi har i dag, og hensyn som taler mot. Dette er også et spørsmål som vil bli mer naturlig å svare på i forbindelse med at vi legger fram en lovproposisjon.

Grunde Almeland (V) [12:05:38]: Innledningsvis merker jeg meg at statsråden sier hun ønsker å arbeide godt og nøye med dette. Det setter jeg i utgangspunktet pris på, men samtidig merker jeg at hun haster med et forslag som riktignok var på høring for ganske mange år siden, men på et lovmessig område hvor det har skjedd ganske mye på de årene. En god og grundig behandling ville kanskje krevd noe mer tid. Et grunnlag for å legge fram en slik proposisjon må jo være at statsråden og regjeringen mener at dagens situasjon på ingen måte er god nok, ellers hadde det ikke vært grunnlag for å varsle at man legger det fram.

Mener statsråden i dag at vi i Norge ikke har tilstrekkelig kontroll med hvem som får beskyttelse i Norge, og at det er grunn til å tro at det finnes for mange folk i Norge som har fått beskyttelse på uriktig grunnlag?

Statsråd Emilie Mehl [12:06:37]: Godt poengtert! Representanten vet nok like godt som meg at det er en saksbehandlingsprosess. De siste årene ser vi at en god del har fått innvilget søknaden om beskyttelse. Vi må legge til grunn at det er riktig, men det er også en del som får avslag. Vi ser at det stadig dukker opp saker hvor det har vært tvil om identiteten. Her er det viktig

at myndighetene gjør gode avveininger mellom behovet for kontroll og hensynet til personvern, men det er klart at det kan være grunn til å ta i bruk flere virkemidler for å sikre at vi har opplysninger riktig fra begynnelsen, at vi har et godt grunnlag for å gi riktig asylbehandling. Det er noe som bidrar til trygghet for staten med hensyn til hvem som er i landet, men også trygghet for at de som faktisk trenger beskyttelse, får det, og at personer som ikke har riktige motiver for å komme til Norge, kan sendes tilbake.

Grunde Almeland (V) [12:07:41]: Statsråden nevner at det er en del som får avslag. De er jo ikke relevante i denne sammenheng. Det er bra at det gjøres gode vurderinger i dag, men som jeg sa i mitt innlegg, er poenget nettopp at vi i dag har ganske mange av disse bestemmelsene på plass allerede. Det er jo ikke et uregulert område. Det er ikke sann at man i dag har et lovverk som ikke gir grunnlag for å gå grundigere til verks dersom man reelt sett har mistanke.

Det statsråden ikke svarer på, er nettopp det som er spørsmålet mitt. Er lovverket i dag utilstrekkelig? Har vi grunn til å tro at det er så mange mennesker i Norge i dag som har fått beskyttelse, asyl, på uriktig grunnlag, at vi er nødt til å gå bort fra rettssikkerhetsskrankene vi har satt, og endre loven?

Statsråd Emilie Mehl [12:08:36]: Jeg er helt uenig i at det kun er det representanten spør om, som er relevant når man skal vurdere hvilke kontrolltiltak det er behov for. Under forrige regjering så vi også at utlendingsforvaltningen hadde store problemer med kapasiteten. Det var før asylkrisen vi står i nå. Det er ofte krevende å kartlegge og klarlegge identiteten. Det er mange saker i retten om dette. Det er gode grunner til at myndighetene trenger kontrolltiltak som tar hensyn til personvernet og menneskeverdet til dem vi skal ta imot, men som også gjør at vi får nødvendige opplysninger, at vi minsker risikoen for at man forandrer forklaring på et senere tidspunkt, og at vi har mulighet til å behandle asylsøknadene på et så riktig grunnlag som mulig.

Grunde Almeland (V) [12:09:33]: Jeg er enig med statsråden i at det er utfordringer når det gjelder ressurstilgang og saksbehandlingstid i en rekke saker som havner under utlendingsforvaltningens område. Det er bl.a. derfor Venstre i dag støtter et forslag i en tidligere sak, om å prioritere ressurser annerledes. Men mener statsråden at et forslag om å pålegge rutinemessig kontroll, som jeg mener vil beslaglegge ganske mye ressurser, derimot vil gjøre at man har en mer effektiv ressursbruk?

Statsråd Emilie Mehl [12:10:11]: Det er jo en fordel for myndighetene hvis man kan få riktige opplysninger fra begynnelsen. Asylinstituttet er litt spesielt, for det gir personer som egentlig ikke har rett til å reise inn i Norge, et unntak fra den innreisenekten fordi man kan komme hit ved å søke om beskyttelse fra forfølgelse. Da må man også godtgjøre hvem man er. Man må kunne vise til at man har den identiteten man sier man har, dvs. det er noe myndighetene søker å kartlegge. Vi ønsker å ha et system som minsker risikoen for misbruk av asylinstituttet, nettopp fordi det ville gå veldig hardt ut over alle de menneskene i verden som er på flukt, som trenger beskyttelse, hvis ikke folk kan ha tillit til at de som faktisk får beskyttelse, trenger det, og at vi klarer å avvise dem som ikke trenger det. Da er det viktig med god kontroll fra begynnelsen.

Grunde Almeland (V) [12:11:07]: Med den begrunnelsen fra statsråden – mener hun at det i dag er grunnlag for å si at folk ikke kan ha tillit til at de som kommer til Norge, har fått beskyttelse på riktig grunnlag?

Statsråd Emilie Mehl [12:11:23]: Det er ikke alle som kommer til Norge, som får beskyttelse. Det er sann at de som kommer til Norge, søker om beskyttelse, og så må myndighetene vurdere om søknaden skal innvilges eller ikke. Det kan være forskjellige vilkår eller forskjellige bestemmelser i utlendingsloven som kommer til anvendelse. Nå står vi f.eks. i en situasjon hvor vi har gitt midlertidig kollektiv beskyttelse til alle som er på flukt som er ukrainere, men de må fortsatt godtgjøre hvem de er og søke om å få midlertidig kollektiv beskyttelse. Det er et hurtigspor som gjør at folk raskere kan få opphold og beskyttelse. Som myndighet er det viktig at vi følger med i tiden, og gjør nødvendige tiltak for å ha god kontroll, som jeg var inne på, både for å ha kontroll fra myndighetenes side og for å beskytte de utlendingene som kommer hit, forebygge sikkerhetstrusler og være sikre på at vi opprettholder tilliten til asylinstituttet.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har også ei taletid på inntil 3 minutt.

Mari Holm Lønseth (H) [12:12:31]: Jeg har bare to korte kommentarer til representanten Almeland.

For det første handler ikke dette forslaget om å pålegge politiet å visitere asylsøkere under asylregistreringen. Det er en hjemmel for å kunne gjøre det dersom man har grunnlag for det.

For det andre: Selv om man tidligere har hatt gode prosesser, er det viktig å tenke at når det kommer ny tek-

nologi, må vi også se på nye måter for å gjennomføre den registreringen vi har gjort.

Det at man har hatt et godt system fra før, betyr ikke at man ikke kan gjøre det bedre. Det er særlig også for å tilpasse dette til en ny teknologisk utvikling, som regelverket fram til nå ikke har tatt tilstrekkelig høyde for.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:13:33]

Interpellasjon fra representanten Abid Raja til jus- og beredskapsministeren:

«Skuddene mot William Nygaard i 1993 var et attentat mot det frie ord. En rekke forleggere, oversettere og bokhandlere ble angrepet etter at regimet i Iran oppfordret til drap på alle som var i befatning med Salman Rushdies bok Sataniske vers. Saken er av stor prinsipiell betydning også i dag fordi den berører vår mest grunnleggende frihet – ytringsfriheten. 29 år etter drapsforsøket er saken fortsatt uløst og ingen stilt til ansvar. Saken er formelt under etterforskning, men berører direkte vårt forhold til andre land, internasjonal rettsorden og mulighet for etterlysning, samt vår evne til å ta opp angrep på ytringsfriheten med regimer som undertrykker den.

Er statsråden villig til å innlede dialog med involverte land, løfte spørsmålet i internasjonale fora og ta utenrikstjenesten aktivt i bruk slik at denne saken kan få den avslutningen som er et demokrati verdig?»

Abid Raja (V) [12:14:54]: I 1993 ble det løsnet tre skudd i Dagaliveien i Oslo. Våpenet som ble brukt, var ladet med ekspanderende ammunisjon for å gjøre mest mulig skade i et menneske – brutalt, kalkulert, planlagt og usannsynlig at noen skal overleve. Men William Nygaard overlevde og er fremdeles blant oss. Vi skylder alle som blir angrepet i landet vårt, å gjøre det vi kan for å oppklare drap og drapsforsøk – finne ut hva som ligger bak, og bringe de skyldige til en domstol, slik at de må stå til rette for sine handlinger.

Denne saken er likevel spesiell. Skuddene mot Aschehoug-forleggeren var og er langt mer enn en kriminalsak, langt mer enn en personlig krenkelse. Angrepet var et kaldblodig forsøk på å henrette en forlegger på grunn av en bok som ble utgitt: et regelrett attentat mot det frie ord, et direkte angrep på ytringsfriheten – på norsk jord. Ytringsfriheten er selve fundamentet for demokratiet vårt, en grunnleggende menneskerett som er beskyttet i den norske Grunnloven – uten ytringsfrihet, intet demokrati. Det er utålelig at folk blir angrepet på norsk jord fordi noen forsøker å stilne stemmer som bringer det frie ordet ut. Ytringsfrihet, trykkefrihet – som folkevalgte har vi et særlig ansvar for å vokte dette.

I 1989 utstedte Irans politiske og religiøse leder, Ayatollah Khomeini, en såkalt fatwa, en rettstolkning, mot forfatteren Salman Rushdie og alle som hadde vært involvert i utgivelsen av boken Sataniske vers. Det bli oppfordret til drap, med dusør til den som gjennomførte, og en rekke målrettede angrep fulgte mot forleggere, oversettere og bokhandlere på flere kontinenter. I 1991 ble den japanske oversetteren Hitoshi Igarashi stukket ned og drept. I Italia ble oversetteren Ettore Capriolo knivstukket. I Tyrkia ble over 30 mennesker drept da hotellet de var på, ble satt i flammer av demonstranter. Samme år kom skuddene som var ment å drepe Aschehougs forlegger i Oslo.

Saken er igjen aktuell fordi NRKs Odd Isungset har offentliggjort en siktelse Kripos tok ut i 2018, som knyttes direkte til Iran. NRK har også identifisert mennene, men Kripos vil likevel ikke offentliggjøre dette – selv 29 år etter angrepet. En av de siktede er tidligere førstesekretær og diplomat ved den iranske ambassaden i Oslo. Det er grunn til å spørre i hvilken grad norske myndigheter har tatt opp denne saken med iranske myndigheter.

I 2007 henla Oslo politidistrikt saken. Det vitner om liten forståelse av hva denne saken grunnleggende sett handler om, eller for å sitere daværende riksadvokat Tor-Aksel Busch:

«Drapsforsøket på William Nygaard har dimensjoner ut over en alvorlig kriminalsak. I tillegg til den personlige krenkelse, fremstår forbrytelsen også som et angrep på grunnleggende samfunnsverdier.»

Saken ble besluttet flyttet til Kripos. Da Kripos tok ut siktelse mot to personer med utenlandsk opprinnelse som ikke lenger befant seg i Norge, sa påtaleansvarlig:

«Vi har skjellig grunn til mistanke, og mener det er veldig viktig å oppklare denne saken på grunn av dens store samfunnsmessige betydning.»

Påtaleansvarlig sa også:

«Målet er å få stilt de siktede for en norsk domstol.»

Er dette fortsatt målet? Jeg spør fordi en forutsetning da er at man faktisk avhører de siktede. Har norske myndigheter gjort alt som er mulig for å oppklare saken? Jeg håper regjeringen vil svare på følgende: I hvilken grad har norske myndigheter vært i dialog med de to mennenes hjemland om avhør? Det er avhør som eventuelt kan skje i deres hjemland. Har norske myndigheter vært i dialog for utlevering? Ser regjeringen dette som en enkeltsak eller en sak som kan karakteriseres som statsterrorisme?

Et vanlig virkemiddel man benytter når siktede rømmer landet, er å etterlyse dem internasjonalt. Er de to mennene etterlyst internasjonalt – og eventuelt hvorfor ikke? Når vil det eventuelt skje? Og hvorfor skjer det ikke?

Med kunnskap om kvaliteten i etterforskningen bakover i tid – lenge før denne regjeringens vakt: Vil justisministeren på vegne av etaten ta selvkritikk og beklage til William Nygaard?

Interpellasjonen er stilet til statsminister Jonas Gahr Støre, men det er justisministeren som får gi oss regjeringens offisielle svar på om denne saken kan få den avslutningen som er et demokrati verdig.

Statsråd Emilie Mehl [12:20:27]: Jeg viser til interpellasjonen fra representanten Abid Raja, som var til statsministeren, men som statsministeren har bedt meg om å svare på.

Interpellasjonen gjelder en veldig alvorlig straffesak som fortsatt er under etterforskning. Det er en sak som har betydelig allmenn og politisk interesse. I tiden etter oppfordringen til drap på forfattere, forleggere og andre som var involvert i boken Sataniske vers fra 1988, ble det rettet angrep mot bokhandlere og andre enkeltpersoner. Situasjonen utløste den gangen omfattende diplomatisk aktivitet og drøftelser i internasjonale fora uten at man nådde en løsning. Drapsforsøket på William Nygaard fant sted over fire år etter oppfordringen om drap. Saken er uoppløst.

Politiet tok ut siktelser høsten 2018, kort tid før saken ble foreldet, mot ikke-navngitte personer. Etter det som er opplyst av politiet, oppholder ikke disse personene seg i Norge. Politiet etterforsker fortsatt ulike spor i saken.

Straffesaker som har forgreninger til andre land, innebærer særskilte utfordringer som må møtes i samarbeid mellom landenes rettshåndhevermyndigheter. Suverenitetsprinsippet er til hinder for at norske myndigheter kan reise til en fremmed stat og gjennomføre f.eks. bevissikring eller arrestasjoner. Norske myndigheter kan imidlertid anmode en fremmed statsmyndighet om bistand til bevisinnhenting og pågripelser gjennom framsettelse av rettsanmodninger eller utleveringsbegjæringer. Hvorvidt en anmodning om internasjonal rettslig bistand skal fremmes, er som hovedregel opp til påtalemyndigheten å vurdere. Dersom påtalemyndigheten beslutter at det skal fremmes anmodning om rettslig bistand til fremmed stat, bistår normalt Justis- og beredskapsdepartementet med oversendelsen av anmodningen eller begjæringen, i tråd med regelverk og praksis på feltet.

Norge har som kjent sluttet seg til flere konvensjoner og avtaler om gjensidig samarbeid i straffesaker. Den europeiske konvensjonen om gjensidig hjelp i straffesaker av 20. april 1959 og dens to tilleggsprotokoller er sentrale på dette området. Vår tilknytning til Eurojust muliggjør felles etterforskningsoperasjoner og bidrar til å sikre behandlingen av rettsanmodninger.

Utfordringsbildet er generelt sett mer komplisert når behovet for samarbeid er med stater hvor vi ikke kan benytte etablerte kanaler. Norge er tilsluttet en rekke FN-konvensjoner som legger til rette for internasjonalt rettslig samarbeid, bl.a. FN-konvensjonen mot organisert kriminalitet. Konvensjonen har 190 statsparter og kan benyttes som grunnlag for rettslig samarbeid over landegrensene med konvensjonspartene i saker som omhandler organisert kriminalitet. Norge deltar i en rekke samarbeidsgrupper under denne FN-konvensjonen og arbeider for å styrke og effektivisere samarbeidet mellom medlemslandene.

Jeg vil minne om at det er påtalemyndigheten som har kompetanse til å treffe beslutninger om eventuelle videre tiltak i straffesaken denne interpellasjonen handler om. Det innebærer også eventuelt å fremme anmodninger om rettslig bistand overfor andre stater. Justis- og beredskapsdepartementet vil, i tråd med gjeldende regelverk og praksis, være beredt til å fremme de anmodninger om internasjonal rettslig bistand som måtte bli besluttet av påtalemyndigheten i anledning av straffesaken.

Politisk og diplomatisk engasjement overfor andre stater for å påvirke behandlingen av konkrete straffesaker vil normalt ikke føre fram. For det tilfellet at utenlandske statsborgere, på oppdrag fra sin stat, skulle ha utført ulovlige handlinger i Norge, ville mulighetene for et konstruktivt samarbeid normalt være små.

Slik straffesaken etter drapsforsøket mot William Nygaard nå står, som en uoppløst straffesak som fortsatt er under behandling i politi- og påtalemyndighet, er min vurdering at det er verken riktig eller hensiktsmessig å innlede dialog med noe land, løfte spørsmålet i internasjonale fora eller ta utenriksstjenesten aktivt i bruk.

Regjeringen legger for øvrig stor vekt på ytrings- og pressefrihet i vårt internasjonale arbeid for menneskerettigheter. Ytringsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet og avgjørende for demokrati. Norge fremmer ytringsfrihet i FN og andre multilaterale fora, og vi tar opp ytringsfrihet i dialogen vi har med andre land.

Abid Raja (V) [12:25:22]: Jeg takker statsråden for innlegget, selv om de fleste av de spørsmålene som jeg tok opp, er forblitt ubesvart. Man kan stille seg spørsmål ved klokkskapen i den framferden som man legger opp til – at man ser dette kun som en sak for påtalemyndigheten, at man ikke ser de politiske slagsidene ved denne saken – om man ikke vil bruke politiske spor for å oppmuntre de andre landenes myndigheter til å legge til rette for at avhør skal kunne finne sted.

Saken startet med at vi fikk vite mer om dette for noen måneder siden, egentlig på tampen av fjoråret, da NRK avslørte de to siktede mennenes identitet. Den ene har bakgrunn fra Libanon og var i en tidligere fase i poli-

tiets søkelys. Men det er også en tidligere førstesekretær ved Irans ambassade, en iransk diplomat. Dette vil ikke Kripos bekrefte, av hensyn til såkalt pågående etterforskning – en etterforskning som har pågått i 29 år. Vi lurer på hvilke hensyn til pågående etterforskning som er av så stor betydning at man ikke engang vil bekrefte identiteten, eller at de to personene faktisk er av den utenlandske opprinnelse som NRK har gjengitt. Vi vet heller ikke om Norge har bedt Iran om å opplyse saken, om Iran er blitt bedt om å bistå til å få avhørt den ene siktede, som er iransk statsborger, eller hvorfor regjeringen ikke ønsker å innlede slik dialog med Iran for faktisk å få den personen avhørt.

Saken berører direkte vårt forhold til andre land, internasjonal rettsorden og muligheten for etterlysning samt vår evne til å ta opp saker knyttet til angrep på ytringsfriheten med regimer som undertrykker den. Fordi det er fremmede stater involvert, kreves det håndtering fra regjeringens side, langt utover den nasjonale kriminalpolitiske verktøykassa. Da må man våge å ta ting i bruk. Offentligheten har også et klart behov for svar, ikke bare William Nygaard – om f.eks. hvorvidt de siktede skal etterlyses internasjonalt, hvorfor det ikke gjøres, og hvorfor regjeringen ikke vil innlede dialog med Iran for å få den mannen som er i Iran, til å bli avhørt. Han trenger ikke å komme til Norge for dette avhøret, det er mange ganger man også kan avhøre folk i deres eget hjemland. Det virker for meg som en type passivitet vi ikke skulle forvente av en norsk regjering.

Ingen skal få lov til å sensurere norske forlag, norsk presse, norsk meningsbrytning og offentlig debatt, for da tar de en bit av demokratiet med seg. Når det skjer, må vi som land sørge for at vi bruker alle virkemidler for å rydde opp, for å stille de ansvarlige for angrepene til rette. Dette er ikke en vanlig politisak. Det er en utenriksak og en prinsippsak av nasjonal betydning.

Statsråd Emilie Mehl [12:28:40]: Jeg opplever at jeg svarte veldig tydelig på det som var spørsmålet i interpellasjonen i mitt første innlegg, og på hvorfor de virkemidlene som representanten ønsker seg, ikke er noe vi anser som riktig eller hensiktsmessig. Jeg må understreke – og jeg tror representanten er kjent med det – at jeg som justis- og beredskapsminister og vi som regjering heller ikke kan gå inn i en enkeltsak, som representanten legger opp til. Det er påtalemyndigheten som må vurdere om man skal beslutte med hensyn til bistandsanmodning fra et annet land. Det er heller ikke en beslutning jeg kan legge meg opp i, all den tid påtalemyndigheten i Norge er uavhengig.

Tage Pettersen (H) [12:29:48]: La meg starte med å takke interpellanten for å reise både et konkret og også et veldig prinsipielt spørsmål.

Attentatforsøket mot William Nygaard rystet Norge, og vi alle antar at motivet bak angrepet på Nygaard var hans rolle i den norske publikasjonen av Salman Rushdies bok *Sataniske vers*. At saken ikke er oppklart, er dypt beklagelig, men også en stadig påminnelse om at saken angår en vedvarende utfordring. Vi må ikke være naive og tro at stater ikke har eller har hatt vilje og evne til å utføre terrorpregede handlinger også rettet mot enkeltpersoner. Skuddene mot William Nygaard er ett eksempel.

Angrepet var ikke bare et angrep på Nygaard, det var et angrep på grunnleggende rettsstatsprinsipper, retten til ytringsfrihet og trosfrihet. Salman Rushdie selv har måttet leve med konstant beskyttelse for å ha skrevet en bok som av enkelte ble anklaget for blasfemi. Når ytringsfriheten er truet, er også alle andre friheter truet. All politisk diskusjon og samfunnsdebatt springer ut fra denne rettigheten. Vi har hatt debatt om dette i Norge, både i spørsmålet om karikaturer og i spørsmålet om litteratur. I spørsmålet om ytringsfrihet er Norge nødt til å ha en aktiv rolle også internasjonalt, og det innebærer at vi må ta opp spørsmål i de sammenhengene det har en hensikt, og også i de fora hvor det kan være ubehagelig.

Vi kan ikke tillate at folk blir truet til taushet. Slike saker må etterforskes og oppklares, og de som står bak, må stilles til ansvar. Det gjelder også der statlige aktører står bak. Derfor var det riktig og viktig at daværende riksadvokat, Tor-Aksel Busch, gjenopptok etterforskningen. Angrep på viktige verdier som ytrings- og religionsfrihet må gis høy prioritet i politiet og hos påtalemyndigheten.

Uten ytringsfrihet, intet demokrati. Jeg vil vise til The Economists demokratiindeks, som viser at tendensen i verden går i gal retning. 8,4 pst. av verdens befolkning bor nå i et velfungerende demokrati, og mer enn en tredjedel lever i et autoritært regime. Dette er det laveste demokratimålet siden The Economist begynte å kartlegge dette i 2006, og det er bekymringsfullt.

Norge må være et fyrårn for ytrings- og religionsfrihet, og jeg forventer at regjeringen tar opp disse spørsmålene der det har en hensikt, og der det er mulig.

Jeg vil i den sammenhengen vise til en av de siste sakene regjeringen Solberg la fram på utenriksområdet. I juni i fjor la forrige regjering fram en strategi for ytringsfrihet i nettopp utenrikspolitikken. Her ble det slått fast at Norge skal bidra til styrket internasjonalt samarbeid mellom myndigheter, teknologiselskaper, sivilsamfunn og medieinstitusjoner for å sikre ytringsfrihet både på og utenfor digitale plattformer. Det innebærer bl.a. mer åpenhet om og kontroll med de store sosiale medieplattformenes innholdsmoderering og andre tiltak for å motvirke desinformasjon, hatefulle ytringer, digital vold og sensur.

En viktig del av strategien er også å stå opp for journalister, menneskerettighetsforsvarere, opposisjonelle og andre som er truet som følge av sitt arbeid, og det innebærer også å stå opp for retten til å kommentere, kritisere og til og med latterliggjøre religioner eller regimer. Det er en selvsagt del av ytringsfriheten og tros- og livssynsfriheten.

Jeg håper regjeringen Støre følger opp denne strategien. Ytringsfrihet er avgjørende for å sikre en opplyst, åpen og konstruktiv dialog. Det er gått nesten 30 år siden attentatforsøket mot William Nygaard, og jeg vil si trusselen har vokst siden den gang. Vi er nødt til å opprettholde vår oppmerksomhet om den konkrete saken og om det viktige vernet av ytringsfriheten.

Mahmoud Farahmand (H) [12:34:18]: Jeg er glad for at interpellanten har tatt opp denne saken. Det er viktig at denne saken debatteres nettopp i denne sal.

Ytringsfriheten er helt avgjørende for demokratiet, slik interpellanten innledet med. Uten ytringsfrihet finnes det ikke noe demokrati, og personlige friheter vil som et minimum bli betydelig innskrenket. Jeg har selv bodd i Iran og opplevd hvordan det er å skru opp lyden på tv-en og radioen, trekke for gardinene, sette seg i et hjørne og hviske og tiske om uhyrlige temaer, som landets ledelse. I voksen alder ble jeg også fortalt av min mor om det ulovlige trykkeriet hun og min far hadde i kjelleren vår, og hvordan hun etter min fars død i nattens mulm og mørke måtte kvitte seg med utstyret for ikke å bli oppdaget av Irans politi og revolusjonsgarden.

Det var nettopp Irans daværende leder Khomeini som utstedte fatwaen og i realiteten drapsdommen mot Salman Rushdie, og som oppfordret alle muslimer til å ta til gatene og i ytterste konsekvens ta livet av alle som hadde medvirket til utgivelse av boken Sataniske vers. Dette resulterte i attentatforsøket på redaktøren William Nygaard. I sin egen oppkjørsel ble han skutt flere ganger, med det mål å ta livet av ham. Dette er ikke noe å spøke med. Nygaard hadde nemlig medvirket til utgivelsen av boken. Målet var ikke bare å innskrenke hans ytringsfrihet, men å sende et klart signal til samtlige som hadde medvirket til utgivelsen av den boken, om hva de hadde i vente.

Khomeinis begrunnelse for fatwaen var at Rushdie hadde krenket islam. Realiteten er nok noe mer nyanisert. Rushdie klarte mesterlig, i løpet av noen få avsnitt i boken, å oppsummere Khomeinis karriere. Rushdie beskrev en mulla som i utlendighet vigler opp til revolusjon i sitt hjemland. Når revolusjonen lykkes og han kommer tilbake til makten i sitt eget hjemland, blir han til en drage som flyr over landet og fortærer befolkningen. Det var i realiteten det som skjedde i Khomeinis tilfelle. Han gikk fra å være revolusjonsleder i utlendighet

til å igangsette massedrap på politiske motstandere i Iran – og faktisk i Europa.

Noen av Khomeinis håndlangere står nå for retten i Sverige. Det er også i denne sammenheng viktig å påpeke at det iranske regimet fortsatt er der, fatwaen er fortsatt aktiv, og det iranske regimet har ikke en tendens til å glemme det de har lovet.

Det som er nedslående i denne saken, er svaret jeg mottok fra justisministeren da jeg spurte om statsråden ville iverksette en undersøkelse av politiets etterforskning for å se om det er læringspunkter der som kan være nyttige. Jeg begrunnet dette med bakgrunn i situasjonen vi står oppe i. Det er ikke lenger bare Khomeini i Iran og islamske republikker som iverksetter slikt, vi ser det i flere land, bl.a. Russland. Svaret fra justisministeren var følgende:

«Det er nå over 28 år siden drapsforsøket fant sted. Verdien av en granskning av politiets etterforskning, fremstår som usikker.

Jeg ser det ikke som aktuelt å iverksette en granskning av en pågående straffesak der det fremdeles arbeides med sikte på en oppklaring.»

Altså er det intet å lære av en drapsetterforskning, et attentatforsøk, et politisk mordforsøk som ikke er oppklart. Det er oppsiktsvekkende.

Vi har mulighet til å debattere denne saken i denne salen fordi folk som William Nygaard og andre velger å stå på barrikadene for å forsvare ytringsfriheten. Jeg ser at engasjementet ikke er så stort. Det er beklagelig. Vi skylder dem såpass at vi i det minste kan se på tilkortkommenheten i politietterforskningen, som nærmest ser ut til å være glemt – en etterforskning i en sak hvor en stat, en leder, ønsker å påvirke ytringsrommet i vårt land og sende et klart signal til alle andre i andre land.

Jeg håper statsråden innser alvoret og betydningen av denne saken, og at hun velger å endre ståsted i forbindelse med mitt spørsmål.

Abid Raja (V) [12:38:25]: Jeg takker representantene som har deltatt i interpellasjonen.

Attentatet mot William Nygaard var et attentat i en rekke av mange rettet mot forleggere, oversettere og bokhandlere over hele verden. Angrepene kom bl.a. som følge av Khomeinis oppfordring om å drepe alle som hadde befatning med Salman Rushdies bok Sataniske vers. Vi er nødt til å spørre oss som samfunn om norske myndigheter har gjort nok for å oppklare saken, om når norske myndigheter kommer til å ta saken opp med iranske myndigheter, og om politiet, Kripos, akter å gjøre mer.

Målet er å få stilt de siktede for en norsk domstol, sa Kripos da siktelsene ble tatt ut i 2018. Det er lett å slutte seg til, men da må det også jobbes for målet. Hvor er job-

ben? En forutsetning er da at man faktisk avhører de siktede og basert på avhørene og det samlede bevisbildet kan beslutte om man har nok til å ta ut tiltale. Hvor er begjæringen om avhør? Hvor er den internasjonale etterlysningen?

NRK har identifisert de to mennene de mener Kripos har tatt ut siktelser mot, blant dem altså en tidligere ansatt ved den iranske ambassade, en diplomat. Hvilke utfordringer reiser dette? Hvorfor vil ikke norske myndigheter anmode iranske myndigheter om å bistå for å opplyse saken? Hva tenker den norske regjeringen om betegnelsen statsterrorisme om denne saken?

Det er mange ubesvarte spørsmål, og aktiv handling fra regjeringen er nødvendig. Dette er ikke bare en juridisk sak. Angrepet var religiøst og politisk motivert. Skuddene mot Aschehougs forlegger, William Nygaard, er en sak som går langt utover kriminalsåret. Det var et attentat mot det frie ord utført på norsk jord – ifølge Kripos av personer med utenlandsk opprinnelse som befinner seg utenfor Norge. Det minste vi kan forvente, er at de siktede blir internasjonalt etterlyst, noe som ikke er uvanlig i kriminalsaker.

Angrep mot ytringsfrihet er blant de mest alvorlige som kan ramme et land, fordi de rammer selve kjernen i åpne, frie demokratier. Når vi har blitt angrepet, må vi være sikre på at vi gjør alt – absolutt alt som står i vår makt – for å bringe de ansvarlige til rette. Vi kan ikke gi oss som samfunn før denne saken er oppklart og de ansvarlige er stilt til rette – ikke bare av hensyn til William Nygaard, for angrepene mot William Nygaard var og er også et angrep mot det frie ord og mot grunnleggende samfunnsinteresser.

Det er derfor i vår felles interesse at norske myndigheter benytter alle virkemidler de har tilgjengelig, for å opplyse saken og stille de ansvarlige til rette. Demokrati- et vårt krever en verdig avslutning.

Statsråd Emilie Mehl [12:41:40]: Jeg vil takke representanten for interpellasjonen, og takk til dem som har deltatt og har satt viktige synspunkter, viktige menneskerettslige verdier og ytringsfriheten på dagsordenen. Jeg vil gjenta det jeg sa innledningsvis om at jeg ikke kan gå inn og kommentere en konkret straffesak som fortsatt er under etterforskning hos politiet med sikte på oppklaring, og de anmodningene om bistand fra andre lands myndigheter som representanten tar til orde for, ligger det til påtalemyndigheten å beslutte.

Når det er sagt, så la det være helt klart at for regjeringen er ytringsfrihet, pressefrihet, et fritt ordskifte og det å hegne om journalistikken og journalisters trygghet høyt prioritert. Det er en viktig del av det internasjonale arbeidet vi gjør, og det vi tar opp i møte med andre land,

når vi jobber for å fremme menneskerettigheter rundt i verden.

Det er dessverre mange som ikke opplever den samme friheten som vi har i Norge. Vi står nå midt i en krig i Europa, hvor propaganda og mangel på ytringsfrihet også spiller en stor rolle, og dette er et tema som alltid kommer til å være viktig å kjempe for. Jeg vil takke for det, og så viser jeg til mitt første svar når det gjelder hvem som har kompetanse til å beslutte de tiltakene som representanten tar til orde for.

Presidenten: Då er debatten i sak nr. 6 avslutta. Sakene nr. 7 og 8 vert behandla under eitt.

Sak nr. 7 [12:43:35]

Debatt om utviklingsministerens redegjørelse om nordisk samarbeid (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 31. mars 2022)

Sak nr. 8 [12:43:40]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2021 (Innst. 227 S (2021–2022), jf. Dokument 17 (2021–2022))

Presidenten: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: Arbeidarpartiet 25 minutt, Høgre 20 minutt, Senterpartiet 15 minutt, Framstegspartiet 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti 5 minutt kvar.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlem av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:44:34] (komiteens leder): Først vil jeg få benytte anledningen til å takke utviklingsministeren for redegjørelsen. Den viser i aller høyeste grad bredden i det nordiske samarbeidet. Det er verdens mest integrerte region, og det syns veldig godt på de samarbeidsområdene vi også har.

Talere fra Høyre kommer til å komme inn på litt ulike temaer i debatten i dag. Jeg vil benytte anledningen til å snakke mest om det som skjer på det sikkerhetspolitiske plan, som en viktig faktor i det nordiske samarbeidet.

I en verden som framstår som mindre trygg og forutsigbar enn før, får vår nordiske og europeiske tilknytning også stadig større betydning. Vi ser det på det bilaterale, hvor vi stadig inngår nye samarbeid på forsvars-

området. Vi inngår også trilaterale samarbeid mellom Norge, Sverige og Finland, i tillegg til samarbeid mellom Norge og Sverige.

Vi ser det når vi ser utviklingen i det nordiske forsvarssamarbeidet, NORDEFCO, som utviklingsministeren også var inne på i sin redegjørelse, og hvordan det på mange ulike måter har utviklet seg i en veldig aktiv retning siden anneksjonen av Krim i 2014. Det er også naturlig, for dette var jo en sak som berørte nordisk sikkerhet på en veldig tydelig måte, og som vi alle tok stilling til.

Vi ser det på verdifellesskapet som ligger til grunn for veldig mange av de samarbeidene vi inngår. Det betyr ikke at det ikke er kulturforskjeller mellom de nordiske landene, det er det. Vi har selvfølgelig også sett hvordan det nordiske samarbeidet har vært helt avgjørende for oss under pandemien.

Vi har også sett veldig tydelig verdien av det nordiske samarbeidet i Sikkerhetsrådet. Det er en slags nordisk rotasjon som tilsier at nordiske land med jevne mellomrom søker en av de ikke-permanente plassene i Sikkerhetsrådet. Jeg kan ut fra egen erfaring si at den hjelpen vi fikk av svenskene i vår kampanje – svenskene som da nettopp hadde sittet i Sikkerhetsrådet – var helt uvurderlig. Det at vi kunne ha en diplomat plassert i svensk UD, var en ekstremt viktig del av det at vi kunne drive en god kampanje og forberede oss best mulig, og ikke minst tar jo vi erfaringene våre med til neste nordiske kandidatland.

Så noen ord om den utviklingen som nå skjer regionalt på det rent sikkerhetspolitiske området. Komiteen har den siste tida vært på reise i både Helsingfors og Stockholm. Det har vært usedvanlig nyttige reiser, for det er åpenbart at NATO-debatten i Sverige og Finland har skutt voldsomt fart de siste ukene, og det er all grunn til å forvente at i alle fall Finland kommer til å ta en relativt snarlig beslutning.

Man kan lure på hvorfor jeg nevner dette i en redegjørelse om det nordiske samarbeidet, men det har følgende begrunnelse: Jeg har tidligere sagt og står fortsatt ved at dersom det oppleves å være et sikkerhetsvakuum for nordiske land, må det først og fremst fylles ved at ikke-EU-medlemmer blir EU-medlemmer og ikke-NATO-medlemmer blir NATO-medlemmer. Det er i de to organisasjonene den sikkerhets-, forsvars- og utenrikspolitiske både diskusjonen og utviklingen nå pågår for fullt, og det er det viktig å støtte opp under.

Jeg kan vel også si på vegne av i hvert fall de aller fleste partier i komiteen at budskapet vårt til både svensker og finner var entydig: Det vil øke regional sikkerhet i Norden dersom Sverige og Finland blir med, men om de ønsker dette NATO-medlemskapet, er selvsagt en vurdering Sverige og Finland må gjøre på egenhånd.

Jeg nevner det også fordi tilbake i 2013/2014 var regionale samarbeid internt i NATO og mellom NATO-land og ikke-NATO-land ikke helt uproblematisk. Det var tidvis litt omstridt. I dag er det overhodet ikke omstridt, det er snarere tvert imot ansett som en styrke for NATO å samarbeide med tette og nære partnere som bringer sikkerhet til NATO. Sverige og Finland er to land av denne typen som det oppfordres sterkt til et fordypet samarbeid med, noe Norge også har gjort i lang tid.

Det er viktig at det nå også foregår diskusjoner i Danmark, som skal ha folkeavstemning 1. juni om hvorvidt de skal slutte seg til eller oppheve sin reservasjon mot den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken i EU.

Åsmund Aukrust (A) [12:49:56]: Takk til utviklingsminister Tvinnereim for en svært god redegjørelse om nordisk samarbeid. Jeg mener at en redegjørelse med debatt etterpå er en veldig god måte å få diskutert det nordiske samarbeidet på, så jeg håper at det kan bli noe vi kan gjøre årlig. Det er ingen tvil om at vi trenger mer debatt om nordisk samarbeid. Norden er vår del av Europa, og det er vår del av verden. Vi er en region som hører sammen. Vi deler historie, kultur og samfunnsmodell.

De siste to årene har pandemien vært både utfordrende og forsterkende for det nordiske samarbeidet. Det har vært utfordrende og vanskelig fordi grensene våre har vært stengt. Vi er en så sammensveiset region at stengte grenser er tøft og vanskelig for mange: for alle som liker å dra med danskebåten, de som reiser på hytta på den andre siden av finskegrensen, eller alle som drar på skiferie til Sverige. Vanskeligst har det vært for alle som har familie på tvers av grensen, og for alle som bor og jobber på tvers av grensen. Norge og Sverige har Europas lengste grense, og vi er kanskje de to landene som står hverandre nærmest i hele Europa. Endelig er grensen igjen åpen, måtte vi aldri være nødt til å stenge den igjen.

Pandemien har også fått fram det beste i nordisk samarbeid, at vi står sammen når det gjelder, at vi har delt erfaringer på alle nivåer, at vi har samarbeidet om vaksiner, helsemateriell og helsepolitikk. Det viktige helsesamarbeidet må fortsette også etter pandemien.

Her vi står i dag, er vi nærmere grensen til Ukraina enn vi er Nordkapp. Krigen i Europa er i vårt nærområde. Det er fint å se hvordan Europa har møtt denne krigen sammen, ikke minst gjelder det oss i Norden – vi står sammen. Vi møter det med felles diskusjoner om alt det krigen fører med seg hjemme hos oss, og så møter vi det ved å jobbe sammen om sikkerhetspolitikken. I Hurdalsplattformen står det at nordisk forsvarssamarbeid skal være en prioritet for oss. Nå er det mer aktuelt enn noen gang.

Forsvarsministeren leder i år forsvarssamarbeidet mellom de nordiske landene og har store ambisjoner for hva vi der kan få til. Statsministeren vår besøkte denne uken den svenske statsministeren, Magdalena Andersson. De uttrykte begge et ønske om å styrke forsvarssamarbeidet – og det samme gjelder med Finland. Som komitélederen helt rett sa, fikk utenriks- og forsvarskomiteen på nært hold fulgt debatten om NATO-medlemskap da vi var på gode besøk i Stockholm og Helsingfors.

Jeg er veldig glad for at redegjørelsen til statsråden var så bred og viser hvor store ambisjoner vi har for samarbeid innenfor klimapolitikk, miljø, arbeidsliv og kultur. Jeg mener at nær sagt alle områder blir styrket ved å jobbe nordisk. Det gjelder faktisk også i utviklingspolitikken, hvor det hadde vært veldig bra med enda mer koordinering. Med statsråd Tvinnereim med ansvaret for begge deler ligger alt til rette for felles initiativ som virkelig vil kunne spille en global forskjell.

Av og til – og med jevne mellomrom – leser vi avis-kommentarer om at sosialdemokratiet er i krise. Vel, nå har vi for første gang på 20 år sosialdemokratisk statsminister i Finland, Sverige, Danmark og Norge samtidig. Det viser at i vår del av verden står fellesskapstanken sterkt. Jeg er sikker på at med sosialdemokratisk ledede regjeringer i de fire landene vil man kunne ytterligere forsterke samarbeidet, og vi vil kunne ta mange felles initiativ.

La meg avslutte med å si at ingen av de nordiske landene hver for seg er veldig store, men sammen er vi sterke. Vi utgjør til sammen en av verdens femtende største økonomier. Vi er store på nær sagt alle områder. Vi er stort sett alltid plassert i viktige og sentrale posisjoner. I Norden passer vi på hverandre. Vi er viktige hver for oss, men sammen kan vi virkelig få til store ting. Jeg er glad denne regjeringen har nordisk samarbeid høyt på agendaen, og at det er tverrpolitisk støtte bak dette.

Krigen i Ukraina setter oss på en stor prøve. Jeg er sikker på at Norden gjennom tett og godt samarbeid kommer til å vise at den prøven skal vi klare. Vi klarer det fordi vi gjør som vi pleier; vi står sammen.

Bengt Fasteraune (Sp) [12:54:51]: Jeg vil takke for redegjørelsen fra Anne Beathe Tvinnereim, vår utviklingsminister. Jeg synes den var god, den var bred, og den tok opp mange aspekter som selvfølgelig sier noe om situasjonen i dag, men også noe om hva vi må jobbe med når vi skal se på framtidige løsninger.

Vi markerer i disse dager Nordisk råds 70-årsjubileum. Det ble etablert i 1952 og er et av verdens eldste samarbeid av sitt slag. Det har siden det ble etablert, bidratt til økt politisk og kulturell forståelse på tvers av grenser og bygger et fredfullt fellesskap som i dag rommer 27 millioner mennesker.

De nordiske landene er bundet sammen gjennom geografi, historie, språk, kultur, verdier og interesser – alt det som betyr noe for folk i hverdagen. Dette er et nordisk fellesskap som er viktig å bevare, når det gjelder både språk og kultur som binder oss sammen, våre tanker om demokrati og menneskerettigheter, og ikke minst – i disse dager – i sikkerhetspolitiske spørsmål.

Det nordiske samarbeidet har en bred folkelig oppslutning – 60 pst. ønsker faktisk mer av det samarbeidet. I 70 år har innbyggerne i Norden kunnet reise fritt uten pass og bosette seg hvor de vil i regionen uten å søke om oppholdstillatelse, og nesten like lenge har vi hatt et felles nordisk arbeidsmarked. Slikt bidrar til tillit, det bygger identitet, og det har en reell betydning for menneskers liv.

Målet med det nordiske samarbeidet er å enes om felles løsninger som har tydelig positiv effekt for innbyggerne i Norden, som f.eks. nedbygging av grensehindre. Det regionale samarbeidet er blitt svært omfattende og dekker en rekke ulike samfunnsområder. Det er miljø, klima, energi, utdanning, innovasjon, likestilling og kultur. Det er de brede politiske diskusjonene vi har i vårt eget land som vi også diskuterer med våre naboland.

Det regionale samarbeidet er blitt svært omfattende. Arbeidet i Nordisk råd har – som mye annet – vært preget av pandemien, som har gjort at det som har særpreget samarbeidet i disse dager, er det som skjer her og nå. Likevel ser vi at åpne grenser og fortsatt handel er viktig også i kriser. Der tror jeg vi har blitt enda mer bevisst med det som har skjedd det siste året.

Forsyningssikkerheten har lenge vært et prioritert område for særlig Norge og Finland. I 2005 inngikk vi en avtale om opprettholdelse av vare- og tjenestebytte mellom våre land i krigs- og krisesituasjoner. Fra finsk og norsk side ønsker vi nå at det inngås tilsvarende avtaler med andre nordiske land.

I Hurdalsplattformen trekker regjeringen fram samarbeidet med våre NATO-allierte som fundamentet for vår militære sikkerhet. Samtidig er vi veldig tydelige på at norsk sikkerhetspolitikk også er tjent med å ha flere ben å stå på, bl.a. gjennom et sterkere nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid. Med dette utgangspunktet har vi i Senterpartiet vært opptatt av å utvide og fordype nordisk samarbeid innen forsvars- og sikkerhetspolitikk, økonomi, teknologi, klima og infrastruktur. Disse tingene henger sammen. Det nordiske området får også stadig større geopolitisk og strategisk betydning. Det følger av de nordiske havområdenes rolle som produksjons- og transittområde for olje og gass til europeiske markeder og av utviklingen i Arktis. De nordiske landene er dermed tjent med et sterkt samarbeid basert på et verdi- og interessefellesskap. Med et verdi- og interessefellesskap som utgangspunkt vil man også kunne løse de praktiske utfordringene på en god måte.

Pandemien har vært krevende for alle de nordiske landene. Innskrenkninger og grensekontroller har skapt praktiske utfordringer og reaksjoner. Det har derfor vært viktig å bidra til å gjenreise den gjensidige tilliten på tvers av de nordiske grensene. I dag står vi midt i en sikkerhetspolitisk krise og et paradigmeskifte som følge av Russlands angrep på et land i våre nærområder. Det merkes også i Nordens nærområder. Russlands invasjon i Ukraina viser igjen hvor viktig det er med etablerte – og jeg gjentar: etablerte – samarbeidsplattformer og arenaer for dialog.

Nordisk samarbeid har en sterk egenverdi som ikke alltid kan måles i økonomiske termer eller andre målbare kvanta. Samtidig skal samarbeidet styrke Nordens evne til å møte felles samfunnsutfordringer, som klima, inkludering og en aldrende befolkning, og være praktisk og nyttig for både innbyggere, næringsliv og myndigheter.

Masud Gharahkhani hadde her overtatt presidentplassen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:00:09] (ordfører for sak nr. 8): Jeg vil også takke statsråden for redegjørelsen.

Det var stor optimisme i 2009 da NORDEFCO ble etablert. Håpet den gangen var at samtlige nordiske land skulle bruke like militære plattformer, noe som ville gi synergier og redusere anskaffelsespris, gjøre det enklere for industrien å spesialisere seg, gjøre komponenter og reservedeler rimeligere, gjøre vedlikehold mer effektivt, utdanning identisk og øving enklere. Ideen er god, men ikke særlig vellykket – ikke til nå, i hvert fall.

Det er mye prat og lite handling, dessuten skaper Danmark og Norges NATO-medlemskap andre bindinger og forventninger. Det vil være en fordel om Sverige og Finland blir med i NATO. Det vil også kunne revitalisere det nordiske materiellsamarbeidet.

Statsråden nevnte noen av årsakene til at de nordiske landene skårer høyt på levekårsindeksen. Ja, vi har høy materiell levestandard, vi har liberale frihetsverdier, vi har tillit til samfunnet og hverandre, vi har velfungerende institusjoner, og vi har en sterk tradisjon for samarbeid. Men det er kun en konstatering, ikke en vurdering av årsakene til hvorfor det er sånn.

Det er liten tvil om at de nordiske landene har kulturelle likheter. Vi har nasjonale identiteter og relativt homogene befolkninger. Vi har samtidig fellesskap basert på felles historie, ikke minst har kongehus bidratt til dette. Jeg nevner dette fordi representanten Eriksen Søreide nevnte at det var så viktig med EU-medlemskap. Det er jo akkurat det EU-medlemmene ikke har – de har ikke dette fellesskapet, de har ikke disse felles identitetene, de har ikke det kulturelle fellesskapet. EU er kun en praktisk forordning.

Jeg forstår utøvende politikere som ønsker å møte sine kollegaer på samme plan, men det er ikke grunn nok til å bli medlem av EU. Ikke minst har pandemien vist at det er nasjonale grenser som gjelder. Man har brukt utgangspunktet om at det er EU-samarbeidet som virker, men det første som skjedde da vi hadde koronapandemi, var at alle land stengte sine egne grenser. Det fantes ikke noe samarbeid, man hadde ulike løsninger, og det var ikke før det kom vaksine, at man begynte å samarbeide. Det er ett eksempel, og det er helt nylig. Så får man håpe at det kanskje blir annerledes i fremtiden, men EU viste i hvert fall da at det egentlig var handlingslammet. Ikke engang i Norden klarte man å samarbeide.

Det er lett for politikere å skryte på seg samarbeid som det allikevel nærmest ville vært umulig å unngå. Samarbeid mellom de nordiske landene kommer naturlig og krever ikke store politiske overlegninger. Vi skal være varsomme med å forsøke å løse problemer som ikke finnes. Vi bør ikke politisere noe som kan løses gjennom vennskap, kjennskap, kulturell forståelse og helt vanlig kommersiell konkurranse, enten det gjelder idrett eller næringsliv.

Det betyr ikke at Nordisk råd ikke har en eksistensberettigelse. Statsråden nevnte noen av de politisk forankrede fordelene, som at man kan krysse grensene uten pass, at man kan bosette seg hvor man vil i de nordiske landene uten oppholdstillatelse, og at vi har et felles arbeidsmarked. Slike praktiske ordninger krever fellesskap og tillit. Om dette vil vedvare, vil historien vise.

Som saksordfører for rapporten til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd vil jeg nevne at Rådet i 2021 fokuserte på de nordiske landenes ulike erfaringer fra koronapandemien og landenes ulike tilnærminger for å stanse smitten. Komiteen har felles merknader hvor det pekes på at det nordiske samarbeidet beveger seg inn på stadig nye områder.

Freddy André Øvstegård (SV) [13:03:55]: Takk til samarbeidsministeren for en god redegjørelse i forrige uke.

Foreningen Norden som jobber med å knytte Norden sammen, pleier å si at det nordiske samarbeidet ofte har blitt «beskyldt» for å være hyggelig. Men i disse dager er det åpenbart for de fleste at det nordiske ikke bare er hyggelig – det er både viktig og ikke minst nødvendig. Jeg er selv fra et grensefylke, og jeg har sett hva slags konsekvenser beslutningen om å stenge grensene får for virkelige mennesker. Det var ikke uvanlig under pandemien med timelange køer på grensen, og det var da grensene tross alt var åpne – timelange køer for folk hver dag med jobb på andre siden av grensen, for folk med familier på andre sida av grensen, for folk med liv på tvers av grensene i Norden, kort og godt.

Den situasjonen var ikke ny heller. I 2015, under flyktningssituasjonen den gang, opplevde også de nordiske landene grenseproblemer som gjorde livet svært vanskelig for mange. Derfor har disse krisetidene lært oss flere ting. De har lært oss konsekvensene for folk når deler av det nordiske samarbeidet blir borte. De har lært oss at vi er nødt til å ha formelle, systematiske samarbeid om krisehåndtering og beredskap for å unngå de konsekvensene. De har også lært oss at vi kan stå mye sterkere sammen og ikke bare opprettholde den nordiske integrasjonen vi har i dag, i vanskelige tider, men også være enda mer integrert som region for bedre å møte utfordringene, f.eks. rundt beredskapslager, produksjon og utveksling av kritiske varer, enten det er mat eller medisinsk utstyr.

I en tid hvor verdier vi har bygd Norden rundt, nemlig demokrati, folkerett og fred, er under angrep, under invasjon, er tiden ikke bare moden, men overmoden for å styrke samarbeidet om disse verdiene.

Norge leder Nordisk ministerråd i år og Nordisk råd neste år, og det åpner mulighetene for at vi kan lede an i å styrke det nordiske samarbeidet. Da opplever jeg den undersøkelsen som ministeren viste til, hvor 60 pst. av de spurte vil ha mer nordisk samarbeid, som en god marsjordre. Det som er helt tydelig, er at til grunn for alt samarbeidet, enten det er om sivil beredskap eller arbeidsliv på tvers av grensene, ligger kultursamarbeidet – at vi utvikler en felles offentlighet for media, at vi tar vare på og styrker det nordiske språkfellesskapet, at nordisk historie blir fortalt gjennom film, litteratur og annen kunst på tvers av grensene. Den tilliten dette skaper mellom oss, og de felles referanserammene kulturen gir oss, det nordiske kulturfellesskapet, er grunnmuren for resten av samarbeidet vårt. Derfor bør det også være et mål for oss alle å gjøre om på de kuttene i det nordiske kultursamarbeidet som er planlagt.

Til slutt: Jeg er glad for at ministeren tok opp en av verkebyllene i det nordiske samarbeidet, nemlig transportsamarbeidet. Statsråden sa at Norge i løpet av året skal ta opp spørsmålet om et ministerråd for transport. Da håper jeg at Norges holdning er tydelig. Vi må ha et formalisert, skikkelig samarbeid, et ministerråd for transport, og det er bare minimum. Nordisk råds visjon er å gjøre Norden til verdens mest integrerte og bærekraftige region. Skal vi lykkes med det, må det å bygge ut grensekryssende grønn transport være en konkret hovedoppgave i det nordiske samarbeidet. Klimavennlig transport av både folk og gods – på skinner, på kjøll og i framtidig nullutslippsluftfart – knytter Norden sammen, og det må vi jobbe sammen om i hele Norden.

Tobias Drevland Lund (R) [13:08:25]: Først vil også jeg takke statsråden for en veldig god og grundig redegjørelse i forrige uke.

Et sterkt nordisk samarbeid har vel knapt vært viktigere i nyere tid enn hva det er akkurat nå. Det nordiske samarbeidet er også viktig for veldig mange av innbyggerne i Norden. Som også statsråden viste til i redegjørelsen, ønsker mer enn 60 pst. mer nordisk samarbeid. Det er godt å vite.

Hva betyr et nordisk samarbeid i hverdagen, utover svenskehandelturer, familieferier til Legoland og svensken, dansken og nordmannen-vitser? Vi har et felles verdigrunnlag som nordiske land, vi har tilnærmet lik historie, og vi har en god del verdier som vi deler. De nordiske landene er preget av bl.a. høy organisasjonsgrad og en lønnsdannelse som skjer gjennom trepartssamarbeid, men også at vi har en relativt høy tillit til hverandre. Alt dette skal aldri tas for gitt, men vi har gode utgangspunkt og mye vi kan gjøre bedre derifra.

Jeg lyttet ivrig til statsråden, som snakket om et sosialt bærekraftig Norden. I Vår visjon 2030 står det at Norden har som visjon å bli verdens mest bærekraftige og integrerte region. Det står også at likhet og velferd er forutsetninger som trygger arbeid og dynamiske økonomier. Skal vi trygge arbeid, og skal vi skape større muligheter for våre barn og unge, må likhet og velferd prioriteres.

De nordiske landene må jobbe hardt for å bevare de nordiske velferds- og samfunnsmodellene. Da må vi også begynne å snu utviklingen der stadig flere av våre barn i de nordiske landene vokser opp i fattigdom. I Norge kom det nylig tall som viste at 115 000 barn vokser opp i vedvarende lavinntekt, bedre kjent som fattigdom. Det er triste tall. Det er ifølge Redd Barnas tall fra 2019 også veldig høy relativ barnefattigdom i andre land. Blant annet ligger den i Danmark på 13,2 pst., i Finland på 14,3 pst. og i Sverige på hele 23,1 pst. Dette må bekjempes. På tvers av landegrensene i Norden skal vi bevare de nordiske samfunnsmodellene.

Statsråden trakk også fram beredskap og krisehåndtering og samarbeid om det – det er jeg veldig glad for – bl.a. innen vaksineproduksjon i Norden. Dette er svært viktig, og pandemien viser oss også hvor viktig dette samarbeidet er, og at vi samarbeider mer i slike saker. Derfor er jeg veldig glad for at Rødt og SVs partigruppe i Nordisk råd fikk gjennomslag for at Nordisk råd skal jobbe tettere med slike saker.

Statsråden nevnte også viktigheten av NORDEFCO-samarbeidet. Jeg er ikke like negativ til det som representanten Tybring-Gjedde var her tidligere. Jeg mener at dette er et veldig viktig samarbeid. Også på grunn av uavhengige tilknytningsformer til NATO, som de ulike nordiske landene har, er NORDEFCO-samarbeidet noe som bør styrkes i tiden framover. Det at våre demokrati-er holder sammen, også militært, og kan inngå brede og

gode samarbeid og også ha øvelser sammen, er viktig i en urolig tid som den vi lever i nå.

Jeg er enig når statsråden trekker fram viktigheten av å stå sammen i kampen mot klimaendringene i Norden, for Norden har mange av løsningene. Vi har veldig god og dynamisk grønn industri, som vi må satse mer på og sikkert kan samarbeide mer om, men vi har også mange av de områdene som rammes særlig hardt av klimaendringene, bl.a. Grønland. Det å jobbe for et grønnere Norden, kutte utslipp, skape mer grønn industri er viktig, men også et mer mobilt Norden, som også representanten Øvstegård trakk fram. Det at det skal bli lettere å reise miljøvennlig på tvers av landegrensene, og med tog, er veldig viktig i denne sammenheng.

Avslutningsvis vil jeg si at Rødt heier på et tettere og sterkere nordisk samarbeid. Det mener vi det trengs mer av, ikke mindre av, i tiden framover.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim [13:12:37]: Det er tette bånd i Norden, og vårt nordiske fellesskap er bygget opp over mange år. Vi deler en rekke kjerneverdier som preger samfunnet vårt og samarbeidet vårt, og som bidrar til å bygge en nordisk identitet. Det er veldig verdifullt, og det skal vi ta vare på.

Russlands krigføring i Ukraina er nå inne i sin syvende uke. Den er et åpenbart brudd på folkeretten, med en brutalitet som innebærer brudd på krigens folkerett – iallfall trolig. Dette gjør det viktigere enn noensinne at vi klarer å stå sammen i forsvaret av de verdier som Russland har valgt å overkjøre. Som jeg sa i min redegjørelse, er det ukrainske folks kamp for frihet også en kamp for våre felles verdier.

Situasjonen har aktualisert den nordiske sikkerhetsdebatten, men også understreket nødvendigheten av framgang i våre felles totalberedskapstiltak. Etter at Nordisk ministerråd den 3. mars besluttet å fryse samarbeidet med Russland og Hviterussland som følge av den russiske invasjonen, har Russland meddelt at alle Nordisk ministerråds aktiviteter i Russland skal stanses. Vi er nå i en prosess med å beslutte hvordan vi kan og skal ta deler av dette samarbeidet videre.

Pandemien som vi er i ferd med å legge bak oss, utfordret sider ved det nordiske fellesskapet. Vi skal ikke underslå det. Like fullt må vi kunne si at det nordiske samarbeidet har klart seg godt gjennom pandemien. Nært samarbeid mellom de nordiske landene er viktig og nødvendig i kriser av svært ulik art. Erfaringene fra pandemien skal vi bruke til å styrke samarbeidet, og noen av disse erfaringene får vi også bruk for i den situasjonen som har oppstått etter Russlands invasjon.

Som jeg nevnte i redegjørelsen, står det nordiske samarbeidet om krisehåndtering og forsyningssikkerhet sentralt i det norske formannskapsåret, som vi er

inne i nå. De nordiske statsministre vedtok i november i fjor en felleserklæring om styrket samarbeid på nettopp dette feltet. Vi tar sikte på en samlet rapportering om dette arbeidet til Nordisk råd ved høstens sesjon.

I det som er et jubileumsår for det nordiske samarbeidet, er det gledelig å kunne si at de nordiske institusjonene har bidratt til å forme det Norden vi ser i dag. Regjeringene ønsker å fordype dette samarbeidet. Utgangspunktet for vårt formannskapsprogram er visjonen om at Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region i 2030. Vi utarbeider politikk og konkrete løsninger som skaper nordisk merverdi og nytte, og som gjør Norden til en foregangsregion innen grønn omstilling, sosial bærekraft og konkurransekraft.

Etter å ha vært samarbeidsminister i snart et halvt år er jeg oppriktig imponert over å se det omfattende nordiske samarbeidet og de veldig mange aktivitetene som foregår innen nær sagt alle samfunnsområder. Jeg opplever et sterkt engasjement for det nordiske samarbeidet, ikke bare blant nordiske parlamentarikere, men også i næringslivet, i sivilsamfunnet og i befolkningen generelt.

De nordiske regjeringene står samlet bak en gradvis omlegging av Nordisk ministerråds budsjetter for å møte vår tids største utfordring, klimakrisen. Norden har svært gode forutsetninger for å lykkes med grønn verdiskaping. Det gjør vi ved å være en pådriver og fremme løsninger og beste praksis. Vi er også pådrivere for å få en ambisiøs politikk inn i det internasjonale og globale arbeidet.

Når vi står sammen i Norden, har vi en sterk stemme. Vi blir lyttet til, og vi har større gjennomslagskraft. Det nordiske parlamentariske samarbeidet og det nordiske regjeringssamarbeidet utfyller hverandre i våre felles mål om et sterkt nordisk fellesskap. Jeg setter stor pris på det gode samarbeidet med Stortinget og Nordisk råd, og ikke minst på det sterke engasjementet jeg finner i denne sal.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hårek Elvenes (H) [13:17:31]: En viktig driver i det nordiske forsvarssamarbeidet har vært ønsket om felles materiellanskaffelser og våpensystemanskaffelser, altså en mer økonomisk begrunnelse. Denne begrunnelsen var særlig sterk inntil Russlands invasjon av Krim – det strategiske har jo fått langt sterkere betydning etter det.

Samtidig vet vi at forsvarsindustrien i Europa er veldig nasjonal, proteksjonistisk, og Sverige har en stor forsvarsindustri. Vi har også sett at intensjonserklæringer og planer om samarbeid har gått i vasken fra begge lands side. Hva vil regjeringen foreta seg for å unngå at dette blir på intensjonsplanet, men at man faktisk nå kom-

mer et steg videre, slik at Norden anskaffer våpen og materiellsystemer som er det beste for Norden, og ikke for det enkelte land?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneheim [13:18:30]: Det er klart at tett forsvarssamarbeid har en økonomisk merverdi, men jeg vil si at det verdibaserte elementet i samarbeid innenfor forsvars- og beredskapssektoren er meget sterkt. Vi opplever en rivende utvikling når det gjelder det nordiske forsvarssamarbeidet, også selvfølgelig godt hjulpet av den tragiske situasjonen vi står overfor i Europa.

Når det gjelder samarbeidet konkret, er jo dette forsvarsministerens ansvarsområde, men i og med at Norge har NORDEFCO-formannskapet i 2022, er det på sin plass å understreke at vi har en tydelig visjon om å samarbeide i fred, krise og konflikt, og det arbeides nå med en rekke avtaler som forenkler det praktiske samarbeidet mellom landene.

Helge Orten (H) [13:19:47]: Norden har hatt et energisamarbeid i ganske mange år og kraftutveksling faktisk helt fra 1960-tallet. Nå ser vi en mye mer ustabil energisituasjon i Europa og verden. Vi ser at Putins krig i Ukraina bidrar til å forsterke det ytterligere og mer eller mindre har diskvalifisert Russland som en pålitelig leverandør av olje og gass. Vi ser en krevende situasjon med både høye priser og et ustabilt marked. Det vi ser fra Nordens side, er at det samarbeidet vi har hatt i Norden, har bidratt til stabilitet over mange år. Spørsmålet er hvordan samarbeidsministeren tenker seg å jobbe med dette innenfor Nordisk ministerråd, og hvordan kan Norge ta en ledende posisjon i arbeidet med et godt energisamarbeid i Norden?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneheim [13:20:49]: Jeg takker representanten for et viktig spørsmål. Det er nå vedtatt et nytt nordisk energipolitisk samarbeidsprogram for dette, som gjelder perioden 2022–2024. Det er klart at i lys av den situasjonen vi er oppe i, blir dette arbeidet desto viktigere. Situasjonen som følger av Ukraina, betyr at forsyningssikkerheten og energiprisene blir desto viktigere på vår nordiske dagsorden. Det handler om utveksling av informasjon, og det er jo et nordisk prosjekt om forsyningssikkerhet og priser som blir enda mer relevant nå.

Det er viktig også å understreke at dette samarbeidet på elektrisitet er tillitsbasert, så det forutsetter en veldig god kontakt mellom hovedaktørene i det nordiske elmarkedet. Det inkluderer selvfølgelig departementer, men også regulatorer og systemoperatører, og det vil bli viktigere i tiden som kommer.

Freddy André Øvstegård (SV) [13:22:00]: Statsråden holdt en god redegjørelse og tok bl.a. opp det nordiske kultursamarbeidet, som de fleste mener virkelig er grunnlaget for det fellesskapet vi har i vår region. Statsråden fortalte om at det ble funnet en løsning for det samarbeidet i forbindelse med de budsjettdebatterne som har foregått i det nordiske samarbeidet de senere årene, i alle fall for 2022. Problemet består, og det melder seg for de kommende budsjettene i tiden som kommer nå.

Derfor vil jeg spørre statsråden: Er det sann at den norske regjeringen også jobber for varig å sikre det nordiske kultursamarbeidet inn mot 2030, som et grunnlag for de andre viktige satsingsområdene det nordiske samarbeidet prioriterer?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneheim [13:23:02]: Som representanten er godt kjent med, er budsjettet innrettet på den måten det er, for at vi i fellesskap skal jobbe for å oppnå målene i Vår visjon 2030. Den vedtatte handlingsplanen for 2021–2024 gjenspeiles i budsjettet, og det har ført til at noen sektorer har fått økte budsjetttrammer, mens andre har fått redusert rammene sine.

Samtidig som vi må holde blikket rettet mot denne visjonen – og det står de nordiske regjeringene sammen om – må vi ha en viss fleksibilitet, sann at vi kan gjøre justeringer. Når det gjelder kultursektoren, var pandemien en slik konsekvens hvor vi klarte å få tilført ekstra midler gjennom ekstraordinære forhandlinger i fjor. Jeg håper vi skal klare å lande en god budsjettenighet også i år, og forhåpentligvis i årene som kommer.

Tobias Drevland Lund (R) [13:24:20]: Statsråden nevnte viktigheten av samarbeid om beredskap og kri-
sehåndtering, derav også vaksinesamarbeid. Det synes jeg er veldig bra. Mitt spørsmål til statsråden er om hun kan konkretisere og utbrodere litt hvordan statsråden og regjeringen tenker å jobbe med vaksineproduksjon og samarbeidet framover.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneheim [13:24:42]: Vaksineproduksjon er ett av mange spennende elementer vi jobber helt konkret med på beredskaps- og forsyningssikkerhetsagendaen innenfor nordisk samarbeid for tiden. I februar ble det sparket i gang et arbeid hvor vi i fellesskap ser på potensialet og mulighetene for å igangsette et slikt initiativ. Vi venter resultatene fra dette arbeidet nærmere sommeren, og jeg ser fram til å redegjøre nærmere for skrittene etter at vi har fått kartlagt dette.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Jorodd Asphjell (A) [13:25:41]: Først vil jeg takke den nordiske samarbeidsministeren for en grundig framlegging av Nordisk råds rapport for 2021.

Det nordiske fellesskapet er unikt. Vi deler grunnleggende verdier og har stor tillit til hverandre. Den norske delegasjonen til Nordisk råd er ny. Vi er den største interparlamentariske delegasjonen fra Stortinget og består av tjue representanter fordelt på åtte partier i fire ulike fagkomiteer pluss presidiet.

Visjonen om at Norden skal bli verdens mest integreerte og bærekraftige region fram mot 2030, innebærer at vi som land og region må samarbeide godt for et rent miljø og bærekraftig klima framover.

I det året vi har lagt bak oss, har vi hatt ulike utfordringer knyttet til budsjett. Det har vært en gjenganger mellom Nordisk råd og Nordisk ministerråd. Jeg håper at dette samarbeidet vil bli bedre i 2022, og at vi kan få i havn et budsjett i 2023 som alle sammen kan slutte seg til.

Arbeidet i Nordisk råd var også sterkt preget av pandemien i 2021, som det også var i 2020. Det har satt det nordiske samarbeidet på prøve, og det vil være et sterkt behov for å gjenskape den gode dialogen, slik at vi kan arbeide mot felles mål, hvor vi kan redusere grensehindre mellom våre nordiske land og ikke minst bedre dialogen mellom folk. Nordiske vennskapsbyer bør få sin renessanse rundt om i landet vårt for å skape en god dialog og et godt samarbeid på tvers av nordiske kommuner og nordiske byer – og i et samarbeid med Foreningen Norden.

Når det gjelder utdanning, er en av de store utfordringene vi har, at ungdom har falt ut av utdanningsløpet i denne pandemiperioden. Kultur og utdanning er et av de største arbeids- og budsjettområdene for Nordisk råd. Det å bygge ned barrierer for at ungdom kan studere og gå på skole, ikke minst knyttet til yrkesrettet utdanning, er viktig, for vi har også et felles arbeidsmarked hvor disse ungdommene skal ta del.

Nordisk kulturfond ble etablert av de nordiske regjeringene helt tilbake i 1962 og har som oppgave å fremme kulturelt samarbeid på tvers av de nordiske landene.

Fotballforbundene i de seks nordiske landene har startet arbeidet med Visjon 2027, om et felles VM i fotball for kvinner i Norden. Sett i lys av den talen som Lise Klaveness, fotballpresidenten i Norges Fotballforbund, holdt under FIFA-kongressen nå, er dette et arbeid som Nordisk råd og Nordisk ministerråd bør støtte fullt opp om så vi får et bærekraftig VM som tar vare på arbeidsforhold, menneskerettigheter og fair play.

Vi har et felles arbeidsmarked hvor arbeidstakere fritt kan bevege seg mellom våre land med passfriheten som ble innført helt tilbake i 1952. I Norden har vi høy

organisasjonsgrad og sysselsettingsgrad, som utgjør selve fundamentet for våre velferdssamfunn. Det er det viktig å støtte opp under og legge til rette for.

Forsvarssamarbeid har blitt en stadig mer sentral del av det nordiske samarbeidet. Det var også et av hovedtemaene under Nordisk råds toppmøte i København den 3. november i fjor, hvor NATOs generalsekretær, Jens Stoltenberg, var gjestetaler. Det var første gang NATO deltok på Nordisk råds sesjon.

I en meget urolig tid er arbeidet rundt samfunnssikkerhet og beredskap viktigere enn noen gang, og da vil nordisk samarbeid innen forskning, gjennom Nordforsk, produksjon og tilgang på viktige vaksiner og medisiner, matsikkerhet, objektsikring og energi være viktig. Pandemien har vist oss hvor viktig transporten mellom våre land er. Covid-19 har økt bevisstheten og interessen for krisesamarbeid i Norden – og det er bra.

Ungdommens nordiske råds arbeid i 2021 har også blitt hardt rammet, og det er unge som har blitt hardest rammet under pandemien med tap av sosial omgang og utdanning og ikke minst innenfor kulturell sektor. Vi må styrke samarbeidet i Ungdommens nordiske råd framover. Det er viktig. Det handler om større deltakelse, det handler om tilhørighet, og det handler om samhold.

Helt til slutt fremmet vi et forslag i Malmø om at vi skal ha en dialog- og demokratikonferanse på Utøya nå i år med ungdommer fra Ungdommens nordiske råd og ukrainske ungdommer som har flyktet til Norge, slik at de kan komme sammen i en dialog om menneskerettigheter i fellesskap og fred.

Hårek Elvenes (H) [13:31:09]: Det nordiske forsvarsamarbeidet er i stadig utvikling. Samtidig ser vi at Sverige og Finland samordner og øver med NATO i et omfang som vi aldri har sett tidligere. Det nordiske forsvarsamarbeidet blir stadig tettere. Finland, Norge og Sverige har felles strategiske interesser. Hvis man tar en liten kikk på kartet i atlasen, skjønner man det egentlig ganske fort. Disse landene utgjør den skandinaviske halvøy, som er isolert fra det europeiske kontinentet – i motsetning til Danmark, som heller ikke har felles grense med Russland. En mulig militær konflikt som kan involvere et av de skandinaviske landene, kan fort bli en militær konflikt som omfatter flere av landene. Denne strategiske erkjennelsen er blitt forsterket etter Russlands brutale invasjon av Ukraina.

For 10–15 år siden var hoveddriveren i det nordiske forsvarsamarbeidet hovedsakelig økonomisk begrunnet. Det var ønske og visjon om å ha felles våpenanskaffelser, å få ned kostnadene og å inngå materielt samarbeid. I dag er det de strategiske hensynene som veier tyngst.

USA er tvunget til å rette sin oppmerksomhet mot Sørøst-Asia grunnet Kinas sterke militære utvikling og selvhevdende framferd i disse områdene. Europa må ta et større ansvar for egen sikkerhet, og Finland, Sverige og Norge befinner seg i et sikkerhetspolitisk skjebnefellesskap. De nordiske landene tar nå et sterkere regionalt ansvar for egen sikkerhet, og forsvarssamarbeidet i Norden virker stabiliserende i Nord-Europa.

Det nordiske forsvarssamarbeidet er synlig på så mange områder, fra felles øvelser til øvelser i NATO-forband og koordinering av luftforsvarsaktiviteter i Norden. Vi har sett at dette har utviklet seg til den største luftøvelsen i Europa, og det er tegn på at det samarbeides veldig, veldig godt, og at landene ser nødvendigheten av dette. Under øvelsen Trident Juncture i 2018 deltok avdelinger fra både Sverige, Norge og Finland – det samme gjaldt på årets øvelse, Cold Response. Vi har sett at den norske brigaden, eller brigaden i Nord-Norge, deltok med 4 500 mann i Sverige under en øvelse i 2020.

Et område som kanskje er litt underkommunisert hva gjelder nordisk forsvarssamarbeid, er det som skjer på forsyningsområdet. Også innenfor forsyningsikkerhet og logistikk er samarbeidet mellom de nordiske landene i rask utvikling. Det er verdt å merke seg at Sverige i sine forsvarsanalyser vektlegger betydningen av Oslofjorden, Trøndelags-området og Ofoten-området som viktige områder for å dekke Sveriges sikkerhetspolitiske behov. Disse områdene er som kjent også de viktigste områdene for Norge hva gjelder alliert mottak. La oss ta eksempelet Göteborg havn: Göteborg havn er svært viktig for etterforsyninger til både Sverige og Finland, men Göteborg havn er også viktig for forsyninger til Oslo og østlandsområdet. Det forteller at etterforsyning og alliert støtte faktisk er et fellesnordisk anliggende.

Sverige og Finland har inngått egne forsvarsavtaler med USA og Storbritannia og vertslandsstøtteavtaler. Etter den russiske invasjonen av Krim i 2014 har Sverige og Finland stadig tatt skritt stadig nærmere NATO, og nå foregår det en diskusjon i begge landene om hvorvidt de skal slutte seg til NATO. Dette forteller at det nordiske forsvarssamarbeidet er viktig, men at det aldri kan bli en erstatning for NATO og NATO-samarbeidet, som er Norges viktigste militære allianse.

Kathrine Kleveland (Sp) [13:35:59]: Takk til samarbeidsministeren for en bred redegjørelse.

Demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, likestilling og bærekraftig utvikling er grunnelementer i våre nordiske samfunn. Norden er blant regionene i verden med aller høyest tillit til myndighetene. Denne tilliten er en del av det nordiske gullet, som vi må verne om. Vi lykkes når det nordiske samarbeidet bidrar på områder der fellesnordisk innsats skaper merverdi for de nordis-

ke landene og oss som bor her. I Hurdalsplattformen står det at regjeringen vil utvikle og fordype det nordiske samarbeidet på en rekke felt.

Nordisk samarbeid er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret. Kultur og språk binder oss nordboere sammen på tvers av landegrensene. Kanskje er man blant dem som ble fortrolig med det svenske språket med Emil og Tjorven på barne-TV, eller som meg er glad i danske serier også på grunn av det «dejlige» språket. Det var via nabolandenes bøker, tv-serier og musikk mange av oss fikk vår første kontakt med nabolandene. Nå sendes også stadig oftere norske serier i de andre nordiske landene. Eksempler er SKAM, Exit og Lykke-land.

Samtidig er bekymringen for stadig mer bruk av engelsk, særlig blant unge, en høyst reell bekymring som stadig er på sakskartet i Nordisk råd. Språkene våre har i høyeste grad en egenverdi. I tillegg er det å synge, lese, høre og forstå våre nordiske venners språk viktig for å opprettholde god kontakt. Det kreves både politisk og praktisk innsats og vilje for å beholde den nordiske språkforståelsen.

Kulturen er også en bærende kraft som skaper tillit i samfunnene våre og binder folk sammen. Vi lærer å forstå oss selv og hverandre gjennom kunst og kultur. Norden har et allsidig kulturliv med plass til ulikhet, nysgjerrighet og utvikling. Hvert år deler Nordisk råd ut fem priser: barne- og ungdomslitteraturpris, filmpris, litteraturpris, musikkpris og miljøpris. Ved siste utdeling hadde vi for eksempel fra Vestfold med både filmen om grisen Gunda fra Re i filmklassen og operasanger Lise Davidsen fra Sandefjord i musikklassen. Ingen av de norske nominerte nådde helt opp denne gang, men nominering er en anerkjennelse i seg selv.

Kulturbudsjettet i Nordisk råd har hatt krevende tider, og det foreslås fortsatt kutt på alle poster i resten av denne fireårsperioden. I tillegg er både Orkester Norden og Circolo Scandinavio foreslått fjernet helt. Dette bekymrer. Orkester Norden har i snart 30 år fremmet et unikt nettverk for unge musikere i de nordiske og baltiske land, og arrangerer bl.a. sommerleirer. I 1860 fusjonerte de tre skandinaviske bibliotekene i Roma formelt som Circolo Scandinavo per Artisti e Scienziati. I dag er Circolo Scandinavo et godt eksempel på samarbeid mellom alle de fem nordiske landene. Circolo Scandinavos residens i Roma for nordiske kunstnere er en unik institusjon der nordiske kunstnere siden 1860 har hatt mulighet til å jobbe i hjertet av Roma og bidra med gjensidig inspirasjon til den nordiske kulturarven. Sigrid Undset er blant dem som var i Roma flere ganger. I dag er det dagens arbeidende kunstnere som kan søke seg dit.

Enestam-rapporten, som samarbeidsministeren viste til i sin redegjørelse, anbefaler som ett av sine nå 13

forslag å trygge finansieringen for kultur, forskning og fritids- og ungdomssektoren. Skal neste generasjon unge ha samme tillit til hverandre og våre samfunnsbærende institusjoner, vil felles språkforståelse og felles kulturopplevelser være gode bidrag på veien. Det krever både politiske og økonomiske valg.

Nils-Ole Foshaug (A) [13:40:58]: Først vil jeg takke samarbeidsministeren for en god redegjørelse holdt her på torsdag i forrige uke, og for hennes innlegg i dag. Redegjørelsen viser det mangfoldet av samarbeidsområder som det arbeides med, og som er viktig for Norge og Norden i dag og i framtiden. Norden er bundet sammen gjennom våre felles verdier, kultur, historie og geografi. Samarbeidsministeren sa i sin redegjørelse:

«Historien om den nordiske regionen i moderne tid må kunne karakteriseres som en suksesshistorie.»

Det sier jeg meg enig i. Et enda sterkere nordisk samarbeid er derfor både naturlig og viktig. Etter to utfordrende år med pandemi ble Europa i februar rammet av en brutal angrepskrig. Russland invaderte sitt naboland Ukraina. Behovet for og nødvendigheten av et godt nordisk samarbeid er blitt ytterligere forsterket.

Nordic Defence Cooperation, NORDEFCO, markerte tiårsjubileet for det nordiske forsvarssamarbeidet i 2019. Samarbeidet har gjennom årene utviklet seg betydelig og vil utvikle seg videre. I Hurdalsplattformen sier man tydelig at det nordiske samarbeidet på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området er viktig, og at regjeringen vil prioritere det. I år er det Norge, under ledelse av forsvarsministeren, som har formannskapet for NORDEFCO. Her vil Norge kunne være pådriver for utvikling av arbeidet for å nå visjonen om et effektivt samarbeid i fred, krise og krig.

Vi har samme klimatiske forhold i våre operasjonsområder og har i stor grad de samme operative utfordringene. Under Cold Response i år deltok Sverige og Finland med betydelige styrker. Dette var et viktig bidrag og en markering av den geopolitiske betydningen den nordiske regionen har.

Samfunnssikkerhet og beredskap er en annen viktig del av det nordiske samarbeidet. Felles evne til å forebygge og redusere konsekvenser av kritiske hendelser og katastrofer må forsterkes. Dette arbeidet er forankret i Haga-samarbeidet. Haga-samarbeidet og NORDEFCO har derfor naturlige samarbeidsområder. Beredskap, sikkerhet og forsvarspolitisk samarbeid er tett sammenvevd.

Norge er medlem av NATO. Det er ikke Sverige og Finland, men vi følger tett med i diskusjonen i våre naboland. Hva de faller ned på, er selvfølgelig opp til landene. Allerede i dag er Finland og Sverige NATOs fremste

samarbeidsland, men et eventuelt valg om fullt medlemskap vil kunne få stor betydning for et enda tettere forsvarssamarbeid i Norden.

Det nordiske samarbeidet handler om gjensidige forpliktelser til å jobbe for demokratiske, trygge og åpne samfunn. Undertegnede ser fram til et økt og mer forpliktende nordisk sikkerhets- og forsvarssamarbeid i årene som kommer.

Helge Orten (H) [13:45:01]: Nordisk råd ble etablert helt tilbake i 1952 og markerer i år 70-årsjubileum. Helsingforsavtalen, som legger grunnlaget for samarbeidet mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige, har vi hatt siden 1962.

Det er all mulig grunn til å markere 70 år med nordisk samarbeid. Vi har mye til felles, samtidig som det selvfølgelig er kulturelle forskjeller. Likevel har vi i løpet av disse årene utviklet samfunnsmodeller som gjør at de nordiske landene gjør det godt i levekårsundersøkelser.

Markeringen av 70-årsjubileet blir gjort med et dystert bakteppe. Det er igjen krig i Europa. Putins grusomme angrep på Ukraina berører oss alle. Det er et uakseptabelt angrep på et folk som ønsker å leve i fred, frihet og demokrati – verdier som har bidratt til å forme de nordiske landene, men som krigen i Ukraina gir oss en påminnelse om at vi ikke kan ta for gitt.

Også det nordiske samarbeidet er preget av Putins invasjon av Ukraina. Der målet har vært å bytte ut landets ledelse og destabilisere, har resultatet så langt blitt det motsatte. Ukraina viser en fantastisk mobiliserings-evne. Europa og EU står samlet og støtter Ukrainas kamp for frihet og demokrati, bidrar med våpen og humanitær hjelp og gjennomfører kraftfulle sanksjoner. NATO står sterkere enn noen gang som forsvarsallianse, og nye land vurderer medlemskap. Der Putin ønsket å skape splid, har han oppnådd det motsatte. Europa og USA samler seg i solidaritet med Ukraina.

I den spente og alvorlige situasjonen er det viktig å minne om at Norden har et utstrakt forsvars- og sikkerhetssamarbeid. Det var også helt i tråd med våre prioriteringer da statsministeren nylig varslet økt øvingsaktivitet mellom det svenske og det norske forsvaret framover.

Både Norge og Finland har grense mot Russland, og Putins krig mot Ukraina har satt fart i debatten om NATO-medlemskap både i Finland og i Sverige. Finland har varslet at de skal vurdere et mulig medlemskap i NATO allerede i år. Dersom både Sverige og Finland skulle velge å gå inn i NATO, vil det bidra til å styrke det nordiske forsvarssamarbeidet ytterligere.

Nordisk råds visjon fram mot 2030 er at det skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region. Det er noe å strekke seg etter.

To år med pandemi og delvis stengte grenser har vært vanskelig for mange som bor langs grensen, og som har fått hverdagen sin endret. Samtidig er det krevende å håndtere dette når pandemihåndteringen er forskjellig, f.eks. i Norge og Sverige. Det viktigste nå er å lære av erfaringene fra pandemien og bidra til at hverdagen for dem som bor langs grensen, kanskje blir lite grann bedre neste gang noe slikt inntreffer.

Samtidig ser vi at det er behov for å ta grep for å gjøre Norden til en mer integrert arbeidsregion. Felles godkjenningsordninger for fagutdanninger og helsepersonell er noe vi kan jobbe videre med. Felles elektronisk ID ville også ha gjort hverdagen mye enklere for veldig mange.

Norge har hatt kraftutveksling med Norden siden 1960-tallet, og vi er en del av et integrert nordisk kraftmarked, i hovedsak med Sverige og Danmark. Det har bidratt til stabilitet og forutsigbarhet for alle landene. Stabiliteten i kraftmarkedet har det siste halve året blitt utfordret, og vi har sett uvanlig høye gass- og strømpriiser. Krigen i Ukraina har skapt en ny sikkerhetspolitisk situasjon som også påvirker energiforsyningen i hele Europa. Russland kan ikke lenger anses som en stabil og sikker leverandør av gass, og det vil påvirke energisituasjonen både i Europa og i Norden.

Arbeidet for å skape en robust og fornybar energiforsyning i Norden og Europa er en avgjørende faktor for at vi også skal kunne redusere våre klimagassutslipp. Dette er en utfordring vi må løse i fellesskap, og som blir svært viktig i det nordiske samarbeidet i årene som kommer. Norge har en svært viktig rolle i den sammenheng, både fordi vi er en stabil leverandør av gass til Europa, og fordi vi har store fornybare kraftressurser. Vi bør ha mål om å være en viktig aktør i omstillingen til et grønt og fornybart Norden.

Selv om krigen i Europa gir et dystert bakteppe, energisituasjonen er krevende og vi står overfor store utfordringer i omstillingen til et grønnere samfunn, er det all mulig grunn til å være optimistisk på vegne av Norden. Det nordiske samarbeidet og de nordiske samfunnsmodellene står sterkt og er et godt utgangspunkt når vi nå i fellesskap skal nå visjonen om at Norden skal bli verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030.

Karianne B. Bråthen (A) [13:50:20]: La meg få starte med å takke statsråden for hennes redegjørelse til Stortinget. I en turbulent tid er det viktigere enn på lenge med et sterkt nordisk samarbeid, og statsråden ser ut til å ta sin viktige rolle som nordisk samarbeidsminister på alvor.

Det er vanskelig å snakke om det nordiske samarbeidet uten å nevne krigen, som slår inn i den politiske virke-

ligheten i alle våre land. Med sin brutale angrepskrig i Ukraina viser Russland at landet og dets leder er villig til å invadere naboland på en måte vi trodde hørte fortiden til. For de nordiske landene, med vår umiddelbare nærhet til bjørnen i øst, er det naturlig at Russlands invasjon påvirker de politiske samtalene og prioriteringene.

Norden har vært ute en vinternatt før. Våre nasjoner har en lang og delt historie, en historie med både oppturer og nedturer. Våre lands separate historier er en sammenvevd fortelling om Norden, om samarbeid og konflikt, om unioner og selvstendige stater. I moderne tid er historien om Norden en historie om sterkt samarbeid og solidaritet i krevende tider. Nordisk råds 70 år lange eksistens er i så måte et vitnesbyrd om det viktige nordiske fellesskapet.

I sin redegjørelse viste statsråden til de nordiske statsministrenes mål fra 2019: Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region i 2030, og sammen skal vi bygge et grønt, konkurransedyktig og sosialt bærekraftig Norden. Det er ambisiøst, men en riktig målsetting. Jeg er glad for at ministeren er tydelig på at Vår visjon 2030 er veikartet for Norges formannskap i Nordisk råd. Gjennom regjeringens daglige arbeid, som bygger på målsettingen i Hurdalsplattformen, er alle våre statsråder og departementer med på å bygge opp under dette viktige arbeidet. Jeg vil trekke fram at Vår visjon 2030 så sterkt fokuserer på Nordens samlede ansvar for klima- og miljøomstillingen vi står overfor. Forpliktende avtaler, støtte og erfaringsutveksling, pilotprosjekter på tvers av landene, finansieringsordning og virkemiddelapparatet er alt med på å støtte opp under en felles, koordinert nordisk innsats for klimaet og framtidens generasjoner.

Verden har vært preget av kriser i mesteparten av tiden siden 2019. Pandemien har truffet det nordiske samarbeidet hardt, og begrensningene vi har levd med, har vært en utfordring for vårt sterke fellesskap. Vi er kommet lenger fra hverandre, med restriksjoner og stengte grenser. På mange måter har utsiktene til å nå målsettingen om et bærekraftig og integrert Norden utfordret oss, men nettopp derfor er det så viktig at statsråden fastholder Vår visjon 2030. Skal hele Norge lykkes med vår omstilling, vår utvikling og vår framtidige velferd, er vi helt avhengig av gode naboer, få barrierer og trygghet for våre felles områder. Prosjektet Critical Nordic Flows og prosjekter om grønn skipsfart og vår felles forsynings sikkerhet for mat og medisiner viser det klart.

De siste ukers krigføring i Europa ryster verdenssamfunnet. Her i Norden er det nok også en vekker for mange. Når Finland og Sverige har seriøse drøftinger om å søke NATO-medlemskap, ser vi at krigen i Ukraina og konsekvensene av den kan stå igjen som et historisk veiskille i premissene for et nordisk samarbeid.

Jeg må få takke mine medrepresentanter, på tvers av partier, og medlemmer fra både nåværende og foregående regjeringer for at det politiske Norge er så tydelig på at det nordiske samarbeidet er viktig. Vi ser det der jeg er medlem, i utvalget for vekst og utvikling og i grensehindergruppen. Der snakker vi om økt mobilitet mellom landene og viktigheten av digital integrasjon – altså å kunne ha elektronisk identifisering i et annet lands tjenester. Vi snakker om digitale førerkort, felles fokusering på energiområdet – hvordan kan vi samarbeide mer og minske avhengigheten av olje og gass fra Russland? Vi snakker om fellesskap og felles bankapplikasjoner, slik at vi forenkler betalingene mellom folk, som Vipps, som vi har i Norge. Og vi snakker om hvordan vi kan styrke vår felles beredskap, og hvordan vi kan samarbeide mer rundt bærekraftig utvikling. I den nordiske modellen vektlegges nemlig alle aspekter av bærekraftig utvikling. Uten sosial bærekraft og rettferdighet kan vi ikke oppnå økologisk bærekraft. Vi snakker selvfølgelig også om økt samarbeid om infrastruktur. STRING deltok på vårt forrige møte i Malmö og poengterte viktigheten av nettopp det. Et nordisk ministerråd for infrastruktur og digitalisering ville kunne understøtte det viktige arbeidet.

Sammen skal vi alle bidra til at Norden når målene i Vår visjon 2030. Det er et arbeid jeg ser fram til å støtte statsråden i, gjennom min deltakelse i utvalget for vekst og utvikling, og i grensehindergruppen.

Presidenten: Da tar vi en pause i sakene nr. 7 og 8, og det ringes til votering.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går da til votering i sakene nr. 1–5 samt sak nr. 12 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 7. april 2022

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om uavhengig behandling av søknader om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap (Innst. 233 S (2021–2022), jf. Dokument 8:90 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Bjørnar Moxnes satt fram et forslag på vegne av Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap nedsette et uavhengig utvalg som skal utrede og komme med forslag til opprettelse av en uavhengig klageinstans i saker om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og presidentskapets innstilling.

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:90 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om uavhengig behandling av søknader om innsyn i dokumenter fra Stortingets administrasjon og presidentskap – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentskapets innstilling og forslaget fra Rødt ble innstillingen bifalt med 95 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.04)

Votering i sak nr. 2, debattert 7. april 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om brev fra Nobelinstituttet, datert 8. september 2021, om Svar på anmodning fra Stortingets presidentskap om informasjon vedrørende driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt, og Redegjørelse for driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt (Innst. 204 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Carl I. Hagen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget avviser å gi direkte økonomisk støtte til Nobelinstituttet for å sikre Nobelkomiteens uavhengighet av de politiske myndigheter og henviser til de gode muligheter hos sponsorer som private stiftelser og bedrifter for faste sponsoravtaler.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 91 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.39)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Brev fra Nobelinstituttet, datert 8. september 2021, om Svar på anmodning fra Stortingets presidentskap om informasjon vedrørende driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt, og Redegjørelse for driftssituasjonen for Det Norske Nobelinstitutt – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3, debattert 7. april 2022

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mímir Kristjánsson om å overlevere rapporten «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 til Stortinget, slik at Stortinget kan vurdere hva som skal gjøres for å sikre at Nav-skandalens ofre får nødvendig informasjon til å vurdere krav om oppreisningerstatning og full informasjon om hvordan Nav-skandalen kunne skje (Innst. 205 S (2021–2022), jf. Dokument 8:32 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Carl I. Hagen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge for Stortinget den interdepartementale utredningen «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 med vedlegg.»

Det votes over alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:32 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Mímir Kristjánsson om å overlevere rapporten «Eksport av velferdsytelser» fra 2014 til Stortinget, slik at Stortinget kan vurdere hva som skal gjøres for å sikre at Nav-skandalens ofre får nødvendig informasjon til å vurdere krav om oppreisningerstatning og full informasjon om hvordan Nav-skandalen kunne skje – vedtas ikke.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble innstillingen bifalt med 76 mot 28 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.15)

Votering i sak nr. 4, debattert 7. april 2022

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Seher Aydar, Marian Hussein og Grete Wold om foreldelsesfrist for tilbakekallelse av statsborgerskap (Innst. 228 S (2021–2022), jf. Dokument 8:75 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Grete Wold satt fram fire forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Det votes over forslag nr. 4. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen henlegge saker om tilbakekall, og vri ressursbruken til andre asyl- og oppholdssaker.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 84 mot 20 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.52)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–3, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en foreldelsesfrist som etter en gitt tid avskjærer anledningen til å tilbakekalle et statsborgerskap etter statsborgerloven § 26 annet ledd, med unntak for de som misbruker et norsk statsborgerskap som de har fått på feil premisser, eller aktivt benytter ulike identiteter til å begå alvorlig kriminalitet.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede innføringen av en frist for hvor lang tid det kan gå fra det er sendt forhandsvarsel om tilbakekall av statsborgerskap, til vedtak er fattet av utlendingsmyndighetene i første instans.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag om å innføre krav om dobbelt statsborgerskap for å tilbakekalle statsborgerskap.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 83 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.16)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:75 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Seher Aydar, Marian Hussein og Grete Wold om foreldelsesfrist for tilbakekallelse av statsborgerskap – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble bifalt med 88 mot 16 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.51)

Votering i sak nr. 5, debattert 7. april 2022

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Mahmoud Farahmand og Anne Kristine Linnestad om hjemmel til å rutinemessig gjennomføre visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistreringen (Innst. 230 S (2021–2022), jf. Dokument 8:82 S (2021–2022))

Presidenten: Under debatten har Mari Holm Lønseth satt fram et forslag på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag om endringer i utlendingsloven som gir hjemmel for visitasjon og undersøkelse av mobiltelefoner og andre elektroniske lagringsenheter i forbindelse med asylregistreringen.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:82 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Mahmoud Farahmand og Anne Kristine Linnestad om hjemmel til å rutinemessig gjennomføre visitasjon og undersøkelse av asylsøkere i forbindelse med asylregistreringen – vedtas ikke.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 68 mot 36 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.40)

Sak nr. 12 [14:07:51]

Referat

1. (370) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Tobias Drevland Lund og Seher Aydar om å inkludere krisesentre i Husbankens tilskuddsordninger (Dokument 8:179 S (2021–2022))

Enst.: Behandles etter forretningsordenen § 39 annet ledd bokstav e (avvises).

2. (371) Representantforslag fra stortingsrepresentantene André N. Skjelstad og Sveinung Rotevatn om å sikre tilgang til helsepersonell i primæromsorgen i hele Norge gjennom å sikre fortsatt adgang til å ta i bruk bemanningsbyrå (Dokument 8:175 S (2021–2022))

3. (372) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Kari Elisabeth Kaski, Marian Hussein, Grete Wold og Kathy Lie om å rette opp i regelverket for uføre og stenge uførefella (Dokument 8:189 S (2021–2022))

Enst.: Nr. 2 og 3 sendes arbeids- og sosialkomiteen.

4. (373) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Lan Marie Nguyen Berg og Rasmus Hansson om å øke tempo og forpliktelser i norsk klimapolitikk (Dokument 8:184 S (2021–2022))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

5. (374) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Marie Sneve Martinussen om gjennomgang og avvikling av innsatsstyrt finansiering i spesialisthelsetjenesten (Dokument 8:180 S (2021–2022))

6. (375) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Marie Sneve Martinussen, Geir Jørgensen og Hege Bae Nyholt om å sikre forutsigbar rett til tannhelsebehandling for tortur- og overgrepsofsatte og personer med odontofobi (TOO-pasientene) (Dokument 8:185 S (2021–2022))

7. (376) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om å respektere lokaldemokratiet og stanse statlig regulering av OUS (Dokument 8:188 S (2021–2022))

Enst.: Nr. 5–7 sendes helse- og omsorgskomiteen.

8. (377) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om tiltak for å ta vare på matjorda (Dokument 8:183 S (2021–2022))

Enst.: Sendes næringskomiteen.

9. (378) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Ingrid Fiskaa, Andreas Sjalg Unneland og Grete Wold om en punktlig og pålitelig jernbane (Dokument 8:181 S (2021–2022))

10. (379) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Ingrid Fiskaa, Grete Wold, Andreas Sjalg Unneland og Freddy André Øvstegård om å evaluere jernbanereformen (Dokument 8:182 S (2021–2022))

11. (380) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Helge André Njåstad, Frank Edvard Sve, Morten Stordalen og Silje Hjemdal om å

bygge hele E39 Ringvei øst i Bergen (Dokument 8:186 S (2021–2022))

Enst.: Nr. 9–11 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

12. (381) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Grete Wold, Mona Fagerås og Freddy André Øvstegård om økt kvalitet i SFO (Dokument 8:187 S (2021–2022))

Enst.: Sendes utdannings- og forskningskomiteen.

Man fortsatte behandlingen av

sakene nr. 7 og 8 [14:08:31]

Debatt om utviklingsministerens redegjørelse om nordisk samarbeid (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 31. mars 2022)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2021 (Innst. 227 S (2021–2022), jf. Dokument 17 (2021–2022))

Presidenten: Stortinget går tilbake til debatten i sakene nr. 7 og 8. Neste taler er Lene Westgaard-Halle.

Lene Westgaard-Halle (H) [14:09:07]: Frihet – kjenn litt etter når du hører ordet frihet. Hva tenker du da? Tenker du på friheten til å kunne si og mene hva du vil? Tenker du på friheten til å reise hvor du vil – den har vi jo kjent litt på de siste par årene – eller på å gifte deg med hvem du vil? Eller tenker du bare på frihetsfølelsen du får når du går en deilig tur i fjellet? Hva tror dere i salen her at en ukrainer tenker når hun hører ordet frihet?

Mange av oss i Norden tar friheten litt for gitt. Det er veldig mange år siden krigen. Vi bor i et fritt, demokratisk land med enorme mengder olje og enorme mengder fisk. Vi er mer likestilte enn de fleste andre land, vi kan si og gjøre stort sett det vi vil. Vi har, selv om prisene stiger litt akkurat nå, bedre råd enn i de fleste andre land. Vi er fri.

Å være avhengige av russisk gass begrenser en rekke lands frihet, og her kan Norden spille en svært viktig rolle. Den nye virkeligheten i geopolitikken og energimarkedet gjør at vi dramatisk må akselerere omstillingen til ren energi. Vi må øke Europas energiuavhengighet fra de upålitelige leverandørene og volatile fossile brensler.

Det nordiske energisamarbeidet er unikt i verden og har en lang historie. Utenlandskabler er ikke noe nytt påfunn. Det har gjort energiforsyningen i Norden stabil i nesten 100 år. Det første skrittet mot et samarbeid ble tatt da en sjøkabel ble lagt ut mellom Danmark og Sverige allerede i 1915.

I dag er det nordiske energisamarbeidet det mest integrerte regionale samarbeidet i verden og nevnes ofte som et forbilde internasjonalt. De fem nordiske landene er sammen i stand til å konkurrere på verdensmarkedet, spesielt innenfor nettopp klima- og energiområdene.

Takket være de nordiske landene og det at de har en bred palett av ulike energikilder, kompletterer vi hverandre, og vi kan via det nære samarbeidet dra nytte av hverandres styrker. Hva karbonintensiteten angår, ligger den nordiske elektrisitetsmiksen 25 år foran resten av verden. Nordiske CO₂-utslipp per produserte elektrisitetshenhet var en femtedel av det det globale gjennomsnittet var for noen år siden.

Styrken, sikkerheten og stabiliteten som ligger i et felles nordisk kraftmarked, har også gjort at vi kan hjelpe land i øst, som f.eks. de baltiske statene. Litauen var tidligere helt avhengig av Russland for det aller meste av sin energi. De slet, ifølge presidenten i Litauen, med utpressing fra Russland. Nå er de koblet sammen med Norden gjennom BaltLit-kabelen, som sikkert alle har hørt om, som har økt forsyningssikkerheten til Litauen og bidratt til å gjøre dem helt uavhengig av nettopp Russland. Presidenten oppsummerte dette med tre ord denne uken: Vi er fri.

En av Polens energispecialister beskriver Polens jobb for å gjøre seg uavhengig av russisk energi på følgende måte: Dette handler egentlig ikke om energi, det handler om transformasjonen fra ett politisk system til et annet. Det handler om politisk stabilitet, og det handler om demokrati.

Europa ønsker å redusere sin avhengighet av russisk gass etter invasjonen av Ukraina – det er jo åpenbart. For et par uker siden la EU-kommisjonen fram planen som skal kutte import av russisk gass med hele to tredjedeler i løpet av dette året. Blant tiltakene som EU vil satse på, er mer flytende naturgass i verdensmarkedet. I tillegg vil EU-landene øke innsatsen for energieffektivisering, slik at gassforbruket til oppvarming av bygninger går ned. EU ønsker massiv utbygging av fornybar energi som sol og vindkraft og satsing på produksjon og import av hydrogen. Her har vi i Norden veldig store komparative fortrinn. I tillegg ønsker de å satse på biogass og økt elektrifisering av samfunnet.

Men energipolitikken i Norden handler om mye mer enn tilgang på billig, ren kraft, den handler som å sikre Europas innbyggere frihet.

Truls Vasvik (A) [14:14:03]: Det nordiske samarbeidet er sterkt, og det har vært sterkt i flere tiår. Det nordiske samarbeidet er så sterkt og våre land så integrert at man ikke nødvendigvis tenker på at vi er i forskjellige land når vi besøker hverandre. Det gjelder selvfølgelig særlig i grenseområdene våre, der folk både

jobber og lever livet sitt på tvers av en langt på vei ikke-eksisterende grense. Det å kunne bevege seg fritt over grensene våre har blitt sett på som en selvfølgelighet.

Denne selvfølgeligheten fikk seg en knekk under koronapandemien. Grensene ble stengt, og det fikk konsekvenser for oss alle, særlig for dem som bor langs grensene våre. En kan vel til en viss grad si at det nordiske samarbeidet knaket litt i sammenføyingene. Hvert land ble opptatt av å beskytte sine egne innbyggeres liv og helse, og de ulike land valgte forskjellige strategier for hvordan pandemien skulle slås tilbake.

De ulike landene har evaluert sine egne tiltak, og jeg tror ikke jeg skal bruke tid her på å snakke om hvem som hadde mest eller minst rett. Realiteten er at den situasjonen vi har stått i, viser med all tydelighet hvor avhengige vi er av hverandre, og at vi nå må gjenoppbygge og styrke den tilliten som vi har hatt i Norden helt siden annen verdenskrig.

Som medlemmer av velferdsutvalget i Nordisk råd behandler vi saker som er midt i kjernen av den nordiske velferdsmodellen. Det er den modellen som resten av verden ser til når forbedringer skal gjøres. Det er den modellen som sikrer at samfunnet stiller opp for alle når det trengs, og det skal vi være stolte av. Men vi skal også bruke samarbeidet klokt framover, for hver for seg er de nordiske landene ganske små. Sammen er vi en betydelig større kraft. Så når vi er enige om at vi skal sette antibiotikaresistens høyt på agendaen, betyr det noe. Det betyr noe for oss som bor i Norden, og det betyr noe for resten av verden, fordi pandemien har vist oss at sykdom ikke stopper ved landegrensen, og antibiotikaresistens er uten tvil en av vår tids aller største utfordringer.

Basert på vårt samarbeid og vår felles tyngde er jeg glad for at den sosialdemokratiske gruppen i Nordisk råd den siste tiden har fått gjennomslag for viktige saker for vår felles velferd. Vi har løftet utfordringene med grensehandel av kosmetiske inngrep, der vi må sørge for at regelverket i landene våre blir koordinert.

Vi har foreslått at vi sammen med våre nordiske venner skal se på forskning og bekjempelse av såkalt «long covid». Særlig når det kommer til medisinsk forskning og utvikling, er det vesentlig at vi står sammen. Det ble også bekreftet av rektor ved Karolinska Institutet i Stockholm, nordmannen Ole Petter Ottersen – fiffig nok en nordmann, i det nordiske samarbeidet – da helse- og omsorgskomiteen besøkte Karolinska Institutet på vår komitéreise.

Pandemien har vist oss noen sårbarheter i vårt eget land og i våre naboland. Dette har særlig gjort seg gjeldende for beredskapsmaterieell. Alle de nordiske landene, med et visst unntak i Finland, har vært avhengige av et overopphet verdensmarked når det kommer til smittevernustyr og annet medisinsk utstyr. Det må vi lære

av, og vi må vurdere om vi sammen skal videreutvikle vårt samarbeid, slik at vi står bedre rustet når neste pandemi rammer.

Vold i nære relasjoner og partnerdrap er dessverre en stor utfordring i alle nordiske land. I siste møte, i Malmö, ble dette løftet som et tema, og jeg er glad for at velferdsutvalget ble enige om at vi skal fortsette å jobbe med dette. Altfor mange, særlig kvinner, lever i frykt og usikkerhet. Også her kan vår felles innsats forhåpentligvis gi helt nødvendige resultater.

Nordisk råd har eksistert i 70 år. Samarbeidet har tjent oss vel, og folket vårt ønsker mer samarbeid på tvers av landene våre. Sammen skal vi vise vei. Vi skal vise vei innenfor helse, klima, kultur og likestilling. Sammen skal vi vise at den nordiske velferds- og samfunnsmodellen fortsatt skal være noe resten av verden ser til.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Greni (Sp) [14:17:59]: I år er det 70 år siden Nordisk råd ble opprettet, og det nordiske samarbeidet har preget utviklingen i de nordiske landene i alle de årene. Innbyggerne har kunnet reise passfritt mellom de nordiske landene, mange regioner har felles arbeidsmarked på tvers av landegrenser, og ofte er det kulturaktiviteter og fritidstilbud på tvers av grensene.

I mitt område spiller ungene fra Sverige fotball på Brekken, fordi det er det nærmeste stedet de har kamerater. Dette har fungert godt, helt til pandemien rammet oss. Det at de forskjellige nordiske landene valgte ulike smittevernstrategier, der særlig Sverige skilte seg ut, gjorde det nødvendig å stenge mange grenser, f.eks. mellom Norge og Sverige, i lengre perioder for å hindre importsmitte. Det hadde store konsekvenser for mange innbyggere, særlig i grenseregionene. Verst gikk det ut over dem som ikke kom seg på jobb, skole eller kunne besøke nær familie, men det hadde selvfølgelig også konsekvenser for handelsbedriftene i grenseområdene.

Stengingen var helt nødvendig, men skapte sterke reaksjoner, særlig fra politikere i Sverige. Dialogen og gjensidig informasjon kunne ha vært bedre. Det må vi ta selvkritikk på. Men jeg er overrasket over den sterke reaksjonen og over tilbakemeldingen på at dette svekker tilliten mellom de nordiske landene. Nå er heldigvis grensene åpne igjen, og vi må alle bidra til at tilliten mellom landene gjenopprettes så snart som mulig.

I 2019 vedtok Nordisk råd en visjon om å bli verdens mest bærekraftige og integrerte region. Selv om det jobbes kontinuerlig med å avdekke og løse grensehindre, har vi mye å ta fatt i. Det er mange ulike problemer å ta tak i, f.eks. geoblokking, ambulanser fra Norge som ikke kan bistå på svensk side fordi de ikke kan ha med medisin, betalingsløsninger som ikke fungerer, entre-

prenører som må betale store beløp for å få med maskiner over grensen, ulike pantesystemer, skattesystemer, trygdesystemer og ikke minst utdanninger som ikke blir automatisk godkjent mellom de ulike landene. Mange grensehindre er løst, men det dukker opp nye hele tiden. Vi må kanskje bli flinkere når vi vedtar nye regler rundt omkring i de ulike parlamentene, vi må tenke på konsekvensene for det nordiske.

Men det er også mye godt vi har fått til. Det er mange eksempler på grenseløst samarbeid, f.eks. den felles politistasjonen på Magnor, Green Flyway, grønn luftfart-prosjekt i Midt-Norge, og spesialisthelsetjeneste på tvers av grensene, f.eks. i Røros-regionen.

Per Olav Tyldum (Sp) [14:21:16]: Takk til samarbeidsministeren for redegjørelsen til Stortinget om samarbeidet i Nordisk råd.

Jeg ønsker i likhet med representanten Greni å kommentere litt om pandemien og de praktiske erfaringene og utfordringene som er på tvers av grensene.

Pandemien har vært krevende for alle de nordiske landene. Spesielt har norske grep og restriksjoner skapt reaksjoner fra svensk side. Jeg deler samarbeidsministerens betraktninger om at vi må ta reaksjonene på alvor. Det nordiske samarbeidet har klart seg godt gjennom pandemien til tross for midlertidige begrensninger og ulike nasjonale tilnærminger.

La meg ta en avstikker til hjemlige trakter og til det vi spøkefullt kaller for Øst-Trøndelag. Røyrvik og Lierne kommuner har i lag med Frostviken og Hotagen i Sverige opplevd uforståelige grensehinder under pandemien. Dette er en felles bo- og arbeidsregion med våre to svenske naboerområder og grensedelene av Strömsund og Krokom kommuner. De som bor der, har nok sjelden tenkt at grensen krysses i hverdagen.

Næringslivet, med pendlere og oppdrag over grensen, har møtt på krevende restriksjoner. Kommunalt ansatte med kritiske samfunnsfunksjoner bosatt på den andre siden av grensen kom seg ikke på jobb. Frivilligheten og organisasjoner med medlemmer bosatt på begge sider av grensen fikk ikke krysse over. Familie, slekt og venner som i hverdagen lever sammen grenseløst, ble skilt fra hverandre. Ja, til og med presten fikk vansker med å krysse grensen i sitt virke.

En pandemi med absolutt grensehinder bryter opp et sammensmeltet lokalsamfunn som er tettere og sterkere vedt sammen over grensen enn med nærmeste tettsted eller by på hver sin side av grensen. Kommunerne i Øst-Trøndelag og Jämtland har etablert et pilotprosjekt om grensefri passering for fastboende under en pandemi. Tiltaket er startet opp, finansiert og drevet fram av de lokalt folkevalgte og deres kommuner. Målet er å opprettholde lokalsamfunn med kultur og arbeids-

liv over grensen og utvikle et trygt og naturlig grenseområde.

Et lite norsk-svensk samfunn, fattig på innbyggere, men rikt på natur, lever grenseløst med sine erfaringer av en pandemi. Jeg håper at nasjonale myndigheter vil støtte slike samfunn, og jeg inviterer med det gjerne statsråden på besøk ved anledning.

Bengt Fasteraune (Sp) [14:24:31]: For at det nordiske samarbeidet skal være relevant, og ikke minst i relasjon til et stadig mer omfattende samarbeid på europeisk nivå, er det avgjørende at det reflekterer de nordiske landenes prioriteringer og de aktuelle utfordringene de står overfor. Samarbeidet må være relevant, målrettet og effektivt, og ikke minst må det prioriteres av alle.

Et av det danske presidentskapets fire prioriterte områder var nordisk forsvars- og beredskapssamarbeid – og ingen ante vel egentlig hvor aktuelt akkurat det temaet kom til å bli. Sikkerhetssituasjonen i Europa tilsier et stadig tettere forsvars- og beredskapssamarbeid mellom de nordiske landene der det er naturlig, gitt landenes ulike tilknytningsformer både til EU og til NATO. NATO-medlemskapet er øverst på agendaen i våre to nordiske samarbeidsland, og det vil bli tatt beslutninger i disse landene som vil være historiske, uansett hva de velger. Det viktige er likevel at det nordiske samarbeidet står der, og det vil være aktuelt uansett hvilken beslutning man tar. Det tror jeg også det er viktig å poengtere.

De nordiske regjeringene er enige om at man skal ha som mål å styrke samarbeidet innen generell krisoberedskap, og det er det som blir det neste temaet, er jeg overbevist om, i alle disse landene. Når denne situasjonen på et eller annet vis kommer inn i en annen fase, vil man snakke om generell krisoberedskap. Det vil være et kvantesprang i forhold til det vi har opplevd siden krigen. Her vil det komme veldig mange aktuelle problemstillinger på bordet, og de vil komme ganske raskt. Svaret må selvfølgelig ligge hos fagministre og fagmyndigheter, som det ble sagt, men samarbeidsministeren må som statsråd ha et overordnet ansvar for koordineringen av arbeidet i Nordisk ministerråd. Det er et svært viktig arbeid vi står overfor. Det er interessante forslag som regjeringen vil vurdere, slik jeg oppfatter det, bl.a. muligheten for en enda bedre og mer systematisk kommunikasjon mellom landene når en krisesituasjon oppstår. Et eget nettverk for slik kommunikasjon, som også kan innebære mer formaliserte rutiner, vil bli diskutert. Hvilke løsninger man blir enig om, gjenstår å se, men det er svært viktig at dette arbeidet får den høyeste prioritet.

Jorodd Asphjell (A) [14:27:44]: Det er ikke noen tvil, dette er en av de debattene jeg har vært med på knyttet til Nordisk råd som det har vært mest engasje-

ment rundt. Det har vært gode innlegg, selvsagt sett i lys av den alvorlige situasjonen vi i Europa er i, og hvor viktig det nordiske samarbeidet er for både fred, utvikling og demokrati.

Derfor er jeg glad for at regjeringen setter det nordiske samarbeidet så høyt på dagsordenen – bl.a. gjennom denne debatten nå – ikke minst med det ministerprogrammet som er nå for 2022, og som peker mot målene i visjon 2030 om et grønt og bærekraftig Norden som er konkurransedyktig og ikke minst sosialt.

I 2023 skal Norge ta stafettpinnen videre fra Finland med å ha ansvaret for Nordisk råd. Arbeidet med å lage et program er allerede startet. Men fra den alvorlige situasjonen som gjelder forsvar, beredskap, sikkerhet, energi osv.: Nordisk råd er også en veldig kulturpreget organisasjon med mange viktige saker. Den nordiske klinkbåt-tradisjonen, med klinkbygging som ble brukt til å bygge vikingskipene, ble i desember 2021 innskrevet på UNESCOs liste over verdens immaterielle kulturarv. Felles historie er også kulturarv.

St. Olav's Ways til Trondheim er en del av de europeiske kulturveiene, som finansieres av Europarådet. Den er helt unik blant de europeiske kulturveiene, for den går både til sjøs og til lands. Ingen andre kulturveier har denne muligheten. Pilgrimssamarbeidet er og blir en del av vårt nasjonale jubileum i 2030, Norge i 1 000 år. Jubileet har allerede startet rundt omkring i landet, og nasjonaljubileet må under 2022 offisielt etablere en nasjonal komité, der stortingspresidenten vil være en naturlig leder for det videre arbeidet, jf. måten dette ble organisert på under 1814-jubileet vårt.

Helt til slutt vil jeg understreke betydningen av Nordisk råds priser. Nordisk råds priser, som litteraturprisen, musikkprisen, filmprisen, miljøprisen og barne- og ungdomslitteraturprisen, viderefører en viktig kulturarv i Norden, og under vår hovedsesjon har vi også god tradisjon for å løfte fram de kulturbærerne som er nominert og som får prisene. Jeg håper at vi også i den tiden vi er i nå, greier å fortsette den gode tradisjonen med å støtte opp under det viktige kulturarbeidet som gjøres i hele Norden.

Nils T. Bjørke hadde her igjen teke over presidentplassen.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [14:30:49]: Takk til samarbeidsministeren for redegjørelsen, og også takk for det jeg opplever som et veldig stort engasjement for det nordiske samarbeidet. På helseområdet har det nordiske samarbeidet mange positive sider ved seg. Vi står nær hverandre i hvordan vi organiserer helsetjenestene våre, og vi deler mange av de samme utfordringene. Det at vi står så nær hverandre og har organisert oss så likt, gjør oss nok også i stand til å kunne bidra

godt når vi skal ta imot ukrainske flyktninger til Norden.

Så er vi alle glad for at det er et nært og tett samarbeid mellom oss, for Sverige sikret Norge tilgang på vaksiner gjennom EU da vi trengte det som mest under pandemien. Statsministrenes visjon om at Norden skal bli verdens mest bærekraftige og integrerte region, må gjelde på alle områder, også på helseområdet. Vi har mye vi kan gjøre bedre i årene fremover, for pandemien viste oss at vi har store utfordringer når grensene er stengt. Vi merket det veldig godt på tilgangen til helsepersonell. Vi trenger å ha muligheten til at helsepersonell kan ha Norden som et felles arbeidsområde. Da har vi også noen krevende oppgaver å gjøre for å sikre at det er noe mer lik praksis for hvordan vi autoriserer helsepersonell, slik at vi har muligheten til å bruke den viktige ressursen fullt ut.

Så er det et stort fortrinn, og det er at vi har et felles språk, noe som gjør at man kan jobbe på tvers av grensene om man er helsepersonell utdannet i de andre landene. Det samme gjelder forskning. Vi har mye fremragende forskning hver for oss. Vi kan også få mye mer fremragende forskning sammen, kanskje særlig på sjeldne sykdommer og lidelser. Dette gjør at vi trenger hele befolkningsgrunnlaget i Norden for å kunne forske bedre.

Et annet område er kampen mot antibiotikaresistens. Det er veldig viktig at de nordiske landene fortsetter arbeidet som er startet på det området, og står sammen i kampen mot antibiotikaresistens, som er en stor trussel for veldig mange av oss dersom den kommer helt ut av kontroll.

Så har jeg også avslutningsvis lyst til å si at velferdsutvalget i Nordisk Råd også jobber med spørsmål knyttet til likestilling, til demokrati, menneskerettigheter og bekjempelse av kriminalitet. Min gode kollega Truls Vasvik fra Arbeiderpartiet var inne på det. Vi kan gjøre mer når det gjelder å bekjempe vold mot kvinner. Alle disse områdene jeg nevnte, er områder hvor våre land nærmest ligger i verdenstoppen. Men vi må ikke sove. Vi kan ikke hvile på laurbærene, vi må fortsette å jobbe med disse sakene sammen.

Himanshu Gulati (FrP) [14:34:02]: Ettersom både samarbeidsministeren og også kollegaer som representerer Foreningen Norden er her, vil jeg gjerne begynne med å takke for både den flotte og sterke filmvisningen vi hadde for noen uker tilbake og også markeringen på festningen på Nordens dag.

De nordiske landene er gjennom geografi og skjebne plassert i samme hjørne av verden – på mange måter et kaldt hjørne av verden, men også et veldig folkelig, varmt hjørne. Selv om vi har fellesskap og samarbeid med man-

ge land og områder, ikke minst i Europa, er det noe som binder Norden sammen til et eget fellesskap både kulturelt, språklig, økonomisk og ikke minst historisk.

Som flere har vært inne på, har det nok til tider vært krevende å se relevansen i det nordiske samarbeidet, men det har blitt mer tydelig nå enn noen gang tidligere hva gjelder både grenser, sikkerhet, energi, beredskap og – som taleren før meg var inne på – også å kunne spille på hverandre når man trenger kompetanse innenfor ulike arbeidsfelt, slik man har trengt innenfor helsevesenet under pandemien.

Jeg er glad for muligheten til igjen å være en del av Nordisk råd-delegasjonen etter å ha representert Norge i Ungdommens nordiske råd for mange år siden.

Mitt ønske i denne debatten er å si at det også er viktig at vi holder sterkt fokus på å redusere de hindringer som gjelder for vanlige folk når det gjelder utdanning, arbeidsmuligheter osv., og at man reduserer reelle hindringer og barrierer slik at nordiske borgere kan jobbe, reise og studere på tvers av våre landegrenser uten at det er de samme hindringene man tradisjonelt finner på tvers av landegrensene. Der er det fortsatt mye å ta tak i, enten det gjelder skattemessige barrierer eller andre barrierer. Jeg håper vi klarer å fokusere på de løsningene for vanlige folk, ikke bare det man er opptatt av når det gjelder politisk samarbeid.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:36:42]: Jeg skal avslutningsvis bare få knytte noen kommentarer til et par av innleggene som har kommet når det gjelder grensestenging og grensehindre.

Jeg tror alle, både alle partiene i Stortinget og alle som på ulike måter ble berørt av grensestenginger som følge av pandemien, opplevde det som veldig krevende. Det var ikke noe noen hadde noe ønske om å gjøre, men det var først og fremst en konsekvens av særlig to ting. Det ene var at de nordiske landene faktisk valgte ulike strategier for sin pandemihåndtering. Det andre var at smittetallene i de nordiske landene også var veldig ulike. Sverige skilte seg ut med en annen strategi enn de andre nordiske landene og hadde også en annen smittesituasjon.

Jeg skal ikke nå si hva som var riktig og gal strategi. Mitt poeng er bare at det Stortinget også var veldig opptatt av, nemlig å begrense importsmitten, nødvendigvis måtte få noen konsekvenser. Dette var dessverre noe som slo til over store deler av Europa og verden – ulike former for grensehindre vi gjerne skulle vært foruten – og jeg har ingen problemer med å forstå de utfordringene det medførte i grenseområdene, som også gjorde at regjeringa gjorde sitt for å forsøke å kompensere så godt som mulig for f.eks. bortfall av arbeidsinntekt.

Dette var også noe som ble en tematikk i flere av de bilaterale relasjonene i Norden, også fordi Sverige og Fin-

land hadde tilsvarende grensehindre seg imellom, og jeg kan fortelle at dette også var en viktig del av det jeg vil si var veldig gode diskusjoner mellom de nordiske utenriksministrene. Vi hadde videomøter minst en gang i uka da pandemien sto på som verst, hvor vi også forsøkte å løse små og store spørsmål knyttet til dette.

Mitt poeng var absolutt ikke å forlenge debatten, men jeg tror det er greit å huske historien, nå som pandemien er litt på avstand, om hvorfor det var nødvendig å gjennomføre de tiltakene som både vi og andre land gjennomførte, og at det altså var en konsekvens av valg av ulik strategi for håndtering av pandemien, ulik smittesituasjon i de nordiske landene, og også det som Stortinget etter min oppfatning helt riktig var opptatt av, nemlig hva vi kunne gjøre for å begrense importsmitten og dermed unngå at vi ble mer sårbare enn nødvendig.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet, og debatten i sakene nr. 7 og 8 er avslutta.

Sak nr. 9 [14:39:12]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Margret Hagerup, Jan Tore Sanner, Kari-Anne Jønnes, Himanshu Gulati, Abid Raja og Kjell Ingolf Ropstad om å oppheve frysvedtaket for behandling av søknader om godkjenning som friskole med særskilt profil eller videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogrammer (Innst. 226 S (2021–2022), jf. Dokument 8:93 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Freddy André Øvstegård (SV) [14:40:04] (ordfører for saken): Først en takk til komiteen for samarbeidet om denne saken. Forslaget er framsatt fra representanter fra samtlige borgerlige partier og tar til orde for å oppheve vedtaket om å stille søknader om nye privatskoler av typen profilskoler og yrkesfaglige privatskoler i bero da regjeringen har varslet at den skal foreslå å fjerne godkjenningsgrunnlaget for slike skoler.

Komiteen avholdt åpen høring om representantforslaget torsdag 3. mars i år.

SV er opptatt av en sterk offentlig fellesskole der rørleggerdatteren møter og lærer sammen med advokatsøn-

nen, der barn og unge med forskjellige erfaringer i skolesekken lærer sammen. Det er avgjørende for å bygge et samfunn med sterke fellesskap og små forskjeller, der ulike mennesker skal ha like gode muligheter. For hva er egentlig alternativet? Jo, det er en skole der barn og unge deles opp ut fra klassebakgrunn, ut fra økonomi, ut fra kultur, religion eller noe annet, og det skaper et samfunn med større ulikhet og lengre avstander mellom folk.

Derfor er det viktig å snu den utviklingen vi har sett gjennom mange år, hvor det har blitt opprettet stadig flere nye privatskoleplasser, også i konkurranse med fellesskolen, mot kommunenes ønsker. Vi har sett en rekke eksempler på at det opprettes private skoler mot kommuners eller fylkers ønsker, som gjør at offentlige skoler ikke kan utvikles videre og attpåtil må legges ned, fordi elevgrunnlaget blir for lite. Derfor er det nødvendig å stramme inn. Private skoler skal være et supplement til den offentlige fellesskolen. Det kan være veldig positivt, for mangfold, det at det finnes alternativer, det at det finnes skoler som i noen tilfeller kan tilby noe som det offentlige ikke kan, er bra, men det er ikke den diskusjonen vi har i dag. Det er ikke der saken står, etter årevis med frislipp fra høyresiden.

Så er det viktig å si at det selvfølgelig også er et stort behov for å utvikle fellesskolen videre. Opplæringen må bli mer praktisk og mer variert, og vi trenger flere kvalifiserte lærere med tid til å se og hjelpe hver enkelt elev.

I dag opplever mange kommuner at privatskolefrislippet står i veien for nettopp å utvikle fellesskolen videre. Derfor er det rimelig å stramme inn loven, og da er det også, etter SVs syn, fornuftig å sette søknader i bero fram til ny lov er vedtatt.

Øystein Mathisen (A) [14:43:19]: Lik mulighet til kunnskap og utdanning er noe av det viktigste vi har i samfunnet og i Norge. Det holder forskjellene nede, det gjør det mulig for alle å ta den utdanningen de ønsker, og det gir oss den kompetansen vi trenger som samfunn. Prinsippet om lik tilgang på kunnskap har alltid stått sterkt i Norge, og når vi i Arbeiderpartiet forsvaret dette, handler det om hvilket samfunn vi ønsker oss. Arbeiderpartiet mener at fellesskolen, der alle barn møtes uavhengig av bakgrunn og økonomi, er den beste måten å beskytte dette prinsippet på.

En utvikling der mange nye privatskoler opprettes på kort tid, utfordrer fellesskolen. De siste ti årene har det kommet nesten hundre nye privatskoler. Høyregjeringen økte andelen privatskoler med nesten 30 pst. I samme periode har det blitt flyttet midler fra fellesskolen til privatskoler som utgjør 2,7 mrd. kr. Midler og ressurser har blitt flyttet fra det offentlige til det private og redusert mulighetene til utvikling og til å skape nye tilbud. Mange ganger har dette også skjedd mot lokal støt-

te. Dette er en utvikling som har skjedd raskt, og om den fortsetter, er jeg bekymret for hvordan samfunnet vil utvikle seg.

Norge er ikke alene i verden om å tilby gratis utdanning, men i mange land har dette prinsippet blitt forlatt. Resultatet av dette er at unges mulighet til utdanning ofte avhenger av om foreldrene tok utdanning. Muligheter går i arv, og økonomiske forskjeller setter seg i et samfunn. Vi trenger ikke se lenger enn til nabolandet vårt Storbritannia for å se forskjellene i et klassesdelt utdanningssamfunn. Hvor mange færre sønner av en sykepleier eller døtre av en håndverker ville kunne tatt høyere utdanning hvis vi hadde utviklet oss i den retningen og det hadde fått lov til å sette seg i Norge også?

Vi liker å tenke at gratisprinsippet står så sterkt i Norge at det aldri kan utfordres, men jeg mener at de siste årene med høyregjeringen har vist det motsatte. Fellesskolen har blitt utfordret. Høyre virker lite bekymret over en økt andel skolepenger, stadig flere privatskoler og stadig mindre mangfold i klasserommene. Dette påvirker også samfunnet. Lik mulighet til kunnskap og utdanning er noe av det viktigste vi har i Norge, derfor må det forsvares. Vi mener at frysvedtaket må bestå til en ny lov er vedtatt og til en ny retning er satt.

Margret Hagerup (H) [14:46:07]: Dette handler ikke om man er for eller imot friskoler. I dag behandler vi en viktig sak som gjelder elever som hadde tenkt å søke et litt annet tilbud. Det gjelder behandlingen av åtte søknader.

Det handler om ideologi i det store, men i det små handler det om skoler som har forholdt seg til gjeldende regelverk, og om elevers drømmer og muligheter, skoler som har vært i dialog med næringsliv, kommuner og fylkeskommuner med mål om å lage et tilbud som både trengs og er etterspurt lokalt.

Vi har respekt for at regjeringen har et annet syn på friskoler enn det vi har, men det er vanskelig å forstå at de nå rammer aktører som har forholdt seg til gjeldende lovverk.

Begrunnelsen er at det politiske flertallet i Stortinget er endret. Mens forrige regjering mente at friskoler er et viktig alternativ for dem som ønsker det, og at det skaper et større mangfold, ønsker regjeringen nå en ny retning. Det tar vi til etterretning.

Saken i dag handler om forutsigbarhet og respekt for noen få aktører som har bidratt til det viktige samfunnsoppdraget vårt ved å utdanne flere. Det er oppsiktsvekkende at regjeringen nå ikke vil behandle de søknadene til de åtte skolene som har søkt etter gjeldende regelverk. Det gir liten forutsigbarhet i saksbehandlingen, og det rammer dem som har forholdt seg til lover og regler.

Denne saken burde ikke handle om ideologi. Det burde handle om sunn fornuft og at en forholder seg til gjeldende regler og lovverk. I proposisjonen til friskoleloven av 2015 står det:

«Departementet legger til grunn at hovedregelen skal være at dersom vilkårene anses oppfylt, skal godkjenning gis. Forvaltningsrettslige prinsipper om krav til saklighet og likebehandling sikrer at vedtakene ikke blir vilkårlige.»

Det er en utfordring hvis vi skal ha en rettstilstand hvor skjønnsmessige forvaltningsvedtak kan utsette behandling fram til myndighetene ønsker å behandle dem, kun på grunnlag av skiftende og ikke formelt stadfestete politiske holdninger.

Under høringen og på de første innleggene som har vært her i dag, er det påtakelig å høre hvordan regjeringspartiene og SV stiller spørsmål ved det ideologiske og prinsipielle rundt friskoler og ikke forholder seg til selve frysvedtaket. Denne saken handler om det. Det er frysvedtaket som er kjernen i denne saken. Dette frysvedtaket foregriper Stortingets behandling av en ikke ennå framlagt lovendring. Søknadene som er stilt i bero, er levert i henhold til retningslinjene fra Utdanningsdirektoratet. Skolene har lagt ned arbeid i planlegging og drift og samarbeider med vertskommunene for å finne gode løsninger gjennom lang tid.

Offentlig forvaltning bør kjennetegnes av forutsigbarhet og rettferdighet. I dag går regjeringspartiene i motsatt retning. Det rammer elever som hadde drømt om å få gå på en skole de trodde skulle komme.

Med det tar jeg opp det forslaget Høyre har sammen med Fremskrittspartiet og Venstre.

Presidenten: Representanten Margret Hagerup har teke opp det forslaget ho viste til.

Torleik Svelle (Sp) [14:49:12]: Vi har et mål om at vi skal gjøre den norske skolen bedre. Vi har også et mål om at den norske skolen skal være solid og for alle. Den norske skolen skal være tilgjengelig overalt hvor det bor folk og i den innerste bygd hvor det er lys i husene.

Vi er bekymret over at private profilskoler i stadig større grad presser den offentlige skolen og i verste fall utkonkurrerer gode, offentlige skoler slik at elever mister både valgfrihet og viktige utdanningstilbud. Vi har flere steder rundt omkring i Norge sett eksempler på at det opprettes private profilskoler som i direkte konkurranse til det offentlige tilbudet tar fra elever valgfrihet. Fordi noen elever velger å hoppe av den offentlige skolen, står de elevene som ønsket å gå videre på skolen i bygda der de bor, alene uten et tilbud. Det er en utvikling vi bekymrer oss for.

Vi mener dette er en utvikling som både Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti har heiet fram, og at det

har gått på bekostning av elevers valgfrihet rundt omkring i Norge. Derfor gjennomføres det nå en innstramning i dette regelverket som begrenser antallet private profilskoler. Behandlingen av disse søknadene stilles derfor i bero fram til regelverket er ferdig behandlet her i Stortinget.

Jeg har behov for å si at vi i Senterpartiet ønsker å ha en pragmatisk tilnærming til denne saken. Det er derfor viktig for oss å presisere at dette frysvedtaket ikke skal skjære alle skolene over én kam, men at det gjelder private profilskoler og noen yrkesfagskoler.

Vi ønsker at vi skal ha gode, solide offentlige skoler rundt omkring i hele landet. Det er jeg glad for at regjeringen vår skal være med og utvikle. Så er det viktig her at vi gir lokale folkevalgte i både kommuner og fylker en sterkere stemme og bedre innflytelse, nettopp fordi det er de som kjenner best forholdene der de bor.

Himanshu Gulati (FrP) [14:52:09]: Fellesskolen er fortsatt hovedregelen i Norge, og det tror jeg vi alle i denne sal er enige om at skal være tilfellet også framover. Frysvedtaket er derfor et trist vedtak. Det er trist for mange. Det er trist for de elevene som f.eks. ønsker å satse på idrett og gå på et idrettsgymnas. Det er trist for de elevene som vet at realfag er deres kall, og at de ønsker å gå på en friskole som satser innenfor det. Det er trist for de elevene som trenger alternativ pedagogikk, som føler at fellesskolen ikke er for dem, og som trenger en annen måte å lære på. Det er også trist for det vi prøver å gjøre innenfor yrkesfag, nemlig å heve statusen for yrkesfagene, ved at det også rammer yrkesfagskoler som ønsker å satse på det på en annen måte.

Det er også trist for mange andre. Det er trist for næringsliv, regionalt næringsliv som ser at de mangler et godt tilbud innenfor visse felt – f.eks. det akvamarine, som komiteen har hørt eksempler på – og som derfor velger å satse på skoler som tilbyr det lokalt næringsliv trenger. Det er trist for kampen mot frafall, for vi vet at mange av disse skolene har lykkes bedre i kampen mot frafall enn den offentlige skolen. Det er jo heller ikke så rart, med tanke på at folk som velger å søke på disse skolene, ofte kanskje er litt ekstra motivert, fordi de vet hva de ønsker å satse på.

Dette frysvedtaket er også trist for mangfoldet i norsk skolevesen. Jeg har tro på at mangfold i skoler, i hvordan man driver dem, hva slags tilbud man har og hva slags pedagogikk man tilbyr, gjør skolevesenet som helhet bedre.

Dette er også trist for den regionale dugnaden, som tross alt er grunnen til at en del av disse skolene er kommet på plass. Og så er det trist for skolene – seriøse aktører som har valgt å forholde seg til eksisterende lovverk og til de fristene som gjelder, og som plutselig over natt-

en får beskjed om at de lovene og reglene som fortsatt er landets lover og regler, vedtatt av denne sal eller fastsatt i forskrift, plutselig settes til side selv om loven ikke er endret.

Til slutt synes jeg også det er trist med tanke på sosial ulikhet, for det å gå på privatskole koster. Man må gjerne ha foreldre med god råd for å kunne gå på en privatskole. Men friskolene gjør det mulig også for vanlige elever og vanlige familier å sende sine barn på privatskoler som tilbyr en annen type pedagogikk eller en annen type spesialisering og fokus enn det den offentlige felleskolen gjør, fordi disse skolene i stor grad subsidieres av det offentlige.

Det er en ærlig sak at den nye regjeringen og det nye flertallet har et annet syn enn meg og mange andre i denne sal på hvor mange privatskoler og friskoler vi skal ha. Men at man bare setter en gjeldende lov til side, uten at man har endret loven slik det bør gjøres, er også en feil prosedyre og feil måte å endre politikk i Norge på.

Abid Raja (V) [14:55:28]: Venstre mener at det skal være rom for flere friskoler i Norge. Friskoler med viktige fagtilbud eller ulike pedagogiske opplegg gir mer mangfold og valgfrihet for elevene. I tillegg gir det viktig inspirasjon, og det utgjør et sterkt supplement til det offentlige skoleverket.

Den offentlige skolen skal selvfølgelig fortsatt være hovedregelen, og det er viktig å bygge opp tilbud som både leverer kvalitet og tilpasset opplæring i den offentlige skolen. Men friskoler er et viktig og godt alternativ for mange som ønsker noe annet enn det den offentlige skolen tilbyr, og bidrar til å gi større mangfold i skolesektoren. Derfor er Venstre kritisk til at regjeringen har stilt i bero behandlingen av søknader om å bli friskole i henhold til friskoleloven, og vurderer det slik at det kan stride mot dagens lovverk.

Frysvedtaket foregriper dessuten Stortingets behandling av en ikke ennå framlagt lovendring. Søknadene som er stilt i bero, er levert i henhold til retningslinjene fra Utdanningsdirektoratet. Det er videre lagt ned arbeid i planlegging og drift og samarbeid med vertskommunen for bl.a. å finne gode løsninger for bygg. Dette er ikke den forutsigbarheten og rettferdigheten som skal prege offentlig forvaltning.

Mange steder i Norge har det vært jobbet lenge og godt med å etablere friskoletilbud som er ønsket i lokal samfunnet og kan bidra til god utvikling i kommunen. Jeg kjenner til det ene, i Asker i Akershus – og statsråden har representert Akershus tidligere, også nå. I Asker har det blitt jobbet lenge for en ungdomsskole i samarbeid med Norges Realfagsgymnas og Norges Cykleforbund. Velodromprosjektet i Asker har vart i snart ti år og har samlet enormt med krefter og laginnsats for å få gjennomslag.

Da er det utrolig synd at ideologi skal stikke kjepper i hjulene for driften av Askers nye storstue. Helt siden oppstarten av velodromprosjektet i Asker har tanken om å ha skoledrift i tilknytning til anlegget vært sentralt. Så oppstår altså denne plutselige uforutsigbarheten.

Venstre mener at regjeringen burde sikre en ordinær behandling uten opphold av de innkomne søknadene som nå er stilt i bero i påvente av endringer i friskoleloven. Det hadde sikret den forventede forutsigbarheten for skolene som har søkt, og gitt elever, foreldre og næringsliv et alternativt tilbud til den offentlige skolen som er sterkt etterspurt. I stedet foregriper regjeringen behandlingen av varslede forslag til endringer i friskoleloven, noe vi mener er kritikkverdig.

Statsråd Tonje Brenna [14:58:43]: Norge blir stadig mer mangfoldig. Derfor er det et paradoks at samtidig som det skjer, har den viktigste skolereformen for de borgerlige partiene på 2000-tallet vært privatisering og oppstyking av skolen.

Norsk skole har et bredt mandat. Skolen skal både danne og utdanne. Sagt på en annen måte: Hvert enkelt barn skal forberedes både faglig og sosialt på det samfunnet hun eller han skal fungere i som voksen.

Samtidig som samfunnet blir mer mangfoldig, har klasserommene våre blitt mindre av det samme. Under Solberg-regjeringen ble det godkjent i snitt to nye privatskoler hver måned. Det bør bekymre oss.

Det står i Hurdalsplattformen og har vært varslet tydelig også før valget at regjeringen vil stramme inn privatskoleloven ved å fjerne profilskoler og yrkesfagopplæring som godkjenningsgrunnlag for statstilskudd, og styrke lokale folkevalgte muligheter til å si nei til nye privatskoler og utvidelser av eksisterende skoler. Samtidig vil vi videreføre godkjenningsgrunnlaget for skoler som i større grad er reelle supplement til den offentlige fellesskolen, som montessoriskoler, steinerskoler, internasjonale skoler o.l.

Mitt utgangspunkt har vært at denne politiske kursendringen skal gjennomføres så raskt som mulig. Etter et valg er det selvfølgelig både viktig og naturlig at politikken som er stemt fram, og som også er forankret i regjeringens politiske plattform, begynner å virke. Jeg sendte derfor høsten 2021 på høring forslag om å oppheve de to godkjenningsgrunnlagene videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram og særskilt profil. Disse to godkjenningsgrunnlagene kom inn i loven i 2015 etter forslag fra Solberg-regjeringen. Regjeringen tar sikte på å legge fram forslaget til å oppheve disse to godkjenningsgrunnlagene for Stortinget i en lovproposisjon denne våren.

I påvente av Stortingets forventede lovbehandling våren 2022 instruerte departementet 15. november

2021 Utdanningsdirektoratet om å stille behandlingen av søknader om godkjenning av nye skoler etter friskoleloven § 2-1 andre ledd, bokstavene h) og i) i bero. Det samme gjelder søknader om godkjenning av driftsendringer ved skoler som i dag er godkjent på disse to grunnlagene. Det oppholdet i søknadsbehandlingen som følger av instruksen, er et grunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11 a første ledd. Søknadene vil bli behandlet så snart Stortinget har behandlet lovforslaget. Instruksen innebærer en konsekvent og lik behandling av de søknadene som lå til behandling per 15. november 2021. De søkerne som blir berørt av instruksen, ble varslet særskilt om dette.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Margret Hagerup (H) [15:01:57]: På skriftlig spørsmål har statsråden svart meg som hun nå sa på talerstolen også, at søknadene ikke behandles pga. et grunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11 a første ledd. Statsråden skriver videre i svaret at grunnen er at det demokratiske flertallet har skiftet.

Lovene i dette landet gjelder til de er opphevet. Er ikke det et prinsipp vi skal hegne om?

Statsråd Tonje Brenna [15:02:22]: Det er et prinsipp vi skal hegne om, og denne loven inneholder jo også en mulighet for med grunnet opphold å stanse behandling av denne typen søknader – som er i tråd med loven.

Det er sann at når en skole først blir godkjent for å starte og drifte, har den godkjenning for alltid. Derfor er dette et spørsmål i kategorien: Når tannkremen først er ute av tuben, er det vanskelig å trykke den tilbake.

Jeg hører at flere av representantene er inne på og sier at fellesskolen jo er normalen. Flertallet av elevene våre går der, det er hovedregelen i Norge. Allikevel vil jeg understreke at de siste årene har tendensen vært at vi oppretter flere private skoler, mens det legges ned flere offentlige skoler. Det betyr at alle de som nå sier at de er for fellesskolen som hovedregel, også bør være enig i at det skal strammes inn, for på et eller annet tidspunkt krysser disse to grafene hverandre, og da vil ikke fellesskolen lenger være hovedregelen. Derfor mener jeg det er riktig å sette frysloven i virke slik vi har gjort, i påvente av ny lov.

Margret Hagerup (H) [15:03:25]: Jeg takker for svaret og ser at vi er uenige om forvaltningsskikk. Statsråden velger å snakke om profilskoler i det store. Utslaget av regjeringens håndtering med å fryse søknader er ikke bare en diskusjon om lovmessighet, forvaltningsskikk og lovmessig presedens, det betyr også noe for en rekke folks dedikerte innsats og arbeid for å skape en

skole. De har laget en søknad, og de har hatt en plan for potensiell bygging, ansettelse og igangsettelse av skoletilbud, noe som krever en enorm innsats. Disse personene og skolene som har søkt, opplever at en drøm om å få på plass et viktig skoletilbud brått ble forkastet i statsråden og regjeringens kamp mot private initiativ.

Kan statsråden se at det å stoppe disse legitime søknadene oppleves som svært urimelig for disse menneskene som har jobbet lenge og godt under det som er et gjeldende regelverk, for å oppfylle krav og kriterier?

Statsråd Tonje Brenna [15:04:18]: Jeg synes det er bra at mange mennesker følger drømmen sin, også når det handler om f.eks. å etablere en skole. Allikevel antar jeg at den som har tenkt å søke om å starte en skole, også vet når det er valg i Norge, og man blir kanskje ikke så overrasket over at utfallet av et valg kan medføre konsekvenser for det en har tenkt å få til.

Jeg er egentlig mest opptatt av elevene, de som eventuelt skulle søkt seg til disse skolene. Til dem vil jeg si at jeg håper de allikevel får en positiv opplevelse ved å gå i en annen skole enn den de kanskje hadde sett for seg.

Mitt løfte – og det tror jeg det er flere representanter i denne salen som deler en ambisjon om – er å gjøre alt det jeg kan for å bidra til at den offentlige skolen skal være så spennende og variert at det oppleves som godt å gå der, selv om man kanskje hadde sett for seg noe annet. For å lykkes med det er vi avhengig av å bruke de store ressursene, de ressursene vi har i skolen, i den skolen hvor de fleste elevene går, og det er i vår felles offentlige skole.

Tore Vamraak (H) [15:05:29]: Norge har et skrikende behov for mer realfaglig kompetanse for å løse framtidens utfordringer i næringslivet og sikre at vi har noe å leve av også etter oljen. Vi i Akershus er så heldige å ha en profilskole med nettopp vekt på realfag – matematikk, naturvitenskap, programmering og teknologi. NRG-U, som er etablert i Sandvika, har søkt om å få opprette to nye utdanningssteder i Asker og Bærum. Hva har statsråden imot denne konkrete skolen som gjør at hun har stanset behandlingen av søknad om opprettelse av to nye utdanningssteder, en søknad som er sendt innenfor gjeldende lovverk og innenfor gjeldende søknadsfrist?

Statsråd Tonje Brenna [15:06:15]: Statsråden har ikke noe spesielt imot disse to konkrete skolene, men statsråden har et blikk på hva vi skal gjøre for å styrke den felles offentlige skolen, som alle våre barn og unge har tilgang til, og hvor alle, uansett om de har anledning til å betale skolepenger eller ikke, får anledning til å bli akkurat så gode i f.eks. matematikk som det de ønsker og klarer å få til.

Jeg er enig i at det er et behov for flere som er gode i realfag, men det er ingen grunn, verken formelt eller uformelt, til at vi ikke kan lykkes med det i vår felles offentlige skole. Dersom det finnes kommuner som kunne tenke seg å styrke sin realfagsatsing gjennom private skoler som nå ender opp med ikke å bli etablert, kan kommunen helt fint likevel gjøre tilsvarende satsing i den offentlige skolen. Dersom f.eks. Asker har et ønske om å satse mer på realfag, kan man gjøre det, og det håper jeg Asker gjør, for jeg er enig i at vi kan gjøre mer for at flere barn og unge skal like realfag og prestere godt i realfag.

Himanshu Gulati (FrP) [15:07:23]: Statsråden har hatt hastverk både med å innføre dette frysvedtaket og med å endre loven, som jeg skjønner at presenteres i morgen, i hvert fall deler av det, som skal gjøre det vanskeligere å åpne friskoler i Norge. Så sier statsråden at hun har som mål og ambisjon at det offentlige skal kunne tilby mer variert utdanning, mer alternative typer utdanning enn man har i dag. Jeg ønsker derfor å spørre statsråden hva hun konkret har gjort hittil i sin tid som statsråd for at den offentlige skolen skal kunne tilby en del av de alternative studietilbudene og fokusområdene som mange av disse friskolene tilbyr.

Statsråd Tonje Brenna [15:08:05]: Sist jeg hadde replikkveksling med representanten Gulati, mener jeg bestemt at jeg fikk kritikk for å være for sen. Nå får jeg kritikk for å være for rask, og det forteller meg at jeg er helt midt på og holder perfekt fart.

Hele poenget er at f.eks. tilbud om styrket satsing på realfag finnes det ingen formelle hindringer mot å gjøre i dag. Dersom de kommunene som det nå snakkes varmt om at har et ønske om at disse skolene skal kunne etablere seg, har et genuint ønske om å styrke realfagsatsingen i sin skole, kan de gjøre det. Det er fristende å spørre hvorfor det bare er viktig å styrke f.eks. realfagsatsingen når det er en privat skole. Hvorfor er ikke engasjementet like sterkt, hvis man mener det er et reelt behov, for å gjøre det samme i den offentlige skolen? Det finnes ikke formelle hindringer for det. Man kan helt fint ha profil og ekstrasatsinger i den offentlige skolen. Der er de fleste elevene våre. Der bør mer av ressursene våre brukes, og der bør flere av ungene våre få mulighet til å lykkes.

Freddy André Øvstegård (SV) [15:09:16]: Det er riktig å stramme inn loven for å stoppe det frislippet av privatskoler vi har sett, men Skole-Norge er selvfølgelig ikke svart-hvitt, som ikke noe felt er det. Private skoler kan være et viktig supplement til den offentlige skolen, og et eksempel på det er de såkalte kulturarvskolene – Plus-skolen, Møbelsnekkerskolen og Hjerleid Hand-

verksskole. Dette er etablerte skoler med lang historie, som tilbyr tradisjonelle håndverk som er viktige for å ivareta Norges immaterielle kulturarv – f.eks. å utøve båtbyggerfaget i praksis. De tilbyr utdanning som det offentlige ikke er i stand til å tilby, rett og slett. Ofte rammes disse skolene, egentlig uten at noen mener det, av den store debatten om fellesskole og privatskole. I dag mottar disse skolene et avkortet tilskudd, og de berøres også av dette frysvedtaket. Når statsråden jobber med nytt lovverk og med finansiering, er hun oppmerksom på disse skolene?

Statsråd Tonje Brenna [15:10:16]: Det er statsråden.

Abid Raja (V) [15:10:29]: Et slag i ansiktet, sier sykkelforbundet om frysvedtaket for Norges Realfagsgymnas Ungdomsskole, NRG-U, i Asker.

«For alle lokale krefter som har stått på for etableringen av denne skolen, er dette selvfølgelig et slag i ansiktet. Spesielt for NRG-U, som står for den unike pedagogikken i bunn for samarbeidet.»

Det sier styreleder for Norges Cykleforbunds Kompetansesenter, Dag Schartum-Hansen, i en uttalelse. Den største negative konsekvensen ligger i den aktiviteten 200 NRG-U ungdommer ville skapt i miljøet rundt velodromen – 200 ungdommer som daglig ville blitt kjent med alt velodromen kan tilby, og som ville vært gode ambassadører ut i et lokalmiljø vi er avhengige av å bli kjent med.

Mitt spørsmål er: Hva vil statsråden si til sykkelmiljøet i Norge, som omtaler regjeringens framferd som et slag i ansiktet?

Statsråd Tonje Brenna [15:11:25]: Jeg vil si til sykkelforbundet og til andre som har et engasjement for å få etablert denne skolen, at de bør henvende seg til kommunen og spørre om ikke kommunen kan etablere tilsvarende tilbud sammen med dem. Bygningene er der, og engasjementet er tydeligvis der. Det er gjort en analyse og en vurdering av at elevene er interessert i dette. Jeg er glad for at idrett, privat næringsliv og kommunene kan samarbeide godt.

Hvis det er et behov for å etablere et ungdomsskoletilbud med sykkel og realfag i Asker, noe jeg absolutt ikke betviler, finnes det egentlig ingen grunn til at Asker kommune ikke bare kan gjøre dette selv. Det skal jeg støtte dem i, det skal jeg heie på, hvis de velger å gjøre det. Jeg håper at framtidens skoledebatt kan handle mer om innhold, kvalitet og hva vi gjør for at hvert enkelt barn kan lykkes, enten de liker å sykle eller ikke, og mindre om hvem som skal eie og drive skolene, og at vi sammen får til en felles innsats for å bruke de store, viktige ressursene vi har, på de aller viktigste blant oss. Det er de yngste, og det er elevene våre.

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på 3 minutt.

Benjamin Jakobsen (A) [15:12:40]: Noe av det mest verdifulle vi har, er den norske fellesskolen, som gir alle barn, uavhengig av kjønn, bakgrunn og økonomiske forutsetninger, mulighet til å få en god utdanning. Dessverre er den norske fellesskolen under sterkt press etter at den forrige regjeringen åpnet for nærmere 100 nye privatskoler. Konsekvensen er at flere elever nå går i privatskole og betaler skolepenger, og at ungdommene våre befinner seg i stadig mindre mangfoldige klasserom. Dette skal regjeringen rydde opp i. Representantforslaget som nå ligger på bordet fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, er ikke annet enn et siste forsøk på å tvinge gjennom flest mulig privatskoler før den nye privatskoleloven trer i kraft.

Det er ikke den enkelte privatskolen som er problemet. Problemet oppstår når omfanget blir så stort at det truer og utarmer budsjettene til den offentlige fellesskolen. Etter åtte år hvor privatiseringsiveren til høyresiden har fått fritt spillerom, er det nødvendig med noen tydelige grep for å sikre fellesskolen. Derfor er jeg glad for at regjeringen nå har satt i gang arbeidet med ny lov om privatskoler, der hensikten bl.a. er å fjerne adgangen til å få godkjent private yrkesfagskoler og private profilskoler der disse direkte overlapper med det tilbudet som gis av det offentlige. For det skal ikke være sånn i Norge at elever må betale 30 000 kr for å satse på idrett.

Arbeiderpartiet vil heller samarbeide med kommunene og fylkeskommunene for å lage gode og mangfoldige offentlige tilbud. I Vestland har vi selv erfart konsekvensene av høyresidens privatskolefrislipp, og fylket har i dag tusenvis av skoleplasser utenfor den offentlige skolen. Flere distriktsskoler og skoler i bydelene utenfor Bergen sentrum havner i en utsatt posisjon fordi det opprettes nye privatskoler i sentrum, og de eksisterende privatskolene utvides. I 2017 godkjente den daværende kunnskapsministeren fra Høyre en ny yrkesskole i Bergen sentrum, til tross for at fylkespolitikerne hadde uttalt seg negativt i sitt høringssvar, og til tross for at fylkesrådmannen pekte på at en godkjenning ville ha negative konsekvenser for den offentlige skolestrukturen. Det som kanskje er aller mest oppsiktsvekkende med det nevnte eksempelet, er at Solberg-regjeringen sendte saken på høring for så å ignorere innspillet som kom fra fylkeskommunen. Derfor er det også svært positivt at regjeringen i høringsnotatet til den nye loven peker på at lokale folkevalgte vurderinger skal vektlegges i større grad. Vi i Arbeiderpartiet viser med dette at vi har tillit til folkevalgte som har ansvaret for grunnskole og videregående opplæring. Vi har sagt tydelig at vi ønsker å styr-

ke fellesskolen, og innstramminger i opprettelsen av nye privatskoler er en viktig del av dette arbeidet.

Tore Vamraak (H) [15:16:02]: En av friskolene som rammes av regjeringens frysvedtak, er NRG-U, Norges Realfagsgymnas Ungdomsskole. NRG-U har i dag en skole i Sandvika. Den tilbyr fordypning i matematikk, naturfag og teknologi og har vært i drift siden 2017. Denne skolen har hatt nærmere 300 søkere til 60 studieplasser hvert år, og lenge før søknadsfristen for 2022 har en rekke elever søkt seg til de nye tilbudene NRG-U nå har søkt om å få opprette. Nasjonale prøver viser at åttendeklassingene ved NRG-U i 2021 var på topp i Norge i teoretiske fag for femte år på rad. Det er ingen tvil om at friskolen speiler et behov og ønske fra både elever og næringsliv.

Vi har i dag fått høre fra representanter fra både SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet at friskolene tar ressurser fra den offentlige skolen og svekker det kommunale skoletilbudet. Da lurar jeg på om mine medrepresentanter har satt seg tilstrekkelig inn i den saken som nå behandles. I denne saken står ordførerne i vertskommunene Asker og Bærum skulder ved skulder med sine innbyggere, som går glipp av et godt skoletilbud som utfyller og slett ikke utarmer det gode kommunale skoletilbudet som ordførerne står ansvarlig for. Denne saken handler om hvordan en rød-grønn ideologisk kamp mot friskoler går ut over barna. Statsråden understreket at hun ikke har noe imot innholdet i skolen, men at hun lar seg lamme av hvem som er eier av skolene.

Jeg har møtt Berit Nissen-Lie fra Asker, som har en sønn som hadde gledet seg vilt til å komme inn på NRG-U. Nå er han helt knust fordi han ikke får plass. Dette er dårlig gjort mot en tolvåring som ikke har gjort noe annet galt enn å være interessert i realfag og ønske seg inn på en skole med en litt annerledes profil enn den offentlige skolen har. Nissen-Lie og en annen forelder, Mats Andreassen, hadde invitert lokale stortingsrepresentanter til et møte for å få en forklaring på hva vi mener om at barna deres likevel ikke får gå på NRG-U, fordi skolens søknad om å starte opp ikke blir behandlet etter gjeldende lov. Dessverre glimret representantene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet med sitt fravær. Jeg vil her derfor videreformidle fra foreldrene at representantene fremdeles har mulighet til å stemme for å oppheve frysvedtaket, slik at 12- og 13-åringene kan få gå på den skolen som de hadde gledet seg til. Senterpartiets representant og representanten Jakobsen fra Arbeiderpartiets har i debatten tatt til orde for å lytte mer til de lokale folkevalgte. Dersom representantene mener det, vil jeg oppfordre representantene til å lytte til de lokale ordførernes uttrykkelige bønn om å oppheve frysvedtaket.

Elise Waagen (A) [15:19:05]: Da vi gikk til valg, var vi krystallklare på at vi skulle styrke den offentlige fellesskolen framfor å opprette nye og flere private skoler. Med en god offentlig fellesskole og et sterkt offentlig utdanningssystem kan vi redusere forskjellene. Det å møtes i klasserommene på tvers av kulturer, kjønn, bakgrunn og interesser har en egenverdi, i tillegg til å gi den enkelte muligheter. Det er med på å bygge ned barrierer ved å bygge tillit.

De aller fleste barn i Norge går i den offentlige fellesskolen, men det har vært en markant økning av privatskoler, særlig de siste årene, på Høyres vakt. Privatskoler deler barn inn etter religion, interessefelt, kultur og samfunnslag. Det er det stikk motsatte av fellesskolen. Vi har mindre tillit til dem vi ikke kjenner eller er trygge på, og flere privatskoler vil være med og bygge ned det fellesskapet vi alle er så stolte av her i Norge.

Arbeiderpartiet vil heller utvikle fellesskolen, for at alle barn og unge skal ha muligheten til å få god undervisning og god oppfølging. Som statsråden sa, er det ingenting i veien for å bygge ut enkelte profiler og satsinger innenfor den offentlige skolen, enten det handler om fysisk aktivitet, realfag, praktiske satsinger eller andre. Dette skal vi satse på. Ønsker man å bli skikkelig god på realfag, er det rom for det i den offentlige skolen. Det er forskjell på den offentlige skolen og privatskoler. Privatskoler er for de få, den offentlige skolen for alle.

I dag brukes det 6 mrd. kr i året over statsbudsjettet på å finansiere privatskoler. Siden høyreregjeringen tok over, har bevilgningene økt med hele 3,2 mrd. kr. Dette er penger vi heller kunne brukt på å styrke den offentlige skolen. Nå går det til de få. De fleste barn går i den offentlige skolen, men det har vært en markant økning – i de største byene går rundt hver tiende ungdomsskoleelev på privatskole. Det er bekymringsfullt. Det er med og tapper den offentlige skolen for ressurser.

I regjeringsplattformen var vi krystallklare på at vi skulle fjerne godkjenningsgrunnlagene videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram og særskilt profil. Vi viderefører ikke høyreregjeringens privatiseringspolitikk. Nei, frysvedtaket er en naturlig konsekvens av en ny regjering, en ny kurs og en ny politikk – for en sterkere fellesskole for alle barn.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [15:22:19]: Representantene Raja og Vamraak viser til saken i Asker og at Arbeiderpartiet i denne saken ikke lytter. Jo, vi lytter, og jeg har lyttet i de fire møtene jeg har deltatt i om denne saken i Asker. En velodrom er bygd, men driften og finansieringen fordret at en friskole fikk godkjenning – en friskole som var tiltenkt å bære en del av driftskostnadene.

Da Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen overtok makten i høst, ble all etablering av friskoler på generelt grunnlag innstilt fram til ny lov foreligger, fordi Arbeiderpartiets politikk er å styrke fellesskolen framfor privatisering. Det er vel sakens kjerne. At finansieringen av velodromen forutsetter etablering av en friskole, ble diskutert i alle møtene jeg deltok i, og i alle møtene var jeg tydelig på at denne saken omhandler to helt ulike saker, som må skilles. Den første saken er velodrom, den andre er hvorvidt en friskole skal godkjennes til tross for et frysvedtak. Vi må enten diskutere skole eller velodrom. Som politikere kan vi heller ikke gi tilslutning til en sak ved å gi et ønsket vedtak i en annen sak, særlig ikke når det er økonomiske motiver involvert. Lokalt i Asker stemte Arbeiderpartiet mot velodromen fordi den økonomiske risikoen på kommunenivå ble vurdert som for stor.

Når det gjelder friskoler, innførte Arbeiderpartiet og regjeringen et frysvedtak fordi Arbeiderpartiets fokus er å sikre gode offentlige skoler for alle, og fordi vi mener at friskolen tapper den offentlige skolen for både læreresurser og penger, noe representanten Waagens innlegg så tydelig understreket.

Jeg har lyttet i fire møter i Asker. Samtidig stusset jeg over at friskolen som ønsket å etablere seg, selv aldri var en aktiv part i saken. De ble etterspurt av undertegnede, men stilte ikke. Jeg hadde mange spørsmål, bl.a. hvordan de skulle rekruttere realfagslærere, for å sikre at ikke disse hentes fra offentlige ungdomsskoler i Asker, der elevene da ville miste sin lærer. Det ville svekket fellesskolen og ikke vært den beste løsningen for det store flertallet av elevene i Asker. Jeg vil tro de fleste av foreldrene i Asker-skolen er enig med meg i det. Jeg har selv tvillinger som starter på ungdomsskolen i Asker i august, og med dette vedtaket er jeg trygg på at de vil få en god opplæring, også i realfag.

Himanshu Gulati (FrP) [15:25:16]: Jeg tar ordet på nytt, for jeg føler statsråden motsier seg selv etter replikkrunnen. Statsråden sa at hennes ambisjon er at det offentlige skal tilby det mange av friskolene i dag tilbyr, men når vi spør om hva slags tiltak hun vil gjøre for at det offentlige skal tilby disse tingene, skyver hun ansvaret over på kommunene og nevner ikke noe hun vil gjøre selv for å gi det offentlige et mer mangfoldig tilbud. Jeg føler at regjeringen og statsråden hindrer dem som faktisk gjør noe for å etablere et tilbud der vi mangler et godt tilbud i Norge, og der man får alternativ pedagogikk og alternativ læring, samtidig som statsråden ikke gjør noe selv, men skyver ansvaret nedover. Da vil svaret til f.eks. de 300 som hvert år søker på NRG-U, være at de får ikke dette tilbudet hos det offentlige, men de mis-

ter det nye tilbudet som NRG-U ønsker å opprette. Det er synd.

Representanten Jakobsen fra Arbeiderpartiet sa – hvis jeg ikke husker feil – at det er uakseptabelt at elever må betale 30 000 kr i året for å gå på en idrettslinje, men det må jo være mye bedre enn det som blir alternativet hvis man ikke får disse skolene, nemlig at elevene må betale kanskje opp mot 200 000 kr for å gå på slike linjer på rene privatskoler, istedenfor på friskoler hvor det offentlige er med på å subsidiere betalingen, som gjør at også vanlige nordmenn kan gå på friskoler med andre typer linjer enn det offentlige tilbyr.

Det er flere ganger blitt nevnt av representantene fra venstresiden i dag at man ved å gjøre det regjeringen nå gjør, styrker fellesskolen. Det jeg ser, er ikke en styrking av fellesskolen, men en svekking av friskolene og det alternative tilbudet vi har i Norge. Ved å føre denne linjen er man med på å øke forskjellene og redusere mangfoldet av undervisningstilbud i Norge, ikke forbedre det.

Margret Hagerup (H) [15:27:35]: Jeg må si som jeg sa i mitt forrige innlegg: Det er litt forstemmende å høre en del representanter som går opp her og holder et helt innlegg om friskoler og om de skal få lov til å overleve eller ikke, og ikke forholder seg til at denne saken omhandler et frysvedtak som handler om enkeltskoler som nå ikke får behandlet sine søknader.

Statsråden sier at Høyres viktigste reform var en privatisering av skolen. Det er på ingen måte riktig. Statsråden vet godt at Høyres hovedsatsinger var et historisk lærerløft, fagfornyelsen og tidlig innsats. Jeg tror ikke at utfordringen i norsk skole i dag skyldes at 5 pst. velger noe annet enn en offentlig skole. Det er en avsporing. Statsråden setter også selv ideologi og struktur foran kvalitet og valgfrihet i skolen, mer enn hvordan en skal skape et godt og best mulig, mangfoldig skoletilbud.

Statsråden etterspurte en større debatt om hvordan en kan snakke mer om kvalitet og innhold i skolen og mindre om hvem som skal drive skolen. Samtidig står vi her og diskuterer åtte søknader der de har kvalitet, de har samarbeid med næringsliv, de har samarbeid med kommunale aktører. På Sør-Helgeland er det skoler som har godkjenning fra både Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Alle er klare, men her står en i dag og sier at en er mer opptatt av hvem som driver skolen.

Det er interessant å merke seg hva lokale Senterparti-politikere sier både på sosiale medier og i ulike møter. De snakker om fornuftige og pragmatiske løsninger. Jeg vil gjerne utfordre representanten Svelle, som ikke vil behandle disse åtte søknadene i en blokk, for det har jo statsråden gjort. Det hadde vært interessert å høre hva Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener med den videre behandlingen og pragmatiske løsninger. Er dette frys-

vedtaket å anse som en blokkbehandling, eller ser Senterpartiet for seg at de skolene som betyr noe og er viktige, kanskje skal få lov til å fortsette?

Tore Vamraak (H) [15:29:43]: Det er, som også forrige taler sa, ikke så mange som omtaler det saken faktisk dreier seg om, altså frysvedtaket. Det er blitt debattert friskoler generelt og attpåtil, av representanten Hartviksen, en velodrom i Asker. Den har ikke under tegnede tatt opp, men derimot har jeg snakket med bl.a. lokale krefter og driveren av friskolen NRG-U. Jeg vil igjen oppfordre mine medrepresentanter fra Akershus til å lytte til lokalpolitikkerne, som understreker at et slikt tilbud ikke er en trussel mot fellesskolen. Det å lytte til lokalpolitikere er i mine øyne ikke å lytte til egne partikolleger i kommunestyret, men å lytte til hva et flertall i kommunen og deres ledelse har uttalt. Her snakker vi for NRG-U's del om to nye lokaliteter, en i Asker og en i Bærum.

Så har statsråden gledelig nok uttrykt en positiv holdning til å støtte en kommunalt initiert ungdomsskole med profilsatsing på realfag, og nå i løpet av dagen har faktisk ordføreren i Asker lansert et initiativ til et OPS-prosjekt med en profilskole innenfor realfag. Jeg vil da utfordre statsråden, som også står på talerlisten nå, på om et slikt OPS-prosjekt er noe statsråden vil se positivt på, eller om hun mener at også det vil være en trussel mot resten av fellesskolen, i og med at også en OPS-skole nødvendigvis må rekruttere lærere i det samme markedet som en privat friskole.

Statsråd Tonje Brenna [15:32:15]: Det hadde helt sikkert både skapt avisoverskrifter og mange spennende diskusjoner hvis undertegnede begynte å behandle søknader om å etablere OPS-skoler over bordet i Stortinget. Dersom det er slik at Asker kommune har lyst til å drifte en realfagsskole selv og samarbeide med private aktører for å få det til, er det fullt mulig. Spørsmålet her er om det er Asker kommune som selv har tenkt å drifte skolen, og det står Asker kommune helt fritt til å gjøre. Det er ikke slik at statsråden legger seg oppi hvem som eier lokalene den kommunale skolen driver i, men la meg bare legge til at vi stort sett både drifter og eier skolene våre selv når det er et kommunalt tilbud.

Til representanten Gulati, som spør om dette med pedagogiske alternativer, og som gang etter gang understreker hvor trist det er at vi ikke lenger skal ha det. Det er ikke det regjeringsplattformen sier noe om. Det er ikke det dette frysvedtaket egentlig handler om, og det er heller ikke det som er regjeringens ambisjoner for hvordan en ny privatskolelov skal se ut. De pedagogiske alternativene skal vi jo ha i framtiden. Det er ingen her som har tatt til orde for å stanse det. Det er to godkjenningsgrunnlag regjeringen har vært opptatt av å si at vi

ikke lenger trenger å ha når det gjelder etablering av nye privatskoler. Det ene er profilskoler, som i praksis vil si den vanlige skolen, men med noe mer vektlegging av enkeltelementer, og det andre er private yrkesfagsskoler. Begge de to alternativene står for det samme tilbudet som den offentlige skolen gjør – med andre ord er det ikke et supplement eller et bidrag til mangfold i utdanningstilbudet. Det er direkte konkurranse til den offentlige skolen, hvor brorparten av ungene våre går.

Gjennom to år med pandemi, og i grunnen i tiden før det også, har vi diskutert at vi har behov for flere lærere, at vi har behov for flere ressurser i skolen, at vi har behov for å gjøre mer for at flere av våre barn og unge skal lykkes. Da er det et paradoks at vi samtidig har en økning i antall privatskoler og en nedgang i antall offentlige skoler. På et eller annet tidspunkt vil disse to krysse hverandre, og brorparten av de skolene vi har, vil ikke lenger være offentlige. Da er det ikke mulig å stå her på denne talerstolen og si: Det må være greit med noen private innslag, fordi brorparten av skolene i all hovedsak er offentlige. Da har vi kommet til det punktet at det er flere private enn offentlige tilbud. Det gjør det også vanskeligere å stå i Stortinget og diskutere hva vi skal gjøre for å styrke skoletilbudet, fordi det ikke lenger er underlagt politisk kontroll på samme måte som det er når det er i offentlig regi.

Elise Waagen (A) [15:35:26]: Som statsråden nettopp var oppe og presiserte, er det helt nødvendig for oss å understreke at dette ikke handler om alternativ pedagogikk eller alternative livssyn. Vi står ved privat-skoleforliket fra 2007. Det handler nettopp om de reelle alternativene til den offentlige skolen. Det vi snakker om nå, er ikke det som handler om reelle alternativer. Det handler om at det er andre typer skoler, som går på utsiden av det offentlige, og som går på bekostning av det offentlige. Alternativ pedagogikk og alternative livssyn består som godkjenningsgrunnlag.

Det var ro rundt privatskoler fram til Høyre var med og grumset til vannet i 2015, da man la til disse nye formene for å få godkjenning. Det var en ren privatiseringsreform som åpnet for såkalte profilskoler. Jeg vil nok en gang understreke at det er ingenting i veien for å kunne drive med matematikk eller fysisk aktivitet også i den offentlige skolen. Gjør vi det, er det for alle barna i stedet for de få.

Det er nødvendig å understreke at det har vært en markant økning. Som statsråden også understreket, vil disse linjene en dag krysse hverandre. En dag står vi uten den offentlige, sterke skolen hvis vi fortsetter denne utviklingen. Jeg vil minne om at i de største byene går ca. hver tiende ungdomsskoleelev i privatskole. Det er med på å undergrave den offentlige skolen. Så kan Høyre

gjørne mene at det er problematisk, og at vi har en prinsipiell holdning til profilskoler, men noe annet ville jo være ganske rart. Da ville vi ikke drevet med rettferdig saksbehandling, som også handler om å gi en klar tilbakemelding.

Jeg mener at denne saken understreker de politiske forskjellene som er i denne salen. Den understreker at vi skal sørge for å styrke den offentlige skolen. Høyre viser nok en gang at det er privatskoler de ønsker å ta kampen for.

Svein Harberg (H) [15:37:46]: Jeg må ha en liten kommentar til påstanden om at det var ro rundt dette skoleslaget fram til den forrige regjeringen gjorde et vedtak. Jeg har vært med i skoledebatter omtrent så lenge som det grå skjegget mitt tilsier. Det har ikke vært ro rundt det skoleslaget. Det er i hvert fall helt sikkert.

Jeg har et spørsmål til statsråden om noe som jeg tror kanskje kan være utilsiktet i denne fryssituasjonen. Det gjelder det at det er noen som søker om et utvidet antall plasser. Vi har to skoleskip i Norge, som det aldri har vært snakk om at det offentlige skal drive, og som driver særdeles gode skoler. Det er en særdeles viktig maritim utdanning for at Norge fortsatt skal være en del av det miljøet og levere gode elever som går ut av de skolene. Nå er de i en situasjon der de rett og slett ikke får svar på om de får utvidet antallet skoleplasser, for nå er det en fryssituasjon. Jeg håper det er utilsiktet, og at statsråden kan gjøre noe med det.

I Stavanger er det skoleskipet «Gann» som har søkt om flere skoleplasser, fordi det er stor etterspørsel etter det. I Kristiansand er det det som nå heter MS «Lofoten», og som før het MS «Sjøkurs», som stoppet opp skolen en kort periode fordi de måtte få fatt i et nytt skip. De har fått på plass nytt skip og søkt om 45 plasser til å starte med. De ser nå at det er søkning til langt mer, og utvidelse til 60 plasser vil danne grunnlaget for at den skolen kan gå rundt. De har et fabelaktig samarbeid med det offentlige, altså fylkeskommunen, og sitter nå og venter på svar, men får ikke svar på det.

Så jeg lurer på om statsråden kan si noe om hvorvidt de kan få sin søknad behandlet, slik at de kan planlegge ut ifra det de hadde før, 60 plasser, som de også ønsker å ha framover for å kunne ha en forsvarlig drift med 60 plasser, og om de må vente til denne frysen er opphevet før de får behandlet sin søknad og får et svar.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [15:40:15]: Representanten Vamraak har kanskje ikke snakket med ordfører Lene Conradi i Asker, for da hadde han kanskje visst at det har vært avholdt to møter mellom representantene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet og ordfører Lene Conradi: 14. februar og 18. februar. Sistnevnte møte var med kommunedirektøren også. Ordfører

Lene Conradi er ikke fra undertegnedes parti, så vi snakker med politikere fra andre partier, og vi er svært opptatt av lokale saker for Asker.

I alle disse fire møtene jeg hadde – jeg hadde altså to med idretten og to med ordføreren – tok jeg opp at det er helt nødvendig for undertegnede å snakke med skolen. Jeg må snakke med skolen for å få lagt fram mine spørsmål. I alle de fire møtene ble jeg lovet at de skulle bringe den beskjeden til skolen.

Når det gjelder møtet på tirsdag, og at vi ikke møtte utenfor, hvis det er det representanten tenker på, handler det om at vi fikk en forespørsel om det dagen før, kl. 09.48. På tidspunktet 14.30 satt vi opptatt med andre oppdrag. Det fikk også ordføreren beskjed om, så jeg kan ikke skjønne at man tenkte at vi ikke dukket opp.

Vi hadde imidlertid to møter med ordføreren og to møter med idretten som het «Friskole – konsekvenser av friskolevedtak». Det het ikke «Om idrett». Jeg trodde vi kom for å diskutere konsekvenser av friskolevedtak. Jeg understreker at dette må være nok.

Hvis man ikke kommer i kontakt med skolen, kan jeg som lokal representant heller ikke vurdere den enkelte saken. Men de fikk i hvert fall fire muligheter.

Presidenten: Representanten Tore Vamraak har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Tore Vamraak (H) [15:42:15]: Jeg merker meg at representanten Male Hartviksen har hatt kontakt med lokale politikere – det har jeg aldri bestridt – men at hun sier at hun ikke har hatt kontakt med den skolen som denne saken omhandler. Det forundrer meg at representanten selv ikke har villet ta kontakt med skolen for å få de avklaringene som trengs for at hun skal kunne stemme for eller imot dette viktige vedtaket for denne skolen.

Når statsråden og hennes partifelle sier at her er det linjer som vil krysse hverandre, at antallet private skoler vil bli større enn antallet offentlige skoler, er det nå under 5 pst. av elevene som går på friskoler – 95 pst. går i den offentlige skolen. Det er forunderlig at man tror at disse linjene vil krysse hverandre med den saken vi behandler i dag.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [15:43:23]

Innstilling frå næringskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle om ein visjon om at ingen fiskarar skal omkome på havet i framtida

(Innst. 224 S (2021–2022), jf. Dokument 8:86 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ynske frå næringskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar parti-gruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:43:58] (ordførar for saka): Det er havet som har skapt Noreg. Det er havet som har gjeve landet vårt liv. Men havet har til alle tider også teke liv. Kvar einaste vesle grend langs kysten vår har med seg historier om liv som har gått tapt til sjøs, historier om mødrer som har mista søner, kvinner som har mista ektefellen sin, og barn som har mista ein far i altfor ung alder – fordi havet, med all sin rikdom og alle sine ressursar, også er ein livsfarleg arbeidsstad.

Heldigvis har også fiskaryrket blitt tryggare. Heldigvis er forlis og dødsfall til sjøs ikkje lenger noko vi berre må leve med. Det har fiskarane og andre yrkesutøvarar til sjøs hovuddelen av æra for. Dei har langsiktig og systematisk arbeid med å få storsamfunnet med seg på skjerpa krav, betre båtar og ny teknologi for å gjere yrkeslivet til sjøs tryggare. Ikkje minst har Norges Fiskarlag vore ein sterk pådrivar. I 2009 – for 13 år sidan – vedtok Landsstyret i Norges Fiskarlag ein nullvisjon når det gjeld skadar og arbeidsulykker blant yrkesfiskarane.

Det vedtaket i 2009 var ein milepæl, men det var ikkje eit slutt punkt. I perioden 2009–2018 var det i snitt seks yrkesfiskarar som omkom kvart år. I 2021, i fjor, omkom fire fiskarar. Så langt i år har to omkome. Vi er ikkje i mål – fiskaryrket er framleis Noregs farlegaste yrke.

Difor er det ein ny, heilt nødvendig milepæl i dag, når eit samla storting etter alt å dømme vedtek ein nullvisjon ikkje berre for yrkesfiskarane, men for alle næringsane til havs. Vi aksepterer som samfunn ikkje lenger at folk som har yrket sitt på havet, skal døyr av det – like lite som vi godtek og berre må leve med at folk døyr i vegtrafikken og i yrkeslivet på land.

Eg vil som saksordførar rose Høgre sine representantar i næringskomiteen, Olve Grotle, Linda Hofstad Helleland og Lene Westgaard-Halle, for å ha sett saka om ein nullvisjon til sjøs på Stortingets dagsorden. Og eg vil takke ein samla næringskomité og statsråden for å ha møtt initiativet på ein open og konstruktiv måte, som gjer at vi i dag kan samle oss om eit felles framlegg frå alle parti på Stortinget, med følgjande ordlyd:

«Stortinget stiller seg positiv til ein nullvisjon for næringane til havs, og ber om at regjeringa kjem tilbake til Stortinget på eigna måte, slik statsråden har gjort greie for i svaret sitt.»

Eg er glad for at vi i dag kan stå samla om dette, og eg ser fram til ein god debatt der vi også får høyre statsråden gjere greie for korleis han og regjeringa vil følgje opp vedtaket Stortinget no skal gjere.

Havet skal framleis gje liv til Noreg – men tida då vi som samfunn aksepterer at havet også skal ta liv for dei som har yrket sitt der, er forbi.

Karianne B. Bråthen (A) [15:47:13]: Havet er viktig for Norge. De store ressursene våre i havet har alltid gitt nordmenn både mat og velstand. Norge er en sjøfartsnasjon, og vi har mange blant oss som jobber med og på båter og skip og i havner rundt om i landet. De gjør en helt enestående og nødvendig innsats for landet og økonomien vår, men vi erkjenner at det er yrker som har flere dødsfall enn sammenlignbare yrker på land.

Kyst-Norge har i generasjoner levd av og for havet, men havet har som sagt også vært roten til mye bekymring. Man kan lese i boka om Anna på Vinje fra Øksnes, som sto og speidet utover havet med engstelse og uro. Den store bekymringen var om mannen og sønnene ville komme helskinnet hjem igjen.

Jeg er glad for at det i dag blir stadig tryggere å ha arbeidet sitt til havs, men selv om det har vært mange forbedringer og fokus på sikkerhet i sjøfarten, har vi enda et stykke igjen. Altfor ofte leser vi om tragiske ulykker, om liv som avsluttes for tidlig, om familier og berørte som mister en høyt elsket person. Derfor må vi gjøre det vi kan for at antallet omkomne kan reduseres mot null.

Jeg er glad for at en samlet komité og et helt politisk Norge stiller seg bak visjonen om at ingen arbeidere og fiskere skal omkomme på havet i framtiden. Statsråden har allerede satt i gang arbeidet med å få fram et faglig grunnlag for hva en nullvisjon til havs kan innebære, og jeg er glad for å se at dette er en sak både statsråden og regjeringen prioriterer.

Vi vil ha en nullvisjon for omkomne på havet. Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen er godt i gang med å finne virkemidler som kan redusere antall døde til havs, på lik linje med nullvisjonen for tapte liv i trafikken. Jeg ser fram til å jobbe videre med denne saken i årene som kommer.

Det er jo en glede at vi kan stå her i dag og forenes politisk i en så viktig sak som denne, der også organisasjonene tilknyttet havet, som Fiskarlaget, redningsskøytene og andre, stiller seg bak. Og jeg er glad for at vi har en statsråd som er på ballen.

Olve Grotle (H) [15:49:46]: Havet gjev, og havet tek. Alle som har vakse opp ved kyst og hav, veit det. Heldig-

vis har talet på døde og skadde i fiskerinæringa gått ned med åra som følgje av sterkare fokus på tryggleik, men trass den store innsatsen fiskarane og næringa sjølve har gjort for å førebyggje ulykker og dødsfall, misser likevel fem-seks fiskarar i snitt livet kvart år. Det gjer fiskaryrket til det farlegaste vi har.

Dette er bakgrunnen for at Høgre i vinter tok initiativ til å få på plass ein nullvisjon, slik vi har i trafikken. Vi slår fast at samfunnet vårt etisk og moralsk ikkje lenger skal godta alle desse yrkesrelaterte dødsfalla, og vi fastset ein visjon om at det ikkje skal omkome ein einaste fiskar i framtida. Ein slik nullvisjon krev eit langsiktig, systematisk og målretta arbeid av alle aktørar som påverkar tryggleiken til sjøs, og vil gjennomsyre alt vi gjer når vi dei neste tiåra skal vidareutvikle, modernisere og forme fiskerinæringane våre. Initiativet blei godt motteke i fiskerimiljøet, og Fiskarlaget og andre sentrale aktørar har støtta det.

Fiskeri- og havminister Bjørnar Skjæran har som nemnt òg gjeve ein positiv respons på tanken om ein nullvisjon. Han har vidare opplyst at det no alt er sett i gang eit arbeid med å lage ein nullvisjon i fiskeria. Han vil òg vurdere ein nullvisjon for heile næringa til sjøs. Statsråd Skjæran opplyser òg at han vil kome tilbake til Stortinget med ei nærmare forankring av nullvisjonen.

Høgre er glad for statsråden si tilbakemelding i saka, og vi støttar òg at ein nullvisjon bør vurderast å gjelde andre næringar til havs. Vidare er det med stor glede vi har opplevd at heile næringskomiteen, både posisjons- og opposisjonspartia, har hatt eit godt samarbeid og greidd å samle seg om eit felles framlegg til vedtak i saka. Eg vil også gje honnør til dei som har gjort eit godt arbeid med å finne fram til formuleringane i fellesforslaget, som altså har samla oss.

Det har vore fint å sjå at Kristeleg Folkeparti og Pasi-entfokus har gjeve melding om at dei òg ønskjer å vere med på fellesforslaget. Med dette vil altså alle partia på Stortinget vere med på forslaget.

Det er ei sterk melding nasjonalforsamlinga vår no gjev. Eit samrøystes vedtak i Stortinget vil auke sjansane for at vi greier å redusere dødsfall og alvorlege ulykker, og at ingen som arbeider i næringar til havs, skal omkome i framtida. Det fortener alle fiskarane våre og alle andre som har arbeidet sitt på havet.

Som følgje av at det no blir lagt fram eit fellesframlegg, vil eg be om at det opphævelege framlegget til vedtak i representantforslaget ikkje blir votert over.

Presidenten: Eg reknar med at representanten vil ta opp fellesforslaget?

Olve Grotle (H) [15:52:39]: Ja, det vil eg.

Presidenten: Representanten Olve Grotle har teke opp det forslaget han refererte til.

Jenny Klinge (Sp) [15:52:56]: Alle i ein kystnasjon som Noreg er klare over at havet kan gje mat og rikdom, men at det også tek. Somme erfarer dette meir brutalt enn andre, ved at dei mistar eigne ungar, ektefeller eller kollegaar i ulykker til sjøs. Heldigvis har talet på folk som døyr på havet, gått ned, men kvart eit dødsfall er eitt for mykje, og risikoen ved å arbeide i fiskerinæringa er større enn risikoen i omtrent alle andre yrke her til lands.

Den saka som næringskomiteen har behandla no, viser eit stort og viktig tverrpolitisk engasjement for å hindre slike dødsfall. Når både forslagsstillarar, statsråden og regjeringspartia ønskjer ein nullvisjon, er det fordi vi både håpar og trur at ein så sterk ambisjon vil tilføre dei tilstrekkelege mengdene med Møllers Tran inn i dette arbeidet. Desto meir gledeleg er det at alle partia på Stortinget har gått saman om eit felles forslag i denne saka, basert nettopp på at vi ønskjer mest mogleg kraft bak den jobben som skal gjerast.

Eg vil takke forslagsstillarane til denne konkrete saka for eit godt initiativ, komiteen for godt samarbeid og saksordføraren for godt arbeid. Det er flott at også dei andre partia på Stortinget er med på dette felles forslaget. Ikkje minst vil eg takke statsråden for hans inngang til dette – både hans eige initiativ om ein nullvisjon for fiskerinæringa og at han går lenger og vil ha utgreidd ein nullvisjon for all næring til sjøs, slik no også heile Stortinget stiller seg bak.

Redningsselskapet, Norges Fiskarlag og fleire stiller seg bak at det blir oppstilt ein nullvisjon. Så får vi sjå kva Sjøfartsdirektoratet kjem fram til, når dei allereie har fått marsjordre frå regjeringa om å lage eit fagleg grunnlag for ein slik visjon.

Eg har gode forventningar til at næringskomiteen kan bidra til ei god forankring av denne nullvisjonen når saka omsider kjem til Stortinget.

Geir Jørgensen (R) [15:55:08]: Havet er en farlig arbeidsplass. Det vet vi som har hatt havet som arbeidsplass, og vi som er oppvokst langs kysten. Vi skal ikke lenger enn seks dager tilbake, til fredag den 1. april kl. 8. Da sto det en fiskebåt i brann 35 nautiske mil utenfor Røst. Det var 22 fiskere om bord, 17 måtte gå i flåte, 5 ble igjen for å passe båten. Været var slik at redningshelikoptrene, som er de første til å nå fram i slike tilfeller, måtte snu. Dette er bare ett eksempel på at potensialet for store ulykker er til stede også i dag.

Det har skjedd veldig mye bra i fiskerinæringen, i fiskeflåten og i samfunnet ellers når det gjelder å få ned ulykkestallene og dødstallene på havet, som i mange år har vært altfor høye, men vi er ikke ferdig med den jobben.

Når vi nå er enige om en nullvisjon på havet, må vi også passe på ikke å legge listen så høyt at man enkelt kan spasere under. Vi må få en handlingsplan med gode tiltak som er effektfulle. Vi skal heller ikke se bort ifra at den generelle utviklingen på kysten kan være en del av det store bildet. Vi vet at det blir færre og færre fartøyer, det blir færre og færre fiskemottak, det blir lengre og lengre seilingsvei for den enkelte. Hvis dette fortsetter, blir det også færre «kameratbåter» ute på feltet som kan hjelpe til.

I tillegg vet vi at situasjonen for den enkelte fisker også er viktig. Derfor har vi i Rødts alternative statsbudsjett foreslått økte bevilgninger til gode velferdstiltak for fiskerne i fiskeværerne, slik at arbeidslivet og arbeidsdagene kan bli enklere for næringsutøverne.

Samtidig vil vi styrke sikkerhetsopplæringen for fiskere. Det er veldig viktig at vi har en god og desentralisert sikkerhetsopplæring rundt omkring i hele landet. Jeg tenker spesielt på sikkerhetssentrene i Bodø og på Gravdal, som driver med sikkerhetsopplæring for fiskere, men som årlig må stå i kamper for å få lov til å opprettholde driften sin.

Alt i alt er dette en god sak. Takk til forslagsstillerne, Olve Grotle og de andre Høyre-representantene, for et bra initiativ. Vi skal følge nøye med på hva handlingsplanen inneholder, når den kommer.

Statsråd Bjørnar Skjæran [15:58:32]: Jeg er glad for å se at en samlet komité har kommet fram til at det skal etableres en nullvisjon for næringene til havs.

I Norge regner vi noen ting som selvsagte; at arbeidsforholdene skal være rettferdige, og at arbeidsfolk skal ha det trygt på jobb. Vi har kommet langt, men vi er ikke i mål. Særlig én næring skiller seg ut som farligere enn det vi kan akseptere. Det er fremdeles for stor risiko forbundet med å ha sin arbeidshverdag på havet, og risikoen er størst i fiskeryrket.

Vi har båter og teknologi, værvarsling og kommunikasjon, sikkerhetsutstyr og redningstjenester som bare for en generasjon siden ville vært utenkelig, men vi er ikke i mål. Hvordan skal vi ta neste skritt? Hva skal være vår ambisjon?

Begrepet «nullvisjon» er kjent fra trafikken. Selv om det fremdeles skjer alvorlige ulykker og dødsfall på veiene, har antallet hardt skadde og drepte i trafikken falt på et vis som virket utenkelig for få år siden. Det skyldes flere ting, ikke minst bedre veier og bedre biler, men det handler også om et systematisk og langsiktig arbeid med hensyn til opplæring, holdninger og kontrolltiltak – med nullvisjonen i bunnen.

Jeg har allerede bedt Sjøfartsdirektoratet sette i gang arbeidet med å utarbeide det faglige grunnlaget for en nullvisjon i fiskeflåten. Jeg har i tillegg bedt direktoratet

vurdere om en nullvisjon også bør omfatte øvrige næringsfartøy. Direktoratet skal komme med et faglig grunnlag for hvordan det videre arbeidet med nullvisjonen, også arbeidet med å vurdere aktuelle tiltak, skal legges opp og organiseres. I arbeidet skal de se hen til Statens vegvesens nullvisjonsarbeid og samarbeide med næringene og andre relevante etater, som Statens vegvesen, Kystverket og Fiskeridirektoratet.

Jeg er opptatt av at arbeidet med nullvisjonen er solid faglig forankret, for på den måten kan vi oppnå resultater. Den tverrpolitiske forankringen her i Stortinget i dag vil også ha stor betydning for det videre arbeidet. Ingen ting er så grunnleggende i arbeidslivet som at arbeidsfolk skal komme hjem fra jobb i live. Arbeidet med dette er, sannn jeg ser det, ikke egnet for partipolitisk konkurranse. Jeg har derfor holdt kortene ganske tett til brystet om når jeg startet dette arbeidet. Det står respekt av måten partigruppene på Stortinget har samarbeidet om denne saken på. Jeg vil i det videre arbeidet sørge for å få utviklet et godt kunnskapsgrunnlag for å kunne vurdere hvilke tiltak som er mest virkningsfulle, og jeg vil selvsagt komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Masud Ghahrahkhan i hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Geir Jørgensen (R) [16:01:50]: Kompetanse og det at man vet hva man holder på med, er noe av det viktigste i sikkerhetsarbeidet. Da vil jeg gjerne få ta opp et spørsmål fra torsketungeskjærer Halvar Johan fra Myre. Han er elleve år og sa til Fiskeribladet i forrige uke at han skulle hatt noen ord med fiskeriministeren fordi fiskeriministeren bør passe på at det ikke bare er de med de beste karakterene som får lov til å ta fiskeriutdanning. Det er spørsmålet: Vil statsråden passe på det?

Statsråd Bjørnar Skjæran [16:02:32]: Når det gjelder spørsmålet om inntaksregler for videregående skole, tror jeg at jeg beveger meg – for å si det veldig forsiktig – betydelig utover det ansvarsområdet jeg har. Jeg har ansvar for å legge til rette for rekruttering til fiskeryrket innenfor det handlingsrommet som jeg selv har. Det har jeg forsøkt å gjøre så mye som jeg kan i disse fem-seks månedene siden den nye regjeringen tiltrådte.

Etter et par år uten tildeling av rekrutteringskvoter har vi nå satt en foreløpig ny rekord for de siste årene. Jeg la også til rette for at halvparten av de rekrutteringskvotene vi tildelte, skulle tildeles kvinner. Det er også en del av det å sikre rekruttering fra hele arbeidsstokken.

Når det gjelder inntaksregler for videregående skole, tror jeg nesten at jeg må være ydmyk nok til å si at det får ligge på bordet til en annen statsråd.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [16:03:43]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingrid Fiskaa, Christian Torset og Torgeir Knag Fylkesnes om å stramme inn praktiseringen av anskaffelsesregelverket når det gjelder næringslivets overholdelse av folkeretten (Innst. 223 S (2021–2022), jf. Dokument 8:84 S (2021–2022))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Geir Jørgensen (R) [16:04:38] (ordfører for saken): Jeg vil først få takke komiteen for godt samarbeid om denne saken. Det er et representantforslag fra representantene Ingrid Fiskaa, Christian Torset og Torgeir Knag Fylkesnes. Det handler om å stramme inn praktiseringen av anskaffelsesregelverket når det gjelder næringslivets overholdelse av folkeretten.

Det ble i behandlingen klart at komiteen er delt i dette synet, og vi har et mindretallsforslag fra SV, Miljøpartiet De Grønne og Rødt, som jeg hermed tar opp. Tilrådingen fra flertallet i komiteen er at forslaget ikke vedtas.

Jeg vil knytte noen kommentarer til dette fra oss i Rødt. Vi lever i tider og dager der folkeretten er på alles lepper. Vi vet at folkeretten er universell, og jeg synes at nå er det tid for å stå fast på folkeretten for alle folk. Det denne saken handler om, er hvorvidt vi skal innta tilbydere i anbud her som driver sin forretningsvirksomhet i okkuperte områder i Øst-Jerusalem og på Vestbredden. Selskapet som er bakgrunnen for hele dette forslaget, Alstom, er fra 2020 på listen over selskaper som opererer i bosettinger i disse okkuperte områdene.

Vi som ønsker at praktiseringen skal strammes inn, er ikke alene. Et sterkt LO, Fagforbundet, Norsk Jernbaneforbund, de som skal jobbe med dette, er på komiteens mindretall sin side her og har frarådet at vi skal handle med disse selskapene. KLP, det store pensjonsfondet, kom i fjor fram til at det var en uakseptabel risiko for at disse selskapene bidrar til medvirkning til menneskerettsbrudd og i krigs- og konfliktsituasjoner gjennom tilknytning til israelsk bosetting på okkuperte Vestbredden.

Det er noen av reaksjonene som er kommet på det som ligger til behandling i dag. Rødt kommer til å støtte dette forslaget.

Presidenten: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Lene Westgaard-Halle (H) [16:07:58]: Selskapers nærvær i konfliktområder krever et svært bevisst forhold til ansvar hos bedriftene. Det er også grunnen til at DFØ allerede har god veiledning om menneskerettigheter i offentlige anskaffelser. Det er allerede gitt veiledning knyttet til hvordan norske virksomheter i anskaffelsesprosessen kan stille krav for å fremme grunnleggende menneskerettigheter. For de anskaffelsene hvor oppdragsgiverne kjøper inn produkter hvor det generelt forekommer brudd på menneskerettigheter, altså høyrisikoproduktene, er det gitt detaljerte føringer på hvordan en offentlig oppdragsgiver bør gå fram også her.

Derfor stiller jeg meg noe undrende til forslagsstillerens lite helhetlige tilnærming i saken. De går målrettet ut, plukker ut én enkelt aktør, og ikke alle aktører i det aktuelle markedet eller på den aktuelle listen – samlet og likestilt. Alstom, som forslagsstillerne av en eller annen grunn har valgt seg ut, er en av verdens største produsenter av togmateriell. Det er den ledende leverandøren i Norge og i Norden, og de har 2 200 ansatte i Norden som direkte vil bli berørt av forslaget. Det kan kanskje være greit også å være oppmerksom på at en rekke andre store europeiske leverandører innenfor skinnegående transport, som også leverer til Norge, er involvert i å bygge ut trikkesystemer i Israel, som er det denne saken gjelder.

Hvis vi skal legge oss på den linjen som forslagsstillerne her legger opp til, bør vi returnere de nye Oslo-trikkene. Vi bør returnere de nye flytogene. Det samme gjelder de 150 Flirt-togene som går på skinner nå over hele Norge, og Bybanen i Bergen. Og vi bør stanse all utbygging av det nye signalsystemet for tog, ERTMS, som for øvrig brukes over hele Europa.

Konsekvensen av forslaget og det de løfter, er at det kan legge veien åpen for store kinesiske aktører på signalanlegg og infrastrukturbygging i Norge. For øvrig er det også interessant at den listen som forslagsstillerne legger til grunn her, inneholder en rekke selskaper som ikke driver med skinnegående transport, men likevel leverer til Norge – som altså gjør akkurat det samme som Alstom. Bare fordi det er litt interessant, kan jeg nevne disse selskapene. Det er Motorola, Shipadviser, Airbnb, Expedia, de som leverer Cheerios, Häagen-Dazs, Yoplait, TINE Meierier og fredagstacoen fra Old El Paso. Så hvorfor adresserer ikke SV og Rødt disse selskapene?

Anskaffelsesregelverket legger allerede til rette for at offentlige virksomheter skal kunne ivareta grunnleg-

gende menneskerettigheter gjennom lovens krav og ha egnede rutiner, og det eksisterer allerede god veiledning for dette hos DFØ.

Ingrid Fiskaa (SV) [16:11:04]: SV meiner det hastar med å få stramma inn praktiseringa av regelverket, slik at selskap som medverkar til brot på folkeretten og menneskerettane, blir luka ut av statens leverandørliste.

Saka som illustrerer og aktualiserer dette, er at det no er inngått ein milliardkontrakt med selskapet Alstom. Norske tog AS skal kjøpa 30 lokaltog frå Alstom med opsjon på å kjøpa ytterlegare 170 tog. Norske tog AS har altså inngått ein milliardkontrakt med Alstom, trass i at selskapet er eit av 112 selskap som FN's høgkommissær for menneskerettar i februar 2020 sette på ei liste over selskap med aktivitet på okkupert palestinsk område. Både Storebrand og KLP har stengt ute Alstom frå investeringsporteføljane sine, nettopp på grunn av at selskapet bidrar til å styrkja ulovlege busetjingar på okkupert område.

I brevet frå næringsministeren til komiteen svarer etter mi meining ikkje næringsministeren på hovudutfordringa knytt til manglande rettleiing når det gjeld næringslivet si oppfølging av folkeretten i konfliktområde. Statsråden seier at innkjøpsregelverket ikkje kan «brukes som et enkeltstående verktøy for å sikre etterlevelsen av grunnleggende menneskerettigheter eller folkeretten som sådan», men dette verkar nærmast som eit forsøk på å tåkeleggja kva lova om offentlige anskaffingar seier. Det er bekymringsfullt. Ministeren legg vekt på rutinar for å respektera menneskerettar utan å klargjera at internasjonal humanitærrett er ein del av desse rutinane, altså at internasjonal humanitærrett er ein del av menneskerettsnorma som gjeld i norsk innkjøpsregelverk. Eksisterande rettleiar omhandlar verken internasjonal humanitærrett eller konfliktområde, og statsråden seier ingenting om kva som er mogleg å stilla av krav når det gjeld å fremja respekt for folkeretten i konfliktområde i anbudsprosessar til leverandørar som ikkje er direkte knytte til leveransen.

Når eit heileigd statsselskap vel å inngå ein milliardkontrakt med ein leverandør der det til og med på førehand er oppdaga problematiske forhold relaterte til brot på folkeretten, fungerer regelverket openbert ikkje etter hensikta. Politikk og praksis er her lite samstemde. Eg lurar på om ikkje statsråden og regjeringa ser på det som eit problem at me ikkje har eit innkjøpsregelverk der ein tek omsyn til folkeretten og menneskerettane.

Alfred Jens Bjørlo (V) [16:14:26]: Marknaden for å levere togsett og skinnegående infrastruktur, som er høgteknologiske produkt med betydelege utviklingskostnader, er dominert av store, globale selskap med aktivitet

over heile verda, også i område og land ramma av konflikt. Alstom, som skal levere 30 lokaltog bestilt av Norske tog, er eitt av desse selskapa. Dei har gjennom sitt dotterselskap vore ein av utbyggjarane av baneprosjekt i Jerusalem som har bidrege til å styrkje israelske busetjingar i okkuperte område, til liks med bl.a. det baskiske selskapet CAF, som i desse dagar leverer nye trikkar til Oslo kommune. Alstom er i tillegg eitt av de 112 selskapa som FN's høgkommissær for menneskerettar i 2020 sette på ei liste over selskap med aktivitet på okkupert palestinsk territorium. Både KLP og Storebrand har ekskludert Alstom frå sine investeringsporteføljor.

La det ikkje vere nokon tvil: Venstre ønsker ikkje at selskap som har aktivitet på okkupert territorium, skal levere norske lokaltog. Offentlege oppdragsgjevarar skal ha ein anskaffingspraksis som varetek omsynet til grunnleggande menneskerettar. Vi forventar at både offentlege og private norske selskap følgjer intensjonen i DFØ sin rettleiar for høgrisikoprodukt.

Samtidig er dette eksempelet langt frå unikt, som representanten Westgaard-Halle var inne på. Det er langt fleire selskap enn Alstom som anten er plassert på lista eller på andre måtar bidreg til menneskerettsbrot eller brot på folkeretten, som har kontrakt med norske styresmakter og norske selskap.

Venstre meiner at vi må få stramma inn praktiseringen av regelverket, slik at selskap som medverkar til brot på folkeretten og menneskerettane, blir luka ut av leverandørlistene til staten. Vi støttar også ei grundig utgreiing som gjennomgår om regelverket for anskaffingar er godt nok dersom det blir etterlevd.

Vi støttar dermed intensjonen i forslag nr. 1, frå SV, Raudt og MDG, men erkjenner samtidig at det å lage eit nytt regelverk er eit krevjande arbeid som det ikkje er realistisk å ha på plass til revidert nasjonalbudsjett i mai, slik forslagsstillarane krev.

Endringar i regelverket på dette området må vere gjennomtenkte. Dei må både gradere og differensiere selskap si deltaking i ulike former for menneskerettsbrot, samtidig som regelverket må kunne stå seg over tid og likebehandle ulike aktørar som av ulik karakter og i ulik grad er involverte i former for brot på folkeretten. Vi må også vite kva følgjer endringar vil ha for innkjøp av varer og tenester, til dømes på eit område som dette, der marknaden er totalt dominert av globale selskap med aktivitet over heile verda. Dette er nybrottsarbeid som vil ta meir enn dei få vekene som er igjen til regjeringa har fullført arbeidet med RNB.

Venstre kjem difor til å stemme imot forslag nr. 1, ikkje fordi vi er imot intensjonen i forslaget, men fordi vi meiner det heller bør bli sett i gang ei grundig utgreiing av konsekvensen av ei slik endring av anskaffingsregelverket og forventar at regjeringa vil følgje opp det.

Statsråd Jan Christian Vestre [16:17:33]: Det norske anskaffelsesregelverket setter rammene for hvordan det offentlige kan foreta sine innkjøp. Reglene skal fremme effektive offentlige anskaffelser, med best mulig behovsdekning og kvalitet til lavest mulig pris.

Anskaffelsesregelverket forplikter offentlige oppdragsgivere til å ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Oppdragsgiver har en grad av fleksibilitet i utarbeidelsen av slike rutiner, men det følger av DFØs veiledning at dette f.eks. kan være å ta i bruk etiske kontraktsvilkår eller etiske retningslinjer, med tilhørende systemer for oppfølging i hele kontraktsperioden, slik at eventuelle brudd kan oppdages og følges opp. Det er likevel viktig å presisere at lovkravet om å ha egnede rutiner gjelder grunnleggende menneskerettigheter og ikke folkeretten som sådan.

Representantene bak forslaget har foreslått å stramme inn praktiseringen av anskaffelsesregelverket når det gjelder næringslivets overholdelse av folkeretten, og ber regjeringen komme tilbake i forbindelse med RNB, om noen få uker. Næringskomiteens flertall har innstilt på at forslagene ikke skal vedtas.

Jeg vil understreke viktigheten av at offentlige oppdragsgivere opptrer med stor grad av integritet, og at offentlige oppdragsgivere overholder den lovpålagte plikten de har til å ha en anskaffelsespraksis som ivaretar hensynet til grunnleggende menneskerettigheter der det er en risiko for brudd på slike rettigheter.

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, DFØ, har god veiledning på sine nettsider om menneskerettigheter i offentlige anskaffelser. Den kan sikkert bli bedre, men den oppleves også som god. Det er gitt veiledning om hvordan norske offentlige virksomheter i anskaffelsesprosessen kan stille krav for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Videre er det for såkalte høyrisikoprodukter, altså der risikoen for brudd på menneskerettighetene er særlig høy, gitt ekstra detaljerte føringer og eksempler på hvordan en offentlig oppdragsgiver går fram.

Jeg vil også benytte anledningen til å vise til brevet fra samferdselsministeren, som inneholder en vurdering av den delen av representantforslaget som er knyttet til utøvelsen av opsjonen i den inngåtte kontrakten mellom Norske tog AS og Alstom på kjøp av ytterligere togsett. Det følger av samferdselsministerens brev at det er Stortinget som skal beslutte om opsjonen i kontrakten skal benyttes eller ikke. Samferdselsministeren har videre pekt på hvilke konsekvenser Stortingets beslutning om dette kan få.

Anskaffelsesregelverket inneholder en forpliktelse om at offentlige oppdragsgivere skal ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskeret-

tigheter i de anskaffelser hvor det foreligger risiko for brudd på slike rettigheter. Videre har staten som eier en forventning om at statseide selskaper følger internasjonalt anerkjente retningslinjer, prinsipper og konvensjoner, som f.eks. OECDs retningslinjer og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

Jeg vil helt til slutt understreke at selv om vi støtter flertallet i komiteen, er dette innspill jeg vil ta med meg videre i arbeidet med offentlige anskaffelser. Det kan vi kanskje komme tilbake til i replikkvekslingen.

Presidenten: Det er ingen som har tegnet seg til replikk, så det blir ingen replikkveksling denne gangen.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Geir Jørgensen (R) [16:21:04]: Det denne saken handler om, er at vi der Norge og det offentlige er eier, ikke skal handle med selskaper som deltar i Israels okkupasjonsøkonomi. Det er ikke tiden for å ta lett på folkeretten nå.

Til representanten Westgaard-Halle, som stilte spørsmålet: Hva med alle de andre selskapene som profitterer på okkupasjonsøkonomien? Jo, det illustrerer meget godt hvor stor uretten mot det palestinske folket er, at vi har slike selskaper som får lov til å operere og profittere i samarbeid med okkupanten.

Det var ellers gode signaler fra næringsministeren om den videre jobben, men jeg må si at det er skuffende at Stortingets flertall ikke støtter opp om en så enkel og klar avgrensning av hvem vi skal handle med nå i disse dager, hvor folkeretten er noe som vi alle sammen bryr oss om, og som ligger fremst på alles lepper.

Statsråd Jan Christian Vestre [16:22:37]: Siden jeg ikke fikk anledning i et replikkordskifte, vil jeg gjerne få legge til to kommentarer.

Det ene er at jeg opplever komiteen som ganske samstemt i at dette er et tema som er viktig å diskutere. Jeg vil også takke for mange gode innlegg i sakens anledning. Vi jobber med anskaffelsesregelverket, og jeg har allerede signalisert at vi ser på innovasjon i offentlige anskaffelser. Vi har varslet at vi kommer til å øke miljøkravene og miljøforventningene, ikke minst på klima- og naturfeltet, i offentlige anskaffelser. Jeg synes også det er naturlig at vi vurderer intensjonen i dette forslaget, som handler om også å vektlegge folkeretten i tillegg til hensynet til grunnleggende menneskerettigheter. Komiteen kan være trygg på at dette er innspill vi tar med oss inn i arbeidet, men det er viktig at vi gjør det på en skikkelig, grundig og ordentlig måte.

Den andre kommentaren handler også om staten som eier. Vi er jo en stor eier, av 70 selskaper helt eller delvis. Vi jobber nå med en eierskapsmelding som forhåpentligvis kommer til Stortinget om noen få måneder, og der har vi også varslet at vi vil se på forventningene til selskapene våre. Det handler også om klima og miljø, og det handler i tillegg om respekt for menneskerettigheter, etisk handel. Det kan handle om innkjøp, HMS, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og menneskerettigheter, selvfølgelig også med henblikk på folkeretten. Så også i arbeidet med eierskapsmeldingen vil vi gjerne ta med oss disse innspillene inn, og det er ikke sikkert at vi tenker så ulikt når alt kommer til alt.

Presidenten: Fint, da tok statsråden replikk på seg selv.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11.

Dermed er dagens kart ferdig debattert. Ber noen om ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.24.

